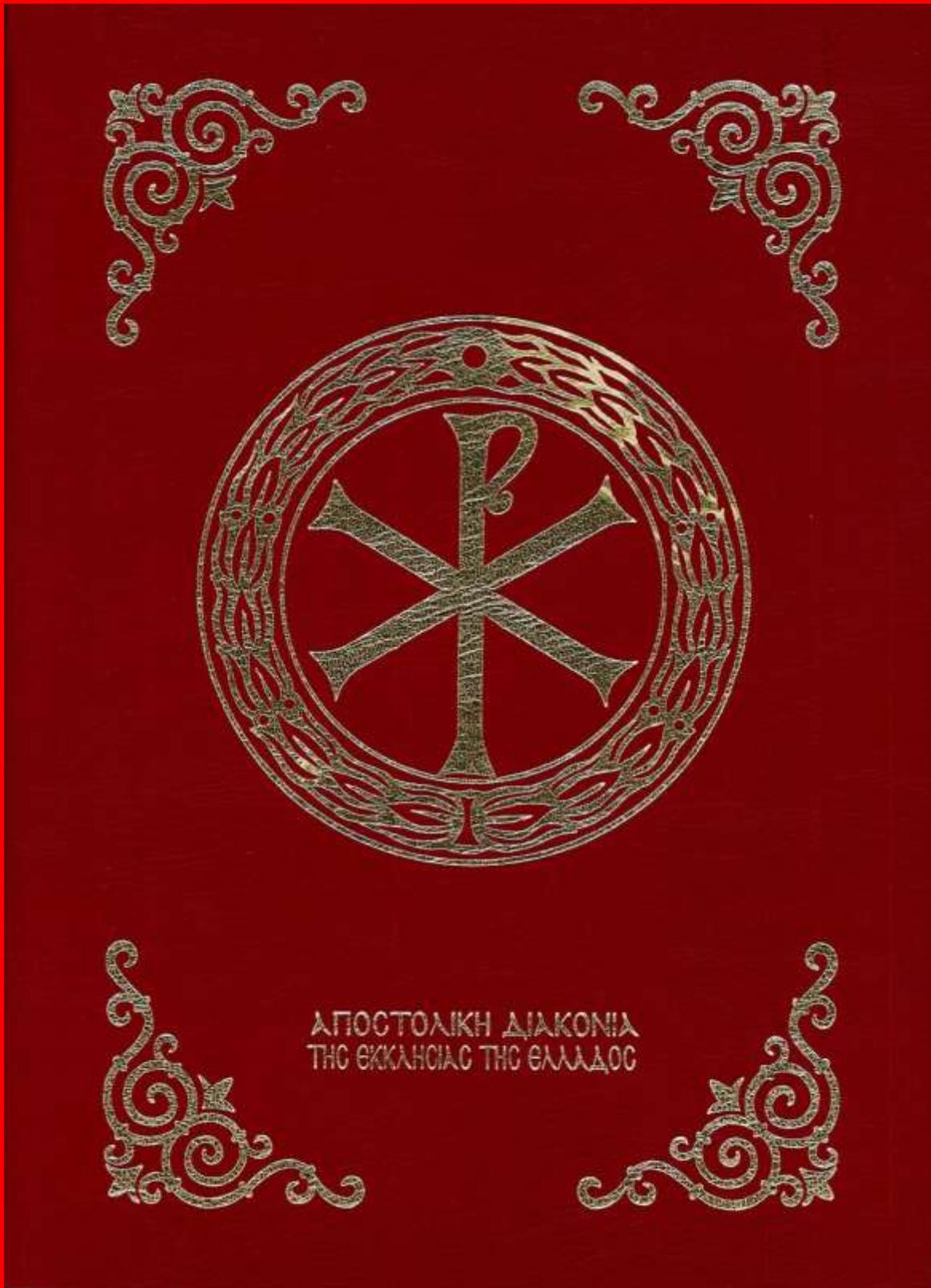

TEZĂUR LITURGIC
26 NOIEMBRIE

VIATA
SF. CUVIOS
NICON
“POCĂIȚI-VĂ”
DIN CRETA

BROOKLINE, 1987

SAINT NIKON HO METANOEITE

Edition: D. Sullivan, The Life of St. Nikon
(Brookline, MA, 1987).

**βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις
τοῦ ἁγίου καὶ θαυματουργοῦ Νίκωνος
μυροβλύτου τοῦ Μετανοεῖτε**

[p. 26]

1. εἰ οὐ τόπω ἢ χρόνῳ, γνώμη δὲ μᾶλλον στερροᾷ καὶ προαιρέσει τὰ τε μέγιστα τῶν κατορθωμάτων καὶ τὴν εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ἐπίδοσιν δεῖ ἐπιγράφειν, οὐ τῆς

[p. 28] ὀρθῆς ἄρα κρίσεως ἐκπεσεῖται ὁ τῷ τοιοῦτῳ σκοπῷ στοιχεῖν βουλόμενος καὶ ἀδιστάκτως πιστεύων μὴ τόπω περιγεγράφθαι τὴν ἀρετὴν, μήτε μὴν πρὸς τῆς φιλοσοφίας κτῆσιν τὸν χρόνον λαμβάνειν συνέριθον, ἀλλὰ μόνῃ προθέσει κατορθοῦσθαι τὸ ἀγαθόν, τὴν τε χορηγίαν τῆς ἄνωθεν χάριτος πλουσίως αὐτῇ ἐπιδαπιλεύεσθαι διὰ τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως· εἰ γὰρ φύσις καὶ μὴ τρόπος ἀρετὴν ἢ κακίαν εἰργάζετο, οὐκ ἂν ἦν τὰ δύο, ἀλλὰ μονομερῶς ἐπεκράτει τὸ ἕτερον, πολλὰ δ' ἂν τις τῶν λίαν συζητητῶν εὐρήσειε κἂν τούτῳ τεκμήρια ἐπὶ τε τοῖς τῶν ἀνέκαθεν χρόνων, ἐπὶ τε τοῖς δεῦρο, δι' ὧν εἰλικρινῆ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνώσεται, καὶ ὡς διὰ τούτου πάντες οἱ τὴν ὄντως φιλοσοφίαν ποθήσαντες καὶ βίον ἀληπτον τοῖς πολλοῖς ἐπιδειξάμενοι πρὸς τὴν μείζονα

καὶ τελεωτέραν ἀνήχθησαν εὐκλειαν· καὶ ὡς ἐνὸν τῷ
 πρώτῳ φωτὶ προσπελάσαι κατηξιώθησαν καὶ τὴν κατὰ
 χάριν θέωσιν πεπλουτήκασιν υἱοὶ ὑψίστου γενόμενοι
 κατὰ μέθεξιν. ὧν ἐστὶ καὶ Νίκων ὁ ἀοίδιμος, ὃν ὁ
 λόγος ὑπόθεσιν προεσήσατο· Νικωνά φημι τὸν
 πράγμασι μᾶλλον ἢ ῥήμασι τὴν κλήσιν οἰκειωσάμενον
 καὶ ὅπερ ἐκλήθη γεγονότα ἢ, τὸ γε ἀληθέστερον
 εἰπεῖν, μηδὲ ἀξίως κληθέντα ὃ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ
 μείζω φανέντα παρὰ πολὺ τοῦ ὀνόματος νικητὴν
 ἀναδειχθέντα καὶ λαμπρὰ τὰ τρόπαια στήσαντα κατὰ
 τῶν πολεμίων. ὃς εἰ καὶ τῷ χρόνῳ δεύτερος ὤφθη
 κατὰ πολὺ τοῖς παλαιοῖς, οἷς ὁ μέγας πλοῦτος τῆς
 πρὸς θεὸν οἰκειώσεως ἀγῶσι πολλοῖς ὑπῆρξε καὶ
 πόνοις ἀσκητικοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν κατὰ θεὸν
 σπουδασμάτων, ἀλλὰ τῇ πρὸς θεὸν ἐγγύτητι πολλῷ τῷ
 μέσῳ παρήλασε καὶ μικρῷ πάντας ὑπερεβάλλετο, ὡς
 ἀποκρύψαι μικροῦ δεῖν πάντας τοὺς ἐν ἀρετῇ
 διαλάμπαντας, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἔξω κόσμου παντὸς
 τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον πολιτείαν διηνυκότας, ἐπειδὴ καὶ
 τὴν μικροῦ τοῖς πολλοῖς ἀμφισβητήσιμον ἀρετὴν τῷ
 ἀνδρείῳ τῆς γνώμης καὶ σταθηρῷ
 [p. 30] βεβαίαν ἐν μέσῳ πολλῶν εἶπερ τις ἄλλος
 ἐνέδειξε, καὶ τὸ τραχὺ καὶ ἄναντες τῆς πρὸς αὐτὴν
 ἀγούσης, τοῖς δὲ πλείοσι καὶ ἄβατον, οὐ τὸ τῇ φύσει
 ταύτης ἔδειξε περιόν, ἐν τῇ τῶν πολλῶν ἐπιμιξία τὸ τῆς
 ψυχῆς κάλλος μὴ λυμηνάμενος, ὡς προϊὼν
 δηλωθήσεται, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ μᾶλλον καὶ τῇ τὰ χρηστὰ
 φιλούσῃ προαιρέσει καὶ στήλη τις οἷάπερ

ἀναδέδεικται ἔμψυχος καὶ ἀθάνατος καὶ πίναξ ἀκριβεστέρου βίου καὶ πολιτείας τοῖς ὀψιγόνοις καὶ νωθεστέροις καὶ τοῖς κάτω τοῦ χρόνου γεγεννημένοις, προαιρουμένοις μὲν τὰ ἀμείνω, δι' ἀσθένειαν δ' ἔσθ' ὅτε ψυχῆς καὶ μαλακίαν παραιτούμενοις· ὥστε καὶ ἐν τούτῳ ἐναργέστερον ἀποδειχθῆναι, ὅπως ὁ πᾶσιν ἀεὶ καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς προμηθούμενος κύριος ἠϋδόκησε διὰ σπλάγχνα ἐλέους κατὰ γενεὰς εἰς ψυχὰς ὁσίας τὴν χάριν ἐνεργεῖν τοῦ ἀγίου πνεύματος καὶ τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐν θνητῇ φύσει κατορθοῦσθαι παραδόξως ἢ τε τραχεῖα καὶ ἀνάντης ὁδὸς τοῦ ἀγαθοῦ εὐμαρῶς διανύεσθαι καὶ ἡ δοκοῦσα ἐργώδης εἶναι καὶ καλεπὴ καὶ ἐπίπονος τοῦ καλοῦ ποίησις ῥαδίως ἐκτελεῖσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς ἀγνοοῦντας ὡς δυνατὸν καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν στρεφομένους αὐτῆς ἐφικέσθαι τῆς τῶν ἀρετῶν κορυφῆς, ὅτι μὴ παρὰ τὴν τοῦ τόπου φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείαν γνώμην τε καὶ προαίρεσιν ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ἐργασία, κἀντεῦθεν τοῖς νωθρὰν ψυχὴν κεκτημένοις καὶ ὑπτίαν καὶ ῥάθυμον ζήλου κέντρον ἐνιέναι καὶ διανίστασθαι αὐτοὺς τῷ ὑποδείγματι καὶ πρὸς τὴν μίμησιν ἀποδύεσθαι.

2. τούτῳ τοίνυν τῷ μακαρίῳ πατρὶς μὲν ἢ πρώτη καὶ θειοτέρα

[p. 32] καὶ (ὅπερ εἰπεῖν οἰκειότερον) ἢ ἄνω

Ἰερουσαλήμ, ἐν ἧ καὶ τὴν ἡμερινὴν πλάσιν, κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαβίδ, διεπλάσθη, πρὸς ἣν καὶ ἀπετίθετο διηνεκῶς τὸ πολίτευμα, καὶ πρὸς ἣν ἀεὶ ἔσπευδεν

ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ ὅσαι ὄραι τιθέμενος καὶ τὸν νοῦν ἀνάγων πρὸς θεωρίαν τῆς ὑλικῆς δυάδος ὑπεριπτάμενον. μικρὸν γὰρ καὶ ἀτέχνως ἀφιλότιμον ἐκ τῶν κάτω χαρακτηρίζειν τοὺς ἄνω· εἰ δὲ χρή τι καὶ τῶν τοῦ χόου διαμνημονεῦσαι τῷ λόγῳ καὶ τὴν ἀπὸ σώματος εἰς μέσον παραγαγεῖν, τὴν κάτω λέγω καὶ ὀρωμένην, ἢ παρὰ τὸ θέμα τὸ Ἀρμενιακὸν κειμένη Πολεμνιακὴ χώρα. ἦνθησε δὲ ὁ ἀοίδιμος ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα ἰθύνοντος Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, οὗ τὸ αἶμα λόγοις ἀρρήτοις, ὡς ἢ περὶ αὐτὸν ἱστορία δηλοῖ, ἀδίκως ἐξέχεεν ὁ Τζιμισκῆς Ἰωάννης. γεννήτορες δὲ τῷ μακαρίῳ τῶν λίαν λαμπρῶν καὶ περιβλέπτων καὶ πλούτῳ κομώντων οὐκ ἦττον μᾶλλον τῷ αἰσθητῷ ἢ τῷ τῆς ἀρετῆς· οἱ καὶ τῆς εἰς τὸν παῖδα παραπλησίως ἐλπίδος οὐ διήμαρτον· μόνος γὰρ οὗτος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τῶν συγγόνων τὴν πρώτην ἔτι μετιῶν ἡλικίαν καὶ εἰς παῖδας ἐξεταζόμενος οὐ κατὰ παῖδας εἶχε τὸ φρόνημα, οὐδ' ἀθύρμασι προσανεῖχε καὶ παιδιαῖς καὶ δρόμοις καὶ ἵππασίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα παισὶ νέοις ποθεινὰ καὶ ἐπέραστα, ἀλλ' εὐθὺς ὥσπερ ἐκ πρώτης γραμμῆς πρὸς πᾶν θέλημα σαρκικὸν ἀπεμάχετο, καὶ φίλαι τούτῳ διατριβαί, ἱεροὶ καὶ θεῖοι οἴκοι καὶ σπουδὴ πᾶσα τὸ πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν ἡθῶν ἀεὶ ὄρᾶν καὶ ἑαυτὸν ῥυθμίζειν πρὸς τὸν θεοφιλῆ καὶ μακάριον βίον, ἐν ἁώρῳ καὶ ἀτελεῖ ἡλικίᾳ πεπολιωμένην σοφίαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ (συνελόντα φάναι) δῆλος ἦν ἐκ πρώτης τῆς βλάστης, ὥσπερ τὰ εὐγενῆ τῶν φυτῶν,

ὁποῖος ἄρα τὴν ἀρετὴν [p. 34] ἀποβήσεται. ἄρτι δὲ τὴν ἡβὴν ἀμείβων καὶ τῆς μείρακος ἡλικίας ἀπτόμενος, συναυξουμένην εἶχε τῆ ἀρετῇ καὶ τὴν σύνεσιν· τὸν δὲ γε δριμὺν αὐτοῦ πρὸς θεὸν ἔρωτα ἔργῳ ἐνδεικνύμενος, πάντα μὲν τὰ τῆς σκηνῆς ἐν οὐδενὶ ὠρᾶτο τιθέμενος καὶ οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ἄξια ἔκρινε τὰ μικρὰ καὶ μηδενὸς ὄντα ἄξια, τοῖς δὲ γε τούτοις ἀνεχομένοις κρατεῖσθαι καὶ ὡς ἐστῶσι προτιθέμενοις τοῖς ῥέουσι πολλὴν εὐήθειαν κατεγίνωσκε. καὶ γαστρὸς μὲν ἰσχυρῶς ἐκράτει καὶ ὀφθαλμῶν, εἰδὼς ὅτι τὸ ἀκμάζον τῆς νεότητος εὐπτῶτον ἐντεῦθεν καὶ ὀλισθηρὸν γίνεται καὶ πολλὰ τούτου καὶ χαλεπὰ τὰ πτώματα καὶ ὅτι ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ὡς κακοπαθεία θεὸς θεραπεύεται· ἡδεταὶ δὲ αἰεὶ οὐκ ἐπὶ μόνῃ τῇ τῶν βρωμάτων λιτότητι καὶ τῇ τελείᾳ ἀρνήσει πάσης τρυφῆς συβαριτικῆς καὶ τῶν ποικίλων καρυκευμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ εὐτελείᾳ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῆς ἀμφιάσεως, περιπτὸν ἡγούμενος καὶ ἀνόνητον τὸ κομψὸν αἰεὶ περὶ τὴν ἐσθῆτα καὶ λαμπρὸν καὶ πολυτελές, τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς μηδὲν ἄλλο τῶν τοῦ κόσμου προτιθέμενος.

3. ὡς δὲ καὶ ἔτι ἐκείνῳ τῷ πυρὶ πέφλεκτο τῷ ἐπὶ γῆς βληθέντι ὑπὸ τοῦ κυρίου καὶ σφοδρότερον ἤπιεν αὐτῷ τὸν πυρσὸν καταλιπεῖν τὴν τοῦ βίου ἀπάτην καὶ ματαιότητα καὶ μόνην ζητῆσαι τὴν πρὸς σωτηρίαν ἄγουσαν τρίβον, ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ ἀφήκεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν σφῶν κτημάτων ἐπίσκεψιν· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῖς

πολλή τις καὶ παντοδαπῆς ἢ ὕπαρξις. ἡ δὲ μεγαλόφρων ἐκείνη καὶ οὐρανία ψυχὴ, ὡς ἐπέστη τοῖς [p. 36] ἀγροῖς καὶ ὄψει παρειλήφει τὸν πολὺν κόπον καὶ μόχθον τῶν ἐν ἐκείνοις παροικικῶς βιούντων καὶ διὰ παντὸς τῆ γηπονία προσανεχόντων, οἶκτον λαβὼν τῆς τῶν πενήτων ζωῆς ὡς ἐπιπόνου καὶ τεθλιμμένης, «ὦ τῆς ματαιότητος,» ἔλεγε σὺν οἰμωγῇ πολλῇ, «ὦ τῆς ἀπάτης τοῦ βίου· ὄντως μάτην τaráσσεται πᾶς ἄνθρωπος. μακάριοι ὄντως καὶ τρισμακάριοι οἱ πάντα καταλείψαντες διὰ τὸν κύριον, ἵνα τῶν ἐπηγγελμένων ἐπιτύχωσιν ἀγαθῶν· τί γὰρ καὶ κέρδος ἔσται ἀνθρώπῳ τῷ τὸν κόσμον ὅλον ἐπαπολαύσαντι, τὴν δὲ ψυχὴν ζημιουμένῳ, ἧς ὁ πᾶς κόσμος οὐκ ἔστιν ἀντάξιος πᾶσα δόξα ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξέλιπεν ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε· τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει.» ταῦτ' οὖν καὶ ἕτερα πλείονα καθ' ἑαυτὸν εἰπὼν τε καὶ διαλογισάμενος, εἰς τε τὴν τῶν φθαρτῶν καὶ γηίνων καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀφρόνως κεχηνότων κατάγνωσιν καὶ σαφῆ ἐθελοδουλίαν κεκρικῶς (τὸ πρὸς τὰ κάτω τὴν ῥοπὴν ἔχειν ἀπαρεγκλίτως καὶ τῆς αὐτῶν κτήσεως ἠτῶσθαι), εὐθὺς ὥσπερ μύωπι τὸ τοῦ λόγου πληγεῖς, δεῦτερα πάντα θέμενος τοῦ προκειμένου σκοποῦ καὶ πᾶσι χαίρειν εἰπὼν τοῖς ῥευστοῖς καὶ ματαίοις, ὑποῦ τὸ ὄμμα διάρας καὶ τῷ χεῖρι πρὸς οὐρανὸν ἐκπετάσας, εὐχὴν ποιεῖται τῆς μακαρίας ἐκείνης ὁδοῦ προοίμιον, οὕτως εἰπὼν· «κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς μου, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὁ τοὺς πατρικοὺς μὴ λιπῶν κόλπους καὶ κατελθὼν ἐξ

οὐρανοῦ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἀρωγὸς γενοῦ μοι
 τῷ ἀναξίῳ δούλῳ σου καὶ ὁδήγησόν με εἰς ὁδὸν
 εὐθείαν τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου σου·
 σὺ γὰρ εἶ, κύριε, πάντων αἴτιος
 [p. 38] τῶν καλῶν, καὶ πάντας θέλεις σωθῆναι καὶ εἰς
 ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. μὴ οὖν ἐγκαταλίπῃς με, ὅτι
 ἐν σοὶ μόνῳ πέποιθα τῷ θεῷ καὶ σωτῆρί μου, καὶ σὲ
 εὐλογῶ καὶ δοξάζω καὶ μεγαλύνω εἰς τοὺς αἰῶνας·
 ἀμήν.»

4. ἠύξατο ταῦτα ὁ μακάριος· καὶ εὐθὺς ἦ [λεγε· ὡς ?]
 ποδῶν εἶχε φυγὰς ᾧχετο, μηδὲν ἐπαγόμενος μεθ’
 ἑαυτοῦ πλὴν ἑαυτοῦ, πεζῆ τὴν πορείαν ἀνύων δι’
 ἀβάτων ὁδῶν καὶ τόπων ἀνύδρων καὶ πολὺ τὸ σκληρὸν
 κεκτημένων καὶ δύσπορον, τὸ τε φίλον καὶ πατρῶον
 ἔδαφος καὶ τὴν ἐνεγκαμένην καὶ αὐτὸ τὸ φίλτρον τῶν
 γονέων ἀπόστοργα πάμπαν ποιούμενος·
 ἀνεμπόδιστον γὰρ αὐτῷ διὰ τῆς τελείας ἀκτημοσύνης
 τὸν εἰς ἀρετὴν βίον κατασκευάζειν ἔσπευδεν· ἐφ’
 ἱκαναῖς οὖν ἡμέραις ἐν ξένοις τόποις καὶ
 ἀγνοουμένοις ὁδοιπορήσας, κατέλαβε τὸν Πόντον, καὶ
 τῷ ὄρει προσήγγισεν, ὅπερ ἐστὶν ἐν μεθορίοις Πόντου
 τε καὶ Παφλαγονίας, ἐν ᾧ καὶ μοναστήριον ἵδρυται,
 ὅπερ καὶ Χρυσῆ Πέτρα ἐξ ἀρχαίας τινὸς παραδόσεως
 ἐπικέκληται, εἴτε διὰ τὸ σκληρὸν τοῦ τόπου καὶ
 ἀνικμον καὶ οἶονει χρυσιζον τῷ σφοδρῷ τοῦ ἡλιακοῦ
 ἀμαρύγματος, εἴτε, εἰ δεῖ τάληθῆ λέγειν, χρυσᾶς τῷ
 ὄντι καὶ θεοειδεῖς τὰς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένας ψυχὰς

ἐπιτελεῖσθαι. ὡς δὲ τὸ τοιοῦτον φροντιστήριον ὁ νέηλυς ὠφθαλμοβόλησεν ἄποθεν, ἤσθη ἐπὶ τούτῳ λίαν καὶ τῷ πνεύματι ἠγαλλιάσατο. εἶτα καὶ εὐχῇ πάλιν ἑαυτὸν ἐπιδούς, «κύριε,» εἶπεν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπιδών, «Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεός, ὁ πάλαι τῷ πατριάρχῃ Ἀβραάμ ἐντειλάμενος τῆς γῆς καὶ συγγενείας καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρικοῦ

[p. 40] ἀποφοιτῆσαι καὶ μεταβῆναι ἔνθα τὸ σὸν ἠὲ δόκησε θέλημα, κάμῃ ὁδηγήσας τὸν ἀνάξιον προνοία τῆς σῆς ἀνυπερβλήτου δυνάμεως ἐν τῷδε τῷ τόπῳ διασωθῆναι, αὐτὸς καὶ τὰ πρόσω μοι εὐμαρῇ ποιήσον καὶ πρό γε πάντων τὰ κατ' ἐμὲ τῷ προεστῶτι ταυτησὶ τῆς μονῆς ἀποκάλυψον καὶ δι' αὐτοῦ μοι τὴν τρίβον τῆς σωτηρίας ὑπόδειξον· ἐν τούτῳ γὰρ γνώσομαι ὁ δοῦλός σου, ὅτι τεθέληκάς με καὶ ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ, εὐλογημένε κύριε, εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.»

5. καὶ ὁ μὲν ἠῦξατο ταῦτα· ἔργῳ δὲ τὰ τῆς εὐχῆς ἔτελείου ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀείποτε συνεργῶν κύριος. ὡς γὰρ ἡ θεία καὶ ἀναίμακτος θυσία κατ' ἐκείνην ἦν τελουμένη τὴν ὥραν ἐν τῇ μονῇ θεόθεν τὰ κατὰ τὸν μέγαν γνοὺς ὁ προεστῶς, εἶσω τοῦ θείου τυγχάνων σηκοῦ (ἦν γὰρ ὁ θεοφόρος γέρων ἐκεῖνος καὶ πρό γε τούτου τῷ διορατικῷ χαρίσματι λαμπρυνόμενος), δρομαίως ἔξεισι τῆς μονῆς, ὥστε καὶ διὰ θαύματος ποιεῖσθαι τοὺς λοιποὺς θιασώτας τὸ ξένον τε καὶ ἀσύνηθες, ὅπερ ἐν τῷ ἰδίῳ ποιμένι καὶ καθηγητῇ

ἐθέασαντο. ὡς δὲ μικρὸν ὁ γέρων προβάς συνήνησε τῷ νεανία, περιεπλάκη μὲν τῷ τραχήλῳ καὶ τοῦτον, οἷάπερ πατὴρ φιλόστοργος, κατησπάζετο, Νικήταν τὸν τῷ ὄντι νικητὴν καλῶν ἐξ ὀνόματος· καὶ πᾶσιν οἷς ἔλεγε πρὸς αὐτὸν θεῖῳ κινούμενος πνεύματι διεβεβαίου μὴ διαμαρτεῖν ὅλως τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος καὶ προσδοκίας· ἔγνω γὰρ αὐτὸν ὁ γέρων τῷ πνεύματι ὁποῖος ἄρα φωστὴρ μικρὸν ὅσον ἔμελλε τῷ κόσμῳ ἀναδείκνυσθαι. διὰ γοῦν τοῦτο καὶ πᾶσαν κανονικὴν δοκιμασίαν ὁ θεοφόρος περιττὴν κρίνας καὶ ἐν παρέργῳ τιθέμενος, ἐν χρῶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κείρας καὶ μοναχὸν σχηματίσας καὶ [p. 42] τὰ σύμβολα τὰ τῆς πρὸς ζωὴν φερούσης αὐτῷ περιθείς, τῇ καλλίστῃ χορείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἐγκρίνει τὸν ἤδη κατὰ μοναχοὺς βιοῦντα καὶ ζῆν ἐλόμενον· εἶτα καὶ τὴν ἐν ταῖς χρείαις πάσαις ὑπηρεσίαν τούτῳ ἐπέτρεψεν. ὁ δὲ ἀσμένως εἶξε τῷ ἐπιτάγματι καὶ τὴν λειτουργίαν προθύμως ὑπέδου. ἦν οὖν λοιπὸν ἰδεῖν τὸν νεόλεκτον τουτονὶ στρατιώτην καὶ ἀληθῶς ἀξιόμαχον μάλα νεανικὸν πνέοντα καὶ δίκην ἀδάμαντος διακείμενον, ἐπὶ τε τῇ ἀμέτρῳ σκληραγωγίᾳ, πρὸς δὲ τῷ ξυλοφορεῖν καὶ ὑδροφορεῖν, ἐνίστε δὲ καὶ δαιταλουργεῖν τὸ τεταριχευμένον ὄψον τῆς ἀδελφότητος καὶ ταῖς λοιπαῖς πάσαις μογεῖν ὑπηρεσίαις καὶ εὐαγέσι λειτουργίαις καὶ διακονίαις τοῦ ἱεροῦ φροντιστηρίου, τὴν θαυμαστὴν ταύτην ταπείνωσιν ζηλῶν τοῦ δεσπότου, ὃς οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. τοιγαροῦν καὶ ἀργίαν

μὲν ἐμίσει ὁ ἀοίδιμος ὡς πολλῶν αἰτίαν κακῶν, οὐκ ἦν δ' εἶδος ὑπηρεσίας, ὃ μὴ αὐτὸς ἐκεῖνος δι' ἑαυτοῦ ποιεῖν ἔσπευδε· καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐ μόνον εὐτόνως διεκαρτέρει, κάτωθεν πανημέριον νωτοφορῶν πάντα τὰ τε τῆς μονῆς χρειώδη καὶ τῶν ἐν τῇ μονῇ, καὶ τῷ ἄχθει πιέζεσθαι μὲν, φέρειν δὲ γενναίως τοὺς πόνους καὶ λίαν νεανικῶς, καίτοι τοῦ ὄρους ὀξυτάτου μάλα τυγχάνοντος καὶ πολὺ τὸ σκληρὸν καὶ ξηρὸν καὶ ἄναντες καὶ πάσης ἐρήμου τυγχάνοντος παρακλήσεως, ἀλλὰ καὶ ἄτροφος διεκαρτέρει καὶ ἄσιτος, πᾶν εἶδος ἐδωδῆς ἀπαρνησάμενος ὡς ἐν ἀρχῇ μὲν ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος μεμνήσθαι τροφῆς καὶ ταύτης

[p. 44] κεκολασμένης καὶ οὐδὲν ὅλως τῶν ἠδύνειν ἐχόντων κεκτημένης· λίαν γὰρ ἐκπολεμηθεὶς πρὸς ἅπαν τὸ τῇ γαστρὶ χαριζόμενον, πόνους διηνεκεῖς καὶ ἔνδειαν καὶ εἴ τι ἕτερον τῶν τὴν σάρκα λυπεῖν εἰδόντων ἐκθύμως ἠσπάζετο· ἄρτου δὲ μόνου βραχὺ τι τρύφος ἢ τράπεζα ἦν αὐτῷ καὶ ὄψον οἱ ἄλες καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον ὅτι καὶ ἀτριβῆς ὢν παντάπασι καὶ μηδενὶ πρὸς ταῦτα παιδευτῆ καὶ ὀδηγῷ χρησάμενος, οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτῷ εὐθὺς ἐκ πρώτης, ὃ φασιν, ἀφειτηρίας εἰς μέσον εἰσήλατο τῶν ἀγώνων, καὶ χεῖρας εἶχεν εὐπρεπεῖς εἰς παράταξιν καὶ δακτύλους εἰς πόλεμον. τοῦ καιροῦ δὲ προϊόντος καὶ ἐν ἔξει γεγονὼς τῶν τοιούτων πόνων καὶ ἐθάδα ὥσπερ τὴν ψυχὴν τῆς τοιαύτης σκληροτέρας διαγωγῆς ἀποφήνας, ἐβδομάδος ἡμέρα τῶν θείων μετελάμβανε μυστηρίων

καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν τούτων ἦσθιε καὶ μικρὸν κλάσμα ἄρτου καχυρυδίου, ὅπερ πλήρες ἦν εὐρώτος καὶ ἕξωρον, ὡς μηδὲ κἂν γοῦν τῇ ὀσφρήσει σώζειν τὴν τοῦ ἄρτου ποιότητα. καὶ πόσις δὲ ἦν αὐτῷ ὕδωρ μέτρω καὶ φειδοῖ λαμβανόμενον. καὶ οὕτω μὲν ἐρρικνωμένον ἔχων τὸ πρόσωπον καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος τεταριχευμένα, ἄσιτος ἔτι διημέρευε, τοῖς ἀγωγίμοις τῶν χρειωδῶν τληπαθῶν καὶ τῇ ἀμέτρῳ κακῶσει ξενοπρεπῶς διακαρτερῶν· πάσας δὲ τὰς νύκτας ἄγρυπνος διετέλει, τὴν ἔνδακρυν προσευχὴν ἔργον ἔχων προὔργιαίτερον καὶ ἀεὶ ἑαυτὸν παρασκευάζειν παντοίως μηχανώμενος τῷ ὕπνῳ δεινῶς ἀπομάχεσθαι, τῷ μεγάλῳ Ἀρσενίῳ ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἀμιλλώμενος· θᾶπτον γὰρ καὶ οὗτος, ὡς ἐκεῖνος, ἠνίκα διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως μικρὸν τοῦ [p. 46] ὕπνου καὶ ἀδρανὲς καὶ οἶον διεψευσμένον παρεγέυετο, εὐθὺς ἀνεπήδα, τὰ τοῦ Δαβὶδ ἄδων καὶ λέγων· «ἠπροέφθασα ἐν ἁωρία καὶ ἐκέκραξα ἠ», καὶ τὰ ἐξῆς.

6. ὅτι δὲ ἐν κοινοβίῳ καὶ ἐν πράγμασι τοσοῦτοις πᾶσα μὲν ἀρετὴ τῷ δικαίῳ κατάρθωτο κρεῖττον ἢ κατὰ μίμησιν, πρὸς δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἐρημικὴν καὶ ἀναχωρητικὴν πολιτείαν, οὕτω διὰ πάντων ὁ πάμμεγας οὗτος ἐπεδείκνυτο καὶ ὀλίγοις ἢ οὐδενὶ κατορθούμενος, τοῦτο ἦν τὸ πάντων ἐξαιρετόν· ἐκολάζετο γὰρ παρ' αὐτῷ μὴ μόνον λόγος ἀργός, ἀλλὰ καὶ ἦθος οὐ βεβηκὸς καὶ γέλως ἀκρατῆς καὶ σκαιὸς

λογισμός, καὶ τὸ παράπαν οὐκ εἶα ὁ ἀθλητῆς νέφος τι πονηρὸν τὸν τῆς ψυχῆς ὑποδραμεῖν αἰθέρα. ἐπήνθει δὲ πρὸς τούτοις αὐτῷ τὸ τε ἄτυφον καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ μέτριον, τὸ πρᾶον καὶ σύννουον καὶ νηφάλιον, πρὸς δὲ καὶ τὸ τῆς διανοίας ὄξυ καὶ λίαν εὐπετές, εὐθὺς τὸν οὐρανὸν ἀνιπτάμενον.

7. διήρκεσε τοίνυν ὁ ἀοίδιμος διετίαν ὅλην νόμοις οὕτω μαχόμενος φύσεως διὰ τὸν νόμον τοῦ πνεύματος καὶ μογῶν ἐν τῆδε τῇ διακονίᾳ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τῇ κρεῖττον ἢ κατὰ ἄνθρωπον πολιτείᾳ, καὶ πᾶσαν εἰσήγε τὴν σπουδὴν ὁσημέραι τοῖς πρόσω χωρεῖν καὶ μειζόνων ἅπτεσθαι τῶν ἀγῶνων ἑαυτὸν τε ὅλον τῆς πρὸς τὸ σῶμα συμπαθείας ἀπειργεῖν καὶ τὸν ἀγγελικὸν μετὰ σώματος βίον μιμεῖσθαι, μήτε τοῦ χειμερίου

[p. 48] ψύχους μήτε τοῦ θερινοῦ φλογμοῦ μήτε ἄλλης τῆς οἴασοῦν κακώσεως ἑαυτὸν διαφυλάττων.

8. ψυχὴ γὰρ ἅπαξ ἀλοῦσα τῷ πρὸς κύριον ἔρωτι ἐντροφᾶν ἀεὶ ἐθέλει τοῖς ἀλγεινοῖς καὶ θάλλειν κακοπαθείᾳ καὶ ὡς κόλασίν τινα χαλεπὴν τὴν ἄνεσιν διαφεύγειν· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις τῶν κατὰ θεὸν αὐτοῦ σπουδασμάτων τοσαύτη ἐκέχρητο τῇ λιτότητι καὶ εὐτελείᾳ ἐν τοῖς ἐνδύμασιν, ὡς μόνα τὰ σαπρὰ καὶ πιναρὰ καὶ διερρωγότα ράκη περιβεβλησθαι, ἐφ' οἷς ἦδετο μᾶλλον καὶ ἐγάννουτο, ἅτε δὴ τοῦ ἔσω κόσμου καὶ ἀδήλου μεταποιούμενος οὐχ ἦττον ἢ τοῦ ἔξω

μᾶλλον οἱ φιλόκοσμοι.

9. οὕτως οὖν τοῦ μακαρίου διακειμένου καὶ ὑπὲρ τοὺς κειμένους διαθλεύοντος νόμους καὶ συναυξουμένων αὐτῷ τῷ χρόνῳ τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς φιλοσοφίας ταῖς ἐπινοουμέναις αὐτῷ τῶν ἀγαθῶν προσθήκαις ἐπιδιδούσης, οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἀδελφῶν τῆς ὑπομονῆς καὶ καρτερίας τὸν ὅσιον κατεπλήττοντο, ὅτι μὴ κατὰ ἄνθρωπον οἱ ἀγῶνες αὐτῷ καὶ τὰ σκάμματα· ὁ δὲ τῆς μονῆς προεστῶς, δείσας μήποτε τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀγῶσι καὶ ἰδρῶσι λάθῃ ἑαυτὸν θανατώσων (σκιὰν γάρ, εἶπεν ἂν τις, ἀνδριάντος ὀρᾶσθαι ἐναὐτῷ, ἀλλ' οὐκ ἐν σώματι ἄνθρωπον), μετέστησεν αὐτὸν τέως τῆς ἐν ταῖς χρείαις διακονίας, οἰκίσκον δὲ αὐτῷ προσαποτάξας πρὸς ἡσυχίαν εὖ ἔχοντα, [p. 50] ἐν αὐτῷ διάγειν ἐπέτρεψεν, ἀνάπαυλάν τινα δῆθεν βουλόμενος αὐτῷ μνηστεύεσθαι. ὁ δὲ ἅτε τῶν πόνων ἐθᾶς γενόμενος καὶ τούτοις ἐγκαρτερεῖν γλιχόμενος, βαρὺ μὲν ἠγήσατο τὸ ἐπίταγμα καὶ ζημίαν καὶ τῶν ποθουμένων ἀπόταξιν ἐλογίσατο, ἀποστολικὸν δ' ὅμως εἶναι γινώσκων τὸ παράγγελμα ἠπειθεσθαι τοῖς ἠγουμένοις καὶ ὑπεῖκειν αὐτοῖς, ἠ εἶξε μὲν προθύμως τῷ ἐπιτάγματι καὶ τῷ οἰκίσκῳ ἠδέως, πῶς ἂν εἴποις, εἰσῆλθεν· ἦν γὰρ ἐν καλῷ κείμενον ἡσυχίας τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ καὶ ἔμεινε μὲν τοῦ λοιποῦ, εἰς ἑαυτὸν νεύων καὶ τὸν θεὸν φανταζόμενος καὶ πᾶσαν ἐκεῖθεν ψυχαγωγίαν δεχόμενος κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν ἠκατατρύφησον τοῦ κυρίου

σου καὶ δόξη σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. Ἡ πλὴν ἄλλ' οὐδ' οὕτως ἠφίει τῶν πόνων ὁ γενναῖος οὗτος ἀγωνιστῆς καὶ πύκτης· ὕλη γὰρ αὐθις αὐτῷ γεγένηται ἀγώνων μειζόνων καὶ κόπων πλειόνων ἢ τε κάθειρξις καὶ ἡ κατὰ μόνας οἴκησις. οἴους δὲ τοὺς πόνους ἀνέτλη ἐν πανημέροις καὶ ὀλονύκτοις στάσεσι καὶ ταῖς πυκναῖς καὶ ἀμέτροις γονυκλισίαις, ὄσσην τὴν ἀσιτίαν, ὄσσην τὴν σκληραγωγίαν ἐν τῇ ἀμέτρῳ καὶ παντοδαπεῖ κακώσει, τοὺς τε ἐκ βάθους στεναγμοὺς καὶ τὸ θεοδώρητον ἐκεῖνο δάκρυον καὶ ἀκατάπαυστον, ἀδυνατεῖ καὶ γλῶσσα εἰπεῖν, καὶ ἀκοὴ παραδέξασθαι. Οὕτω γὰρ αὐτὸν ὁ θεῖος κατειργάσατο πόθος καὶ τοσοῦτοις αὐτὸν καὶ τοιούτοις κατέτρωσε βέλεσιν, ὡς νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τῆς κατανύξεως προχέειν τὸ δάκρυον καὶ ἅπαν τὸ τοῦ οἰκίσκου ἔδαφος ἔνυγρον ἐντεῦθεν ὀρᾶσθαι ἀεὶ καὶ νοτίδος παντελῶς οὐκ [p. 52] ἄμοιρον. διὸ καὶ ἔνιοι τῶν ἀδελφῶν, ἀρετῆς μὲν ἀθληταὶ κάκεῖνοι καὶ εὐσεβείας ἐρασταὶ τυγχάνοντες, ἠδιστὰ τε τοὺς ὑπὲρ τῆς κατὰ θεὸν ζωῆς ἀσπαζόμενοι πόνους καὶ πολλὴν ὄσσην τὴν τῆς ψυχῆς φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενοι, θύραζε διακαρτεροῦντες καὶ ἐν χρῶ τῆς κέλλης ἰστάμενοι, ἐφροσώτων αὐτοῖς τῶν ὄτων, ἐξεπλήττοντο ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ῥοῇ τῶν δακρύων καὶ τῇ τῶν θρήνων ἀμετρίᾳ· εἶτα καὶ ὑπέκκαυμα κατανύξεως ἑαυτοῖς ἐποιοῦντο τοὺς τοιούτους θρήνους καὶ ὄδυρμούς· κάντεῦθεν ἐμάνθανον οἱ γεννάδαι τοῦ ἴσου μέτρου παρὰ πολὺ ἀποδέειν.

10. μιᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀπολαβῶν αὐτὸν κατ' ἰδίαν ὁ γέρων, ἤρξατο χαριέντως περισαίνειν αὐτὸν καὶ οἶονεὶ φιλοπευστεῖν, οὕτω λέγων· «τὰ κατὰ σέ, ὦ τέκνον, ὡς καὶ αὐτὸς οἶδας, οὐκ ἄγνοῶ· τί οὖν βούλεται σοι ὁ τοσοῦτος θρήνος καὶ ὄδυρμος τῷ μηδαμῶς κεκτημένῳ θρήνου ἔργον ἐπάξιον καὶ τί δὴ ποτε ἀνθ' ὧν ἔδει σε γεγηθέναι μᾶλλον καὶ εὐθυμεῖν, κόσμου ἀπορραγέοντα καὶ τῷ φωτὶ προσρυέντα τῆς ἀληθείας, οὕτως ἀπαρακλήτως ἔχεις πρὸς τοὺς τοσοῦτους θρήνους καὶ ὄδυρμούς» πρὸς ταῦτα ὁ μέγας μάλα ὑφειμένως καὶ μεθ' ὄσης ἂν εἶποις τῆς ἀληθοῦς μετριοφροσύνης καὶ τῆς φίλης ἀπλότητος (ἔκρινε γὰρ τὸ ἐχέμυθα ποιεῖσθαι καὶ ἀπόρρητα τίθεσθαι τὰ τοῦ πράγματος ἐπὶ πατρὸς τοιοῦτου πάντῃ εἶναι ἀβέλτερον καὶ πόρρω τοῦ δέοντος), «ἐμοί, πάτερ τίμιε,» εἶπε, «τῷ ταπεινῷ καὶ ἀθλίῳ διχῶς ἔπεισι τὸ θρηνεῖν καὶ ἀπολοφύρεσθαι· ἠξίωμα γὰρ (οὐκ οἶδ' ὅπως) ὁ ἀνάξιος, ἔτι τῷ κοῖ συμφυρόμενος καὶ θνητῷ σαρκίῳ δεδεμένος ὄρᾶν, τρανῶς τοῖς ἔσωθεν ὄμμασι τὰ ἀθέατα κάλλη καὶ τὴν ἐλπίζομένην

[p. 54] μακαριότητα τῆς τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσεως. δεδοικῶς οὖν ὁ ταλαίπωρος, μήπως ἔτι τῷ σκότει τοῦ βίου κατησχυμμένος ὢν καὶ τῷ γεῶδει καὶ πηλίνῳ σώματι συμπεπλεγμένος οὐ φθάσω πρὸς τὴν τοιαύτην τῶν θείων κατανόησιν καὶ πρὸς ἅπερ ὄρᾶν ἠξίωμα καὶ νοερῶς τοῖς νοεροῖς συγγίνεσθαι, στρέφων δὲ κατὰ νοῦν ἀεὶ τὴν πῶρωσιν τῆς καρδίας τῶν ἀφρόνων πρὸς ἐκεῖνα μὲν ἀμελῶς διακειμένων,

πρὸς δὲ τὰ πρόσκαιρα καὶ φεύγοντα καὶ δίκην
 καπνοῦ λυόμενα, καὶ βαθεῖα νύξ τοῖς νοῦν ἔχουσι
 νομιζόμενα κεκηνότων, καὶ τὸν πόθον ὅλον φεῦ πρὸς
 αὐτὰ κεκτημένων, εἶτα καὶ οἶκτον λαμβάνων τῆς
 τοσαύτης ἐκείνων ἠλιθιότητος καὶ κακονοίας, δι' ἧς ἡ
 ἀπότευξις τῶν τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀπορρήτων
 ἀγαθῶν τοῖς ἀθλίοις προσγίνεται, ἐξιδιοῦμαι τὴν
 συμφορὰν, καὶ τὴν ἐκπτώσιν ἐκείνων οἰκείαν ὡσπερ
 λογίζομαι, κἀντεῦθεν ὁ κοπετὸς ὁ πολὺς καὶ ὁ θρῆνος
 καὶ τὸ ἀκατάπαυστον δάκρυον· νηπίων γὰρ δίκην
 ἀτελῶν, οἱ ἄφρονες διακείμενοι κάχλησι καὶ λιθιδίοις
 ἠδομένων ψαμμώδεσι, καὶ κλῆρον πατρικὸν καὶ
 πολυόλβον κτήσιν προϊέναι μηδαμῶς φειδομένων ἐκ
 πολλῆς ἀνοίας καὶ ἀφροσύνης καὶ τούτων ἀντωνεῖσθαι
 τὰ μικρὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια, οὕτω προστετήκασι τῇ
 ματαιότητι καὶ τῶν μενόντων προτιμῶνται τὰ
 φεύγοντα καὶ τῶν αἰωνίων τὰ πρόσκαιρα καὶ τῶν
 ἀφθάρτων τὰ φθαρτὰ καὶ ἐπίκηρα· οἷς ἀρμόσει πάντως
 καὶ τὸ δαβιτικὸν λόγιον τὸ φάσκον Ἡ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ
 ὦν οὐ συνῆκε ἡ καὶ τὰ ἐξῆς. τούτων οὕτω παρὰ τοῦ
 ὀσίου λεχθέντων, συνῆκεν ὁ
 [p. 56] θεοφόρος γέρων ἐκεῖνος, ὡς πλεῖον τῶν ἄλλων,
 ὅσοι τῷ κατ' ἐκείνῳ καιρῷ διέλαμπον βίῳ σεμνῷ καὶ
 ἀρετῆς ὕψει, ἐκ θεοῦ τεταμιεῦσθαι τῷ μακαρίῳ τὴν
 χάριν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ τῆς εἰς τὸ
 ὁμογενὲς συμπαθείας τε καὶ κηδεμονίας. θάμβους
 οὖν ὁ γέρων πλησθεὶς καὶ ἐφ' ἱκανὸν δόξαν
 ἀναπέμψας τῷ θεῷ, εἶασεν αὐτὸν τοῦ λοιποῦ τὸν

συνήθη τῆς ἀσκήσεως διάυλον ἀνύειν ἀπερισπάστως κατὰ τὸ θυμῆρες αὐτῷ καὶ τῆς ὑψηλοτέρας ἔχεσθαι πολιτείας.

11. πρόεισι τοίνυν αὐτῷ τὰ τῆς τοιαύτης ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ φροντιστηρίῳ διαγωγῆς εἰς δωδέκατον ἔτος, ἐν ᾧ τὰ αἰσθητήρια πάντα λίαν ἐγγυμνασθεῖς καὶ τὴν περὶ τὰ αἶρετὰ καὶ φρικτὰ διάκρισιν εἰς ἄκρον ἐκπονηθεῖς καὶ πανταχόθεν τὸν πλοῦτον τῆς φιλοσοφίας συναθροίσας, μεθόριον ἦν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ ἢ ζωῆ τῆς τε ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς ἀγγελικῆς καὶ ἀσωμάτου· ἐν τούτῳ γὰρ μόνῳ τῆς ἀγγελικῆς καὶ ἀύλου φύσεως εἶχε τὸ ἐναλλάττον, τὸ σῶματι φαίνεσθαι καὶ σχήματι περιειληφθαι καὶ τοῖς αἰσθητικοῖς ὀργάνοις συρρεῖν. τάχα δ' ἂν τις τολμήσας εἶπη μηδὲ καταδεέστερον τὴν παραλλαγὴν εἶναι· ὅτι σαρκὶ συζῶν ὁ μέγας καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, οὐκ ἐβαρύνετο τῷ ἐφορκίῳ τοῦ σώματος, ἀλλ' ἀνωφερῆς ἦν αὐτῷ ἢ ζωῆ, ταῖς οὐρανίαις συμμετεωροποροῦσα δυνάμεσι. τοῦ οὖν δωδεκάτου ἔτους ἤδη λήγοντος, ἰδοὺ καὶ ἡ τοῦ κατὰ σάρκα πατρὸς αὐτοῦ ζήτησις θεόθεν αὐτῷ τε καὶ τῷ τῆς μονῆς προεσιῶτι κατεμηνύετο· ἀρρήτῳ γάρ τινι καὶ θειοτέρα προμηθεῖα τῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἐπιδόσεως ἔνεκεν τοῦ ὀσίου καὶ τῆς τοῦ καλοῦ ἕξεώς τε καὶ προκοπῆς ἀφανῆς ἦν τῷ πατρὶ καὶ ἀνεύρετος, τοῦ θεοῦ κρύπτοντος αὐτόν, κατὰ τὸ Δαβιτικὸν λόγιον· ἦέν ἀποκρύφῳ τῆς ἑαυτοῦ σκηνῆς¹⁾

[ρ. 58] καὶ ἰδίαις πτέρυξι περιθάλποντος παρ' ὄλον τὸν μεταξὺ χρόνον. καὶ οὔτε τὸ τοῦ χρόνου διάστημα, οὔθ' ἢ μακρὰ ἄποψις τοῦ φιλτάτου συντεῖναι ἐώκεσαν τῷ κατὰ σάρκα τούτου γεννήτορι πρὸς ἀναζήτησιν θᾶπτον ἐξελθεῖν τοῦ ποθουμένου, ὅτι μηδ' ὁ καιρὸς ἦν ἐπιστὰς τῷ ὀσίῳ τῆς ἄνωθεν ἀποστολῆς καὶ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος. τοίνυν καὶ ὁ μὲν γέρων, καίτοι τοσαύτην κεκτημένος περὶ τούτου τὴν πληροφορίαν, ἀλλ' ἠδημόνει, ἠνιάτο, ἤσχαλλε καὶ ὄλος ἦν ἐν ἀπόροις. ἐδεδίει γὰρ μήπως τὸ πατρικὸν φίλτρον αἰτία γένηται προσκόμματος τῷ οὔτω ταχυδρομοῦντι καὶ ἀπροσκόπτως ὀδεύοντι τὴν ἄνω φέρουσαν βασιλείαν. δεηθεὶς δ' ὅμως ὁ γέρων ἐφ' ἱκανὸν περὶ τούτου πλείονος ἔνεκα πληροφορίας, θεία τις ὄψις αὐτῷ ἐδήλωσε παρακρῆμα περὶ πάντων τῶν ἐσομένων καὶ συμβησομένων τῷ μακαρίῳ, ὡς εἶη ἀποστολικὴν μετιέναι διακονίαν· καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας καὶ χώρας διαμείψας, κηρύξει πᾶσι λαοῖς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, πολλοὺς τε πειρασμοὺς ὑποσταίη παρὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων· ἠττήσας δ' ὅμως αὐτὰ τῇ ἀβύσσῳ παραπέμψει· σφόδρα δὲ καὶ ὁ θεὸς δι' αὐτοῦ δοξασθήσεται καὶ τέκνα θεοῦ πολλὰ δι' αὐτοῦ ἔσονται· καὶ κληρὸν ἔξειε τὸν παράδεισον. ἀλλ' ὁ μὲν γέρων τοιαῦτα περὶ ὧν ἠτεῖτο ἀπεκαλύπτετο καὶ σκεῦος ἐκλογῆς αὐτὸν κατὰ Παῦλον ἔσεσθαι ἐμάνθανεν.

12. ἐπεὶ δέ, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, θεόθεν ἦν τῷ

μακαρίω δηλωθεῖσα ἡ τοῦ πατρὸς ὅσον οὕτω
 παρουσία, ἀναστὰς ἔρχεται πρὸς τὸν γέροντα· καὶ
 μύχιον ἀνοιμώξας καὶ πρηνῆς πεσὼν ἐπ’ ἐδάφους
 ἔμπροσθεν τοῦ γέροντος, τὴν τε τοῦ πατρὸς
 παρουσίαν ἐν συνοχῇ καρδίας ἀπήγγειλε καὶ τῆς
 μονῆς

[ρ. 60] ἀπολύεσθαι ἐξελιπάρει καὶ τὴν διάζευξιν οὐκ
 ἠνείχετο· μέγιστον γὰρ ἐν κακοῖς ἐτίθετο χερσὶ
 πατρικαῖς ληφθῆναι. ὁ δὲ γέρων οὐδὲν ἤττον καὶ αὐτὸς
 ἐδάκνετο τὴν ψυχὴν· λίαν γὰρ δριμεῖς τῶν κατὰ θεὸν
 φιλοῦντων οἱ πόθοι καὶ τῶν φυσικῶν ἰσχυρότεροι.
 ὅθεν καὶ τὸν λόγον οὗτος ὑπολαβὼν περιαλγῆς καὶ
 σύνδακρυς καὶ θαμινὰ στενάζων, «οὐκ ἐμόν,» εἶπεν, «ὦ
 τέκνον, οὐκ ἐμόν τὸ ἀπολῦσαι σε, ἀλλὰ τῆς θείας οὕτω
 προνοίας οἰκονομούσης πάντως τὴν τῶν πολλῶν
 σωτηρίαν διὰ σοῦ, καθὼς μοι τῷ ταπεινῷ
 ἀπεκαλύφθη. ἐκείνη οὖν δεῖ σε τὴν χάριν ὁμολογεῖν, ἢ
 σε καὶ ἰσαπόστολον ἔκρινε καὶ πρὸς τοιαύτην
 διακονίαν ἐξελέξατο· ἐπεὶ, εἰ πρὸς ἐμοῦ ἦν τοῦτο, τάχα
 ἂν καὶ δεσμοῖς σε σιδηροῖς περιέσχον καὶ ἀλύσει
 κατεδέσμησα, μὴ φέρων ὅλως σου τὴν διάζευξιν. ἐπεὶ
 δὲ χρεῶν ἐστὶ καὶ νῦν τὰ παρ’ ἡμῶν εἰσενεγκεῖν ἐν
 τῇδε τῇ ἀφ’ ἡμῶν οὐκ ἀθεεὶ γινομένη διαστάσει σου,
 μὴ ἀπαξιώσης, ὦ τέκνον, τὸ ἀπλοῖκόν καὶ
 ἀκεραιότατον τῆς ἡμετέρας πρὸς σὲ ταπεινώσεώς τε
 καὶ παραινέσεως· οὐκ ἔστι γὰρ σοι, τέκνον, ἢ πάλῃ
 πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς
 ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ

αἰῶνος τούτου. οἶδας, ὃ τέκνον, ἃ λέγω, αὐτῇ πείρᾳ γινώσκων τὴν τῶν ῥημάτων δύναμιν. πορεύση τοίνυν εὐαγγελικῶς, μὴ πήραν ἐπιφερόμενος, μὴ χαλκὸν ἐν τῇ ζώνῃ· τὸ δὲ ἔνδυμα τρίχινον ἕξεις διὰ παντὸς ἄχρι τοῦ μέσου τῶν σφυρῶν διῆκον, ἵνα μὴ περαιτέρω προῖον τὸ τῆς βλακίας σοι ἔπηται ἔγκλημα. ἡ βρωῶσις λιτὴ καὶ σχεδῖος, ἄρτω μόνῳ καὶ ὕδατι τὴν χρείαν ἐκπληροῦσα· καὶ πρό γε πάντων πολλή σοι τῆς σωφροσύνης ἡ φυλακὴ καὶ ἀσφάλεια· αὕτη γὰρ ἐστίν, ὃ τέκνον, ὁ τῆς ψυχῆς ἁγιασμὸς καὶ τοῦ σώματος καὶ αὕτη ἡ τῆς πρὸς θεὸν οἰκειώσεως αἰτία· Ἠείρήνην γάρ ὁ θεῖος

[p. 62] ἀπόστολος <ἔφη>, Ἠδιώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν· ὧν χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. Ἠ ὀρᾷς, ὃ τέκνον ποθεινότατον, ὅπως ἁγιασμόν ἐκάλεσε τὴν σωφροσύνην ὁ ἀπόστολος καὶ εἰκότως· καθαρὸς γὰρ ὧν ὁ κύριος καὶ τοὺς καθαρὸς πάντως προσίεται· ὅτι φίλον, ὡς φασί, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. φεύγειν δὲ σε βούλομαι καὶ τὰς ἀκαίρους συντυχίας καὶ συναυλίας τῶν κοσμικῶν καὶ τὰς ἐστίας τῶν πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν, ἀπάγειν τε ἑαυτὸν τῆς τῶν πολλῶν ὁμιλίας, πένησι καὶ ξένοις ἀνδράσι κοινωνικὸν εἶναι σε καὶ εὐπρόσιτον, πνευματικοῖς δὲ ἀδελφοῖς καὶ πατράσι καὶ θεῖῳ φόβῳ κατηρτισμένοις παραβάλλειν ἀεὶ, τὴν δ' αὖ καταγωγὴν ποιεῖσθαι ἐν θείοις ναοῖς καὶ σηκοῖς ἱεροῖς. πανταχοῦ δὲ μέγα βοήσεις τὸ Ἠμετανοεῖτε, ἡγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μάθετε καλὸν ποιεῖν. ἐπιστρέφητε πρὸς

κύριον, ζητήσατε αὐτὸν ἐκ ψυχῆς, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχητε. Ἡ τοῦτο γάρ σοι τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας, ᾧ τέκνον, καὶ ὑποκοριστικὴ σοι ἔσεται προσηγορία καὶ ζῶντι καὶ μετὰ θάνατον.»

13. τούτοις τοῖς ῥήμασι καὶ εὐχαῖς ἐπικαίροις ἐφοδιάσας ὁ γέρων τὸν ὄσιον καὶ παντοίως περιφράξας καὶ καθοπλίσας κατὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων καὶ παθῶν τῶν ὀλεθρίων, μακρὰν τε ἔτι παρατείνας τὴν παραίνεσιν ἐν θρήνοις καὶ ὀδυρμοῖς, ἔωθεν ἕως ἑσπέρας τοῦ κωκυτοῦ ἐν ἑκατέροις ἐπικρατήσαντος, τῇ ὑστεραία τῆς χειρὸς τοῦ ὀσίου ὁ γέρων ἀψάμενος καὶ εἶσω τοῦ θείου ναοῦ γενόμενος καὶ τῷ τοῦ ξύλου κρούσματι πᾶσαν συγκαλέσας τὴν ἀδελφότητα, κοινῆς εὐχῆς γενομένης, καὶ τρίς ἑκατοντάκις τὸ Ἡκύριε ἐλέησον Ἡ πάντων ἐκφωνησάντων, ἐξῆλθε πᾶς ὁ τῶν μοναχῶν ὄμιλος τοῦ ἱεροῦ φροντιστηρίου, ἀνιωμένων πάντων ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ἀδελφοῦ καὶ λυπούμενων. ὡς δὲ μικρὸν εἰς τὸ κατάντες ἦκον, στὰς ὁ γέρων εὐχῆς αὐθις καὶ εὐλογίας τὸν ὄσιον ἀξιοῖ, ἐφ’

[p. 64] ἦ τὴν τε νοουμένην τῆς ἀρετῆς τρίβον καὶ τὴν αἰσθητὴν ὁδὸν εὐμαρῶς διανῦσαι, εἶτα καὶ τὰ συμβησόμενα αὐτῷ πάντα θεοπτικώτατα πάλιν προαγορεύει, καὶ τελευταῖον «κύριε Ἰησοῦ Χριστέ,» ἐπειπὼν, «ὁ ὀδηγήσας πάλαι τὸν Ἰωσήφ εἰς ἐπίσκεψιν καὶ σωτηρίαν πολλῶν ψυχῶν, ὁ εἰπὼν τοῖς ἀγίοις σου ἀποστόλοις Ἡ ἐγὼ εἰμι μεθ’ ὑμῶν καὶ οὐδεὶς καθ’

ὕμῶν, ἢ αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην τὴν λογικὴν καὶ φύλαξον καὶ διατήρησον ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἣ πορεύεται, ὅπως καὶ δι' αὐτοῦ μεγαλυνηθήσεται σου τὸ πανάγιον ὄνομα, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.»

14. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τῶν ἀδελφῶν ἀσπασάμενοι τὸν γενναῖον, δακρυρροοῦντες καὶ μικροῦ τὴν ἄψυχον ὕλην ταῖς οἰμωγαῖς ἐκκαλούμενοι, τῆς ἐπανόδου ἐμέμνηντο. ὁ δὲ γέρον διωλύγιον κωκύσας καὶ δάκρυα σπείσας ὡς καὶ τὸ ἔδαφος ἐπιβρέξαι, τοιαῦτα περιπαθῶς ἔλεγε· «οἴμοι, τέκνον, ἡμίτομος ὁ ἄθλιος γίνομαι, σοῦ διαζευγνύμενος· ἀλλὰ μὴ ἐπιλάθῃ, τέκνον, τῆς πρὸς σέ μου καθαρᾶς ἐν κυρίῳ ἀγάπης· μέμνησο δὲ καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀναξίου ἐν ταῖς θείαις σου προσευχαῖς καὶ δεήσεσι· πέποιθα γὰρ ὁ δύστηνος ἴλεων αὐτὸν εὑρεῖν με διὰ σοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.» καὶ τὰ μὲν τοῦ θεοφόρου πατρὸς τοιαῦτα. ὁ δὲ μέγας οὐδὲν ἤττον καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν δακνόμενος καὶ τοῦ γέροντος λίαν περιεχόμενος, τῷ μεγαλοφυεῖ τέως τοῦ φρονήματος τοῦ πάθους περιγενέσθαι ἑαυτὸν ἐβίαζεν· εἶτα καὶ ἀπείργειν τὸ πολυπενθὲς τοῦ γέροντος καὶ δύσθυμον ἐμηχανᾶτο παντοίως, τί μὴ λέγων καὶ τί μὴ σοφίζόμενος εἰς τὴν ἐκείνου παράκλησιν

[p. 66] καὶ ἀναψυχὴν, μεθ' ὧν ἀμέτρως καὶ ἀπολοφύρεσθαι ἀπαῖδον γὰρ πάντῃ τοῖς πνεύματι συνημμένοις καὶ τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν ὀρώσιν

ἀλλήλοις αἰσθήσει δουλεύειν καὶ ἀπαραιτήτως ἔχειν πρὸς τὴν κατὰ γνώμην θεοῦ ἐν σώματι διάζευξιν. τούτων δ' οὕτως λεχθέντων τῷ ὀσίῳ, περιφύς αὐτῷ ὁ γέρον καὶ τῷ τραχήλῳ περιπλακείς καὶ κατασπασάμενος, μόλις εἶασεν ἀπελθεῖν.

15. καὶ οἱ μὲν ὑπέστρεψαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κλαυθοῖς ἅπαντες καὶ θρήνοις βαλλόμενοι. ὁ δὲ μακάριος ὄξυδρομήσας καὶ μιᾶς ἡμέρας ὀδεύσας ὁδόν, τῇ χάριτι ἀφ' ἧς κεκίνητο ποδηγούμενος, τὸν Παρθένιον κατέλαβε ποταμόν· ὃν καὶ πλημμυροῦντα καὶ τὸ ρεῖθρον αἶροντα ἀπὸ τε τῆς ἐκτακείσης χιόνος καὶ τῆς ἄλλης τῶν χειμάρρων συρροίας εὐρών, ἀνηνύτοις ᾤετο περιπίπτειν· καὶ ἀμηχανοῦντι ἐφόκει, οὐ δύσπορον ἀλλ' ἄπορον καθάπαξ περισκοπούμενος τὸν ῥοῦν τὸν ποτάμιον. τοῦτο δ' οὐκ ἦν εἰκαῖον πάντως, οὐδὲ κατὰ τινα συντυχίαν γινόμενον, ἀλλ' ἔργον θείας προνοίας, ἵνα μὴ ἀνόνητος ὁ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κόπος γένηται, παντάπασι μηδ' ὀπωσοῦν θεασαμένου τὸν φίλτατον· ἅμα γὰρ τῷ τῆς μονῆς ἀποφοιτῆσαι τὸν ὄσιον καὶ ὁ τούτου πατὴρ σὺν τοῖς λοιποῖς τῶν παιδῶν αὐτοῦ καὶ τῶν θεραπόντων τῇ μονῇ παρέβαλε καὶ τὸν ποθούμενον κατοπτεῦσαι διισχυρίζετο, μαστεύων καὶ διερευνώμενος καὶ δίκην κυνὸς ῥινηλατῶν ἅμα τοῖς ἄλλοις καὶ τῶν παιδῶν καὶ αὐτὰ δὴ τὰ μυχαίτατα τῆς μονῆς, εἰ καὶ ἔλαθε μάτην πονῶν καὶ ἀκίχητα διώκων, ὃ δὴ λέγεται. ἐπεὶ δὲ οὕτω τοῦ σκοποῦ διημάρτανε καὶ ἐμάνθανε παρὰ τῶν τῆς

μονῆς ἀποφοιτῆσαι ταύτης πρὸ μικροῦ τὸν
ζητούμενον, αὐτίκα ἦ [λεγε· ὡς?] ποδῶν εἶχε τὸ τάχος,
ἐδίωκεν ὀπίσω αὐτοῦ σὺν ἅμα τοῖς ἄλλοις τῶν παιδῶν
αὐτοῦ καὶ τῶν [p. 68] θεραπόντων. ὁ δέ γε τῆς
ἵππασίας κρότος ἄγγελος ἐγένετο τῷ μακαρίῳ τῆς τοῦ
πατρὸς παρουσίας· τῷ κρότῳ γὰρ θροηθεὶς καὶ μικρὸν
ἐπιστραφεὶς, αὐτὸν ἐκεῖνον ὁρᾷ ἐκ τοῦ εὐθέος τὸν
πατέρα καὶ τοὺς ὁμαίμονας, ὅπερ ἦν αὐτῷ καὶ
ἀπώμοτον, ὡς πρὸς αὐτὸν εὐθυδρομοῦντας καὶ πτηνῶν
ἴσα τὸ τάχος ἐνδεικνυμένους. οὓς δὴ καὶ τῆ ἅμα
πρώτῃ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιβολῇ εὐθὺς ἀναγνωρίσας καὶ
ἐπὶ προὔπτῳ κινδύνῳ ἰδὼν ἑαυτὸν ἐναπειλημμένον
ἤδη, εἰς τὸν οὐρανὸν εὐθὺς ἀπιδὼν καὶ οἶον ἐνθους ἐκ
θειοτέρας ἐπιπνοίας γενόμενος, καὶ τὸν Χριστὸν
μεγάλῃ τῇ φωνῇ σύμμαχον αὐτῷ ἐπικαλεσάμενος καὶ
τὸ πᾶν ἐκείνῳ ἐπιτρέψας καὶ τῇ παναχράντῳ αὐτοῦ
μητρὶ πιστεύσας τὴν σωτηρίαν, τῷ σημείῳ τοῦ
σταυροῦ σφραγισάμενος, καθῆκεν ἑαυτὸν τῷ ποταμίῳ
ρεύματι, ἐπικαίρως ἄδων τὰ τοῦ Δαβίδ· «ἠσῶσόν με ὁ
θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου· καὶ μὴ
με καταποντισάτω καταιγὶς
[p. 70] ὕδατος, ἦ» καὶ τὰ ἐξῆς. ἀλλ' ἐνταῦθα χρῆ
σκοπεῖν ὅση τῷ μεγάλῳ ἢ πρὸς θεὸν ὑπῆρχεν
οἰκείωσις καὶ παρρησία, καὶ ὅσης ἔτυχε τῆς ἐκεῖθεν
εὐνοίας καὶ χάριτος. δηλώσει δὲ τοῦτο σαφέστερον τὸ
ῤηθησόμενον οὐ μικρὸν ὄν, οὐδ' οἶον μὴ ἐκπλήξαι τὰς
τῶν ἀκροατῶν ἀκοάς· ἅμα γὰρ τῷ καθεῖναι ἑαυτὸν τῷ
ποταμίῳ ρεύματι, αὐτὴ ἡ πανάμωμος μήτηρ τοῦ

κυρίου ἐπιφανείσα (ταύτην γὰρ καὶ διεμορφοῦτο, ὡς ἔλεγε, τῇ ὄψει συμβαλλόμενος), καὶ ῥάβδον αὐτῷ ἐπορέξασα σταυρικὸν τύπον φέρουσαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τῆς δεξιᾶς τε λαβομένη ἀβρόχως αὐτὸν εἰς τὴν ἀντίπερα ὄχθην διεσώσατο, ὁρῶντος καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρός, ὡς μηδ' αὐτοῦ τοῦ τρικίνου ἐσθήματος νοτίδα δεξαμένου τὸ σύνολον· ἢ τε ῥάβδος καὶ μέχρι τοῦ νῦν διασώζεται τῷ ἱερῷ καὶ θείῳ ταμείῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡ σορὸς τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ τρισμάκαρος τεθησαύριται, ὑπὸ πάντων τῶν πιστῶν ὁρωμένη τε καὶ προσκυνουμένη, ὡς πολλῶν θαυμάτων δι' αὐτῆς τελουμένων καθ' ἑκάστην ἐν πᾶσι τοῖς ἀδιστάκτῳ πίστει προσιοῦσιν αὐτῇ. ἀλλ' ὁ μὲν μακάριος οὕτω τὸ ποτάμιον ῥεῖθρον ἀναιμωτὶ διαπεράσας καὶ σῶστρα καὶ λύτρα τῇ πανυμνήτῳ Παρθένῳ λόγους προσάξας εὐχαριστηρίους, τῆς εἰς τὸ πρόσω πορείας ἤψατο. ὁ δὲ γε πατὴρ καὶ οἱ τούτου ὁμαίμονες τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ προσεγγίσαντες καὶ τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος ἰδόντες, ἐπεχείρουν μὲν τῷ ῥεῖθρῳ ἐπιβαίνειν τοῖς ἀλκιμωτάτοις τῶν ἵππων ὀχοῦμενοι· ἠνάγκαζε γὰρ αὐτοὺς ὁ πόθος καὶ τῶν ἀνεφίκτων κατατολμᾶν. ἀλλ' ἠνύετο τούτοις οὐδὲν πλὴν τῆς τόλμης καὶ τῆς ὀρμῆς· ἀχλὺς γὰρ αὐτοὺς περικαλύπτουσα καὶ ἀορασίαν ἐπάγουσα, ἔτι τε καὶ ποταμίων ψόφων δείματα ἐκπεμπόμενα ἀπεῖργον τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμίου ἐκείνου ῥοθίου. εἰ καὶ καθαρὸς αὐτοῖς ὁ ἀῆρ ὑπεφαίνετο καὶ ἡ ἀχλὺς περιηρεῖτο καὶ τὰ δείματα εἶχοντο, καθόσον αὐτοῖς

ὕπεισῆει τοῦ ἀποκινδυνεύειν μετὰ μελος, καὶ τοῦτο τρισάκις, καὶ αὐτοῖς μεταβαλλομένοις ἐξ ἀμοιβῆς ἐνηλλάττετο. ὡς γοῦν ἄπρακτα τούτοις τὰ τῆς ὀρμῆς ἀπέβαινε καὶ καθάπαξ

[p. 72] δυσεπιχείρητα, πρὸς θρηνηδίαν ἐτράποντο λοιπὸν πάντες. καὶ μέγας ἦν ὁ ὀδυρμὸς καὶ ἡ βοή σύμμικτος. ὁ δὲ γε πατήρ καὶ αὐτὰ σχεδὸν τὰ τῶν ἐξεστηκότων ἐποίει, καὶ φωνὰς ἠφίει τοιαύτας σὺν οἰμωγῇ πολλῇ, «τέκνον» λέγων «ἐμὸν, τέκνον γλυκύτατον, τέκνον θυμηρέστατον καὶ τῆς ἐμῆς ζωῆς παραμύθιον, πῶς οὐκ αἰδεῖσαι μου τὴν πολιάν πῶς οὐ κάμπτη μου ταῖς οἰμωγαῖς ἢ οὐκ οἶδας, ὅτι πλεον τῶν ἄλλων μου παιδῶν σὲ καὶ ἐπόθησα καὶ ἐφίλησα ἐξόχως, καὶ ὡς ὄρνις ἔθαλπον ἐν καλιᾷ νεοττόν ἵνα τί δὲ οὕτως ἀπέπτῃς μου καὶ οὕτως τῷ ἀθλίῳ προσώχθισας μνήσθητι, ὦ τέκνον, τῆς πρὸς σέ μου ἀγάπης· μνήσθητι καὶ τοῦ κόπου καὶ τοῦ πόνου, οὗ ὑπέστην ἕως ὧδε θεῶν ἀπνευστὶ σοῦ ἕνεκεν τοῦ λίαν φιλουμένου μοι· ἐγὼ σοι τῆς γεννήσεως αἴτιος, ὦ τέκνον· ἐμὲ οἴου μετὰ θεὸν καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σου ζωῆς παραίτιον· πατήρ εἰμι σός, οὐκ ὄφεις, οὐκ ἔχεις, οὐκ ἀσπίς, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἰοβόλων θηρίων· εἰ ἀβούλητόν σοι προσπαῦσαι μου τῷ δυστυχεῖ, κἂν δεῖξόν μοι τὴν πεποθημένην μοι ὄψιν σου· ναί, παῖ καλέ, μὴ εἰς τέλος μοι προσοχθίσης τῷ ταλαιπώρῳ, ἀλλὰ μικρὸν ἐπιστράφηθι· καὶ χάρισαί μοι τὸ θεάσασθαί σε, τὸν ἐμοὶ φίλτατον. καὶ παράκλησις ἐντεῦθεν μοι γενήσεται οὐ μετρία.»

16. τοιαῦτα τοῦ γέροντος σὺν οἰμωγῇ πολλῇ ἐπιβοωμένου, ὁ μακάριος (ἔφθασε γάρ, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἕως τῶν ἀκοῶν αὐτοῦ ὁ ἦχος τῶν πατρικῶν ῥημάτων καὶ τῆς θρηνητικῆς ταυτησι τραγωδίας, πρὸς τε φιλοπάτωρ καὶ ἄλλως φίλοικτος [p. 74] ὢν καὶ πρὸς λιτὰς ἀεὶ οὐκ ἀτέρμων οὐδ' ἀντίτυπος), μικρὸν ἐπιστραφείς καὶ ὅσον τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀναγνωρισθῆναι (ἠλλοίωτο γὰρ αὐτῷ ἢ ὄψις ἐκ τῆς ἄγαν ἀσκήσεως, καὶ λίαν ἦν κατεσκληκυῖα), εἶτα καὶ τρίς κατὰ πρόσωπον κλίνας αὐτῷ τὴν κεφαλὴν μέχρι γῆς, ἀφείλε τὸ πρόσωπον καὶ τὰ νῶτα δέδωκε, τῆς πορείας ἀψάμενος· ἐγίνωσκε γὰρ ὁ σοφός, ὅτι τῶν ἄλλων μὲν πάντων γονεῖς, θεὸν δὲ γονέων δεῖ προτιμᾶν. τότε δὴ τότε ἀρχὴν αὐθις ὁ θρῆνος ἐδέχετο καὶ ὄδυρμος ἦν πολὺς τῶν συγγόνων καὶ τῶν θεραπόντων καὶ μέγας ὁ κωκυτός, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἠχοῦς συνεπιλαμβάνεσθαι καὶ συνοιμῶζειν αὐτοῖς δοκούσης. ὁ δὲ πατὴρ καὶ τ' ἄλλα πάντα ὠρᾶτο διαπραπτόμενος, ὅσα τοῖς οὕτω παθαινομένοις καὶ ἀθυμοῦσιν εἰκός. εἶτα καὶ ἐν συνοχῇ καρδίας «ὦ τῆς ἀπευκταίας συμφορᾶς.» ἔλεγεν, «ἄμεινον ἦν, τέκνον, μηδὲ κατέλαβον τὰ ἐνταῦθα, ἄμεινον μηδὲ εἶδον ἄπερ εἶδον· ἰδοὺ γὰρ σφοδρότερός μοι ὁ πόνος καὶ τὸ πάθος ὀδυνηρότερον.» ταῦτα καὶ ἕτερα πλείονα ὁ τούτου πατὴρ φθεγξάμενος, ἕως καὶ ὀφθαλμοῖς ἦν αὐτῷ ληπτὸς ὁ μακάριος· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος τῶν ὀφθαλμῶν ἀπῆλθε, καὶ οὗτοι τῆς τε θρηνητικῆς βοῆς

ἐκείνης κατὰ μικρὸν ὑπεχάλων καὶ τῆς ἐπανόδου ἐφρόντιζον, πολλὰ ὡς παρόντι τῷ υἱῷ τοῦ πατρὸς ἐπιφθεγξαμένου τὸ «σώζου, τέκνον, σώζου, γλυκύτατον.»

17. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὕτως οἴκαδε ἐπανέζευξαν, ὁ δὲ μακάριος πύκτης ἦν καὶ αὐθις ἐθελούσιος καὶ τῆς ἀρετῆς ἀθλητής· ἤγετο γὰρ δι' ἀβάτων ὁρῶν, ἀπέδιλος τὸ παράπαν καὶ ἐνὶ μόνῳ πιναρῷ καὶ διερρωγῶτι τριβωνίῳ ἐνειλημμένος καὶ μηδὲν ἄλλο ἐπιφερόμενος πλὴν μόνης τῆς ράβδου, ἦν αὐτῷ ἢ τῷ ποταμῷ ὁμωνυμοῦσα δέδωκε πανάμωμος μήτηρ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ σμικροτάτου τιμαλφοῦς μυακίου, [p. 76] ὅπερ ἐκ σαρδίου μὲν πολυτελῶς κατεσκευάσται, εἴσω δὲ νῦν καὶ τοῦτο τοῦ ἱεροῦ ταμείου τῆς θαυματοποιουῦ θήκης ἐναπόκειται καὶ πᾶσι τοῖς προσιούσι καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ὕδατος μεταλαμβάνουσι, δι' οὗ σπόγγῳ εἴωθεν ἡ θεία σορὸς ἀποσμήχεσθαι, πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας ἐστὶν ἀλεξιτήριον· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον, ὡς λόγος ἐστί, τοῦ οἴκου τοῦ πατρικοῦ ἐξελήλυθεν ὁ μέγας ἐπιφερόμενος καὶ οὐδὲν ἕτερον. ἤγετο δὲ τέως ὁ μακάριος κούφως οὕτω καὶ εὐσταλῶς, πρὸς γε ἡλίου φλόγα καὶ χειμῶνος δριμύτητα διαμαχόμενος καὶ μήτε τῷ παγετῷ εἴκων μήτε τῷ καύσωνι ἐνδιδούς, μέγα βοῶν τὸ «μετανοεῖτε,» καθ' ἣν εἴληφεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ κατὰ πνεῦμα πατρὸς αὐτοῦ. καὶ τροφήν μὲν ἐκέχρητο ὁσάκις ἡ φύσις ἠνάγκασε,

τὴν σχέδιον καὶ ἀκαρύκευτον, ποηφαγῶν ἀεὶ καὶ ταῖς ἐδωδίμοις τῶν ἀγρίων βοτάνων δεῖπνον ποιούμενος· καὶ γὰρ ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς προύργιαίτερον ἐνόμιζε τοὺς πόνους, ὥσπερ ἄλλοι τὰς ἡδονάς, ἀσπάζεσθαι. πρὸς γοῦν τῇ τοιαύτῃ ἐπιπόνῳ ζωῇ καὶ τεθλιμμένη καὶ πλείοσι καὶ ἀναριθμήτοις πειρασμοῖς καθ' ἑκάστην ὥμιλει, πῆ μὲν ἐξ ἀνθρώπων πονηρῶν καὶ ληστρικῶς βιούντων, πῆ δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, ἅπερ εἶχον ἐμφιλοχωροῦντα ἑαυτοῖς οἱ ἀλσώδεις τόποι καὶ ἀδιεξόδευτοι, οὓς ἐκεῖνος διήει, βοῶν τὸ «μετανοεῖτε.» καὶ γὰρ οἷά τινα ἐνίοτε ἐπώδην τοῦτο ἐποιεῖτο τοῖς δαίμοσι καὶ τῇ δυνάμει τοῦ ῥήματος τεθηπέναι καὶ δειμαίνεσθαι αὐτοὺς παρεσκεύαζεν. οἱ καὶ μὴ στέγοντες ὄραν ἑαυτοὺς οὕτω καταπονουμένους καὶ ὡς ἀσθενεῖς ἠττωμένους καὶ ἀνάλκιδας, πρὸς πλείονα μανίαν ἐξήπτοντο, καὶ θρασύτερον τῷ δικαίῳ ἐπιβαίνοντες οὐκ ἀφανῶς μόνον ἀλλὰ καὶ ὁρατῶς ἐν σχήμασι παντοίοις καὶ ἀλλοκότοις, τί μὴ λέγοντες καὶ τί μὴ ποιοῦντες καὶ ποίας μηχανῆς μὴ δραπτόμενοι, «πῶς σὺ τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν

[p. 78] τετόλμηκας,» ἔλεγον, «φυγόπατρι καὶ φυγοπολίτα ἀλλ' εἰ μὴ τῶν ᾧδε ἀποφοιτήσης, οὐ καλῶς σοι ἀποβήσεται τὰ τῆς τόλμης.» εἶτα καὶ φόβῳ τὰς σφῶν αὐτῶν δικαιολογίας κεραννύντες, προσετίθεσαν καὶ ταῦτα· «οὐκ οἶσθα, ᾧ φιλοπόλεμε καὶ σιδηροκάρδιε, ὅτι εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, ὃ γε χρόνος ἡμᾶς κυρίους τοῦ τόπου πεποίηκε» πρὸς τούτοις καὶ

πῦρ πνέειν ἐδόκουν οἱ ἀλιτήριοι καὶ λὰξ ἐνάλλεσθαι κατ' αὐτοῦ. καὶ τὰ μὲν τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τοιαῦτα, ἐκεῖνος δὲ ἀπτόητος μένων καὶ ἀκατάπληκτος, οὕτωςί πως ἀνδρικότατα διελέγετο, φάσκων πρὸς αὐτούς· «εἰ μὲν δειλίαν ἐμβαλεῖν μοι βουλόμενοι, ὧ̃ μιανοὶ καὶ κατάπτυστοι, ταῦτα διατείνεσθε ἢ καὶ ἐξουσίαν εἰλήφατε παρὰ τοῦ κυρίου μου κατ' ἐμοῦ, ὥστε τὴν ἐμὴν πρόθεσιν κωλύσαι, ἰδοὺ ἐγὼ ἔτοιμός εἰμι καὶ πρὸς πάντα κίνδυνον εὐτρεπῆς καὶ παράσκευος. εἰ δ' οὐκ ἐλάβετε, τί διὰ κενῆς ἀνομεῖτε, ὧ̃ κάκιστοι, οἱ μηδὲ κατὰ χοίρων ὄλως εἰληφότες ἐξουσίαν» εἶτα καὶ πλέον ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἶναι διὰ τῆς φρουρούσης χάριτος δεικνύων, ἴστατο μὲν ἀδεῆς, ἔφερε δὲ διὰ χειλέων τὰ τοῦ Δαβὶδ ῥήματα, λέγων· «Ἡ κύριος, φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι κύριος ὑπερασπιστῆς τῆς ζωῆς μου ἀπὸ τίνος δειλιάσω ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου, Ἡ» καὶ τὰ ἐξῆς.

18. ἀλλ' οὕτω μὲν τληπαθῶν ὁ ἀοίδιμος ἐφ' ὅλοις τρισὶν ἔτεσιν ἐπὶ τε τῇ ἀμέτρῳ σκληραγωγίᾳ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων πειρασμοῖς, ἔκαμνε μὲν τὸ σῶμα διαπονούμενος καὶ μογῶν ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀγῶσιν. ὁ δὲ καὶ τοσοῦτον ἦν τετραυχωμένον καὶ διαπεπονηκός, ὡς μηδὲ σκιᾶς ἀπεοικέναι. τὸ δ' αὖ τῆς ψυχῆς παράστημα γενναίως εἶχεν [p. 80] ἀεὶ καὶ καρτερικῶς καὶ οἶά τις Ὀλυμπιονίκης ἦν πρὸς τε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλην. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει

ἐᾶσαι τὰς ἀοικήτους καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην μεταβῆναι ἕνεκεν τοῦ κηρύγματος καὶ τοῖς ἀγῶσι μείζονας ἄλλους ἀγῶνας προστεθῆναι, ὅτε καὶ μικρὰ τις ἦν ἢ ὀφειλὴ παραψυχῆς τῷ οὕτω διαπεπονηκότι σώματι, γόνυ κλίνας, τῇ γῆ τὸ πρόσωπον δίδωσι καὶ τὸν ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντα κύριον εἰς καρδίαν λαβῶν, ἐκείνου καὶ ἐδέετο τοῦ δυναμένου σῶζειν ἐξ ἀναγκῶν τοὺς εἰς αὐτὸν ἐλπίζοντας, «ἐπίβλεπον ἐπ’ ἐμέ, κύριε,» λέγων «καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου καὶ σπεῦσον εἰς τὴν βοήθειάν μου, ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους, ἢ δὲ ἐπίτασις τῶν θλίψεων καὶ ἡ ἐπιφορὰ τῶν δεινῶν ὑπὲρ κεφαλῆς μου. ἴδε οὖν τὸν κόπον μου, καὶ ἐπάκουσον τοῦ στεναγμοῦ τοῦ δούλου σου· ἐπληθύνθησαν γὰρ οἱ ἐχθροί μου καὶ μῖσος ἀδικῶν ἐμίσησάν με· ἐγὼ δέ, κύριε, ἐν σοὶ μόνῳ πέποιθα καὶ σοὶ μόνῳ τὴν πᾶσάν μου τῆς σωτηρίας ἐλπίδα ἐθέμην τῷ σῶζοντι ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταγίδος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.»

19. καὶ ὁ μὲν ἤρχετο οὕτως καὶ θεὸν ἐξελιπάρει δοθῆναι αὐτῷ ῥῶσιν ἅμα καὶ ῥώμην κατὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων· θεία δὲ τις ὄψις ἐπιφανεῖσα, διεβεβαίου τὸν δίκαιον ἀκουστὴν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν δέησιν. εἶτα καὶ ἐκεῖνα ἤκουεν ὁ μέγας, ἃ δὴ καὶ ὁ πολύτλας πάλαι Ἰὼβ μετὰ τὴν πληγὴν καὶ τοὺς ἄθλους ἐκείνους τοὺς πολλοὺς καὶ ἀναριθμήτους ἤκουσεν ἐκ στόματος θεοῦ· «ἤμῃ οἴου με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα

ἀναφανῆς δίκαιος· οὐδὲ γὰρ δεῖ στεφανοῦσθαι τὸν μὴ νομίμως ἀθλήσαντα· διὰ τοῦτο καὶ παρῶν μὲν οὐκ εἶων πληγῆναί σου τὴν ψυχὴν, ὅπερ ἦν ἐκείνοις ἢ πᾶσα σπουδῆ,
 [p. 82] τ' ἄλλα δὲ πάντα παρήκα τούτοις ἐπάγειν σοι· οὐκ ἔτι οὖν ἐάσω σε ἀπαράκλητον οἷς διαπεπόνησαι, ἀλλὰ καὶ τὸ πεπονηκὸς ῥωσθήσεται σῶμά σου, ἔση δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ φοβερὸς τούτοις καὶ ἀπρόσιτος, τῇ ἐπιτιμήσει σου καὶ μόνη κατασπώμενοι καὶ παραπεμπόμενοι ἔνθα καὶ βούλοιο. Ἡ» εὐθύμησεν οὖν ὁ μέγας ἐπὶ τῇ θείᾳ τῆδε καὶ ἀγαθῇ ἐπαγγελίᾳ καὶ τῶν ἀσκουμένων πλέον ἀπὸ τρυφῆς τὸ σῶμα ῥωσθεὶς καὶ βεβαία πτερωθεὶς ἐλπίδι, ὥρμησε παρακρήμα πρὸς τὸ κήρυγμα, παρομαρτούσης αὐτῷ καὶ τῆς ὁδηγούσης χάριτος, καταδιώκων ἔκτοτε τὰ πονηρὰ πνεύματα εὐθαρσῶς καὶ γενναίως, καὶ ὡςπερ τισὶ θηρίοις καλάμου ἐπιτιμῶν αὐτοῖς.

20. χώρας οὖν οὐκ ὀλίγας τῶν ἐφ' ὧν μερῶν διῆππεύσας καὶ τῷ τῆς μετανοίας κηρύγματι τρανῶς κηρύξας καὶ λαοὺς ἀπείρους τῷ λιμένι τῆς σωτηρίας ἐγκαθορμίσας διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς, ἐν τῇ τῆς Κρήτης νήσῳ ἔγνω δεῖν ἀποπλεῖν· θεία γὰρ τις νεῦσις ἐκάλει πρὸς τοῦτο· παραβαλὼν γὰρ τῇ νήσῳ, ἄρτι μὲν τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν χειρὸς ἀποσπασθείση καὶ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπικρατεία ἐπανασωθείση ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως (ὃν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν· οὗ καὶ μέγα τὸ κλέος

ἐπί τε βίου σεμνότητι καὶ ἀρετῆς ἐπιμελείᾳ, δι' ἧς καὶ τῶν παθῶν αὐτοκράτωρ εἶπερ τις ἄλλος γεγένηται καὶ τῆς σωφροσύνης τὰ γέρα ἀξίως ἐκ θεοῦ ἐκομίσαστο), ἔτι δὲ λείψανα φερούση τῆς μιᾶς τῶν Ἀγαρηνῶν κακοπιστίας, ἐπειδὴ ἦσαν οἱ ταύτης οἰκήτορες τῷ χρόνῳ καὶ τῇ μακρᾷ τῶν Σαρακηνῶν ξυναυλίᾳ (οἴμοι) συναπαχθέντες τοῖς ἐκείνων ἤθεσι καὶ [p. 84] ὀργίοις τοῖς μυσαιοῖς καὶ βεβήλοις· ὡς οὖν ἤρξατο ὁ μέγας βοᾶν τὸ «μετανοεῖτε» κατὰ τὸ εἰωθός, ἐκεῖνοι τῷ ξένῳ καὶ ἀλλοκότῳ τοῦ κηρύγματος καταθροηθέντες καὶ τῷ θυμῷ διακαυθέντες, σφοδρῶς ἐπανέστησαν τῷ δικαίῳ, βουλόμενοι αὐτὸν ἀνελεῖν· εἰς λαμπρὰν γὰρ αὐτοῦ ἐξῆπτε μανίαν τὸ καινὸν τοῦ πράγματος καὶ ἀσύνηθες, ἅτε προκατειλημμένους ὄντας, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσε, τῇ δεισιδαίμονι πλάνῃ τῶν Σαρακηνῶν. ἔωρακὼς οὖν ὁ μακάριος τὸ τούτων ἀπηνές καὶ ἀτίθασον καὶ κατανοήσας ὡς οὐκ ἂν ποτε τῆς τούτων ἀντιτυπίας περιγένηται σοφῆς τινος ἄτερ ἐπινοίας, τὸν δεύτερον πλοῦν (ὃ φασιν) ἐχρήσατο, τὸν πρῶτον ἀφέμενος· καὶ κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν ἰατρῶν εὐθυβόλως ἅμα καὶ συνετῶς τὴν ἐκείνων σωτηρίαν ἐμηχανήσατο· εἶχε γὰρ πρὸς τοῦτο καὶ Παῦλον διδάσκαλον. ἐάσας τοίνυν τὸ οὕτω κηρύττειν τὴν μετάνοιαν (ἤδη γὰρ αὐτῷ καὶ δασιλέστερον ἐπέλαμπεν ἢ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος ἐνέργεια καὶ βαθμῶν ἤπτετο τοιούτων καὶ ἐν τῷ φωτὶ τῆς χαρίτος φῶς προσελάμβανεν), ἐνίους ἐξ αὐτῶν ἀπολαβὼν κατ' ἰδίαν, οὓς ἤδει τῶν ἄλλων διαφέροντας ἐν τε γνώσει

καὶ τῇ παραδοχῇ τοῦ καλοῦ, πρῶτον μὲν λόγοις
 μειλιχίοις κατεμάλασεν αὐτῶν τὸ σκληρὸν ὡς οἶόν τε
 τῆς γνώμης καὶ ἀντίτυπον, εἶτα καὶ ἡρέμα πως
 καθήπετο αὐτῶν τῆς καρδίας, ἐλέγχων τὰ τούτοις ἐν
 κρυφῇ πεπραγμένα, οἷα πάλαι καὶ ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς τὴν
 Σαμαρείτιδα. καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ πολλὴν τῆς ἀρετῆς
 περιουσίαν ἐντεῦθεν καταμαθόντες, εὐθέως ὁ μὲν
 θυμὸς ἔληγε καὶ τὸ ῥαγδαῖον ἴστατο τῆς ὀργῆς καὶ ἡ
 ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς τοὺς κεκακωμένους εἰς οἰκοδομὴν
 κατεδυσώπει. καὶ τῇ ἀπλανεῖ προσετίθεντο πίστει, τὸ
 μέτρον τῆς ἀπεχθείας εἰς μέτρον μετενεγκόντες
 εὐνοίας καὶ τῆς εἰς τὸ καλὸν ἐπιδόσεως· ὁδὸς γὰρ ἡ
 συνήθεια ἐπὶ τὰ μείζω γίνεται καὶ τελεώτερα,
 [p. 86] κατὰ τὸν φάμενον. οὕτως ἦν ὁ μακάριος, εἰ καὶ
 μὴ διὰ λόγου περιουσίαν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀρετῆς, σοφὸς
 ἀλιεὺς καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων θηρᾶν ἐπιστάμενος,
 λόγοις τε θείοις πάντα ἰθύνειν πρὸς ἀθανασίαν οὐκ
 ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς
 πνεύματος ἁγίου. ἔκτοτε οὖν ὡς ἐκ θεοῦ πεμφθέντα
 ἀπόστολον οἱ Κρήτες πιστεύσαντες, διεφήμισαν ἀνὰ
 πᾶσαν τὴν νῆσον τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ πάντες ἔκτοτε
 ἐπεικῶς αὐτῷ προσεφέροντο καὶ ἴσα προσεῖχον θεῷ.
 καὶ νόμος ἦν ἐκείνοις πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ
 προσταπτόμενον.

21. ἀδείας οὖν τοῦ λοιποῦ λαβόμενος ὁ μακάριος καὶ
 τὰ εἰωθότα κηρύξας καὶ πάντα φωτίσας καὶ διδάξας
 καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν χειραγωγήσας καὶ ἅπαν

σκῶλον ἐκ μέσου θέμενος, ἐκκλησίας τε δειμάμενος ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ οὐκ ὀλίγας καὶ ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ νεωκόρους καὶ τὴν ἄλλην τάξιν πᾶσαν ἐγκαταστήσας καὶ ῥυθμίσας καὶ ὡς δεῖ βιοῦν ἐπισκήψας, ἐφ' ὅλοις τε πέντε ἔτεσι καλῶς διαθέμενος ὅσα κατ' ἔφεσιν αὐτῷ ὑπῆρχεν, ὡς μηδένα τῶν Κρητῶν καταλείψαι ἀσυντελῆ τοῦ καλοῦ, ἐξῆλθε μὲν τῆς πόλεως Γορτύνης, ἡμερῶν δὲ τριῶν ὁδὸν διανύσας, ἐσπέρας καταλαβούσης, ἐν τινι τόπῳ κατέλυσεν, ἐν ᾧ δὴ καὶ παλαιάτου ναοῦ ἐφαίνοντο λείψανα, ὡς ἐκ τῶν γείσων ἐδίδοτο συμβαλεῖν. ἄσαντι τοίνυν τὴν ἐννύχιον ᾠδὴν καὶ τὴν σταυροφόρον ῥάβδον ἐπὶ γῆς πήξαντι καὶ ὑπνώ ἑαυτὸν ἀνέντι (πόρρω γὰρ ἦν τῶν νυκτῶν ὁ καιρός), λυχνιαῖον ἔδοξεν ὄρᾶν φῶς ἀπηωρημένον ἔμπροσθεν τῆς ῥάβδου. καὶ δὴ ἀναστὰς καὶ τὸν ὑπνον ἀποτιναζάμενος, ὕπαρ οὐκ ὄναρ ἦν τὸ φανέν· καὶ λαμπὰς θεία τις, ἀλλ' οὐκ ἔνυλος ἐκ τοῦ σταυροῦ κατεφαίνετο, καὶ φῶς τῷ δικαίῳ ἐπηύγαζε δαψιλές, ἄχρι καὶ λυκαυγοῦς τῆς ὥρας ἐστῶτι καὶ εὐχομένῳ καὶ θεῷ προσάγοντι εὐχαριστηρίους ᾠδὰς τῷ οὕτω τὸ φῶς αὐτῷ ἀρρήτως αἰθριάσαντι.

ἐπεὶ δὲ καὶ αὖθις οὐκ

[p. 88] ἀθεεῖ, ὡς ἀπὸ τοῦ πράγματός ἐστι μαθεῖν, εἰς τὸν αὐτὸν κατώλισθεν ὑπνον ὁ μέγας, κόσμιόν τι γύναιον ἐδόκει ὄρᾶν, ἐπιτάττον αὐτῷ ἐγεῖραι τὸν πεπτωκότα ναόν, «καθώς» φησὶ «δέδοκται τῷ τῶν ἀπάντων δεσπότη.» τοῦ δὲ πυνθανομένου «καὶ τίς εἶη ἡ

ταῦτά μοι κατ' ἐξουσίαν ἐπιτάπτουσα,» ἐκείνη «Φωτεινή» ἔφησεν «εἰμί ἢ μάρτυς καὶ δούλη τοῦ Χριστοῦ. καὶ εἰ μὴ εἰς πέρας μου τὸ βούλημα ἀγάγῃς, τῆς νήσου ταύτης οὐκ ἀποβήσῃ.» διυπνισθεὶς οὖν ὁ ὄσιος, τὸ ἐναλλάττον τῆς ὄψεως ὑπονοεῖν ἐδίδου ἑαυτὸν ὄνειρώξαντα ἢ ἐλλαμφθέντα τῇ χάριτι. διὸ καί, ὧν ἤκουσε παρὰ τῆς φανείσης ἀλογίας, τῆς πορείας ἤψατο· καὶ παρακρήμα τὴν ὀπτικήν τῶν ὀφθαλμῶν ἀφήρητο δύναμιν καὶ βλέπειν οὐκ ἴσχυε. τότε ἦσθετο ὁ δίκαιος θείας βουλῆς εἶναι τὸ ἐπίταγμα. καὶ ἐπεὶ κατέθετο πληρεῖν τὰ ὀρισθέντα, καὶ τὸ φῶς εὐθὺς τῶν ὀφθαλμῶν ἀπελάμβανεν. ἐπεὶ δὲ οὔτε σκαπάνη ἦν τῷ μεγάλῳ οὔτε πύον οὔτε τις ἕτερος ὁ συναράμενος (ὡ τῶν ἀπορρήτων σου δέσποτα θαυμασίων), στῦλος ὄφθη πυρὸς τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ τοῖς ὁμόροις καὶ προσοίκοις τῶν ἐγχωρίων, ἐν ᾧ τόπῳ ὁ ἅγιος ἴστατο. οἱ καὶ θαυμάσαντες καὶ ἐκπλαγέντες ἐπὶ τῷ καινῷ τοῦ θεάματος καὶ πρὸς τάχος τὸν τόπον καταλαβόντες καὶ τὰ ὀφθέντα τούτῳ ἀκοῆ παραλαβόντες, εἶτα καὶ προτραπέντες ἕκαστος τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρειν, πάντες ὁμοθυμαδὸν ὑπήκουσαν τῷ κελεύσματι. ὁ δὲ σπουδαίαν θέμενος καὶ νεανικὴν τὴν φροντίδα καὶ θερμοτάτην εἰσενεγκὼν τὴν προθυμίαν, ἐξετελέσθη τὸ ἔργον καὶ ὁ ναὸς ἀπηρτίσθη τῆς μάρτυρος ἐφ' ὅλοις δυσὶν ἔτεσιν. εἶτα καὶ θυσιαστήριον πήξας καὶ ὡσπερ εἰκὸς τοῦτο καθιερώσας, ἱερεῖς τε ἐγκαταστήσας καὶ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τε καὶ κατάστασιν αὐτοῖς παραδοὺς καὶ πᾶσι συνταξάμενος καί, δόξαν αὐτῷ

οὕτως, ἡ θάλασσα αὐτὸν ἐδέχετο. καὶ πεμπταῖος οὐριοδρομήσας Ἐπίδαυρον (ὃν καὶ Δαμαλᾶν εἰώθασι καλεῖν οἱ ἐγχώριοι) κατέλαβεν.

[p. 90]

22. ἀλλ' ἀκόλουθόν ἐστιν, οἶμαι, καὶ τὰ ἐν τῷ πλοίῳ τούτῳ τερατουργηθέντα προθεῖναι τοῖς φιλοθέοις. ἐφιλοχρημάτουν οἱ τοῦ πλοίου ἐκείνου πλωτῆρες καὶ δεινῶς ἠλίσκοντο τῷ δαίμονι τῆς φιλαργυρίας, ὥστε διὰ τοῦτο γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, τὸ τοῦ λόγου, χωρεῖν πρὸς πᾶσαν παρανομίαν, ἐπιπορκίαις, ἀνδροφονίαις, καὶ λοιπαῖς ἀθεμιτουργίαις ἑαυτοὺς ἀθλίως ἐκδεδωκότες. ἀλλ' ὄρα πῶς ἦν ὁ ὄσιος καὶ σιωπῶσα καὶ φθεγγομένη παραίνεσις, καὶ ὅπως πάντας σοφαῖς ἐπινοίαις μετήρχετο καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐπανῆγε, τοῦ βάθους τῶν κακῶν ἐξαιρούμενος· ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν ἐώρα τὴν μοχθηρίαν καὶ τὴν σκαιότητα ἐκείνοις ὑποκαθημένην τῷ διορατικῷ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμῷ, ἅλατος ἀπόδεσμόν τινα φέρειν τῷ ἑαυτοῦ μανδύα προσεποιήσατο. ὃν ἐκεῖνοι πλὴν ἐνὸς σφόδρα τῆς ἀληθείας ἀποπλανώμενοι καὶ χρυσὸν εἶναι ὑποτοπάσαντες, ἔρμαιον ἠγήσαντο τὸ πράγμα. καὶ εὐθὺς πόνον ἤρξαντο ὠδίνειν καὶ τίκτειν ἀνομίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, βουλήν τε ἐβουλεύσαντο πονηρὰν καὶ ἦν ὁ ἀεὶ λαθραίως τὰ πονηρὰ σπέρματα ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐνσπείρων τούτοις ὑπέθετο. καὶ ἡ βουλή ἦν ὥστε τὸν ἅγιον καταποντῶσαι

καὶ τὸ νομιζόμενον χρυσίον κέρδος ἴδιον θέσθαι. ἀλλ' ἐφεύσθησαν τῆς ἐπιβουλῆς οἱ μάταιοι· ἐπεὶ γὰρ ὥρα ἦν τοῦ ἀρίστου καὶ πρὸς τὸ φαγεῖν ἀπέβλεψαν, πρότερον ὡς ἤρξαντο ἤδη τῶν παρακειμένων μεταλαμβάνειν, εἷς ὢν καὶ ὁ ὄσιος εἰς κοινὴν ἐστίασιν συγκατακλιθεὶς, χρεῖας ἄλατος ἐν τῷ μεταξὺ γενομένης, λύσας ἐπ' ὀφθαλμοῖς πάντων τὸν ἀπόδεσμον καὶ τὸ ἄλας ἐξαγαγὼν, προὔθηκεν αὐτοῖς λέγων· «ὕμῖν χρησομένοις κατὰ καιρὸν αὐτὸ οὕτω χιονῶδες καὶ ἀχνῶδες ἐκόμιζον Κρήτηθεν. ἰδοὺ οὖν τὸ θρυλούμενον ἀπειληφότες, τοὺς περὶ αὐτοῦ λογισμοὺς ἀπορρίψατε.» οἱ δὲ ταῦθ' ὡς ἤκουσαν, καὶ τῷ ἀλαθήτῳ τοῦ ὄσιου ὡσπερὶ

[p. 92] πληγέντες, φόβου πλήρεις ἐγένοντο καὶ μεστήν εἶχον σάλου τὴν καρδίαν· εἶτα καὶ πρηνεῖς πεσόντες, συγγνώμην ἐζητοῦντο ἐφ' οἷς ἤμαρτον. καὶ ὄρα μοι τὸ τούτου ἀνεξίκακον· παραυτὰ γὰρ καὶ συγγνώμης μετέδωκε. καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τῆ συγγνώμης ἐξηκολούθησεν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ὕστερον ἐξηγήσατο ὁ τῆς πονηρᾶς ὄλως βουλῆς μὴ κοινωνῶν τοῖς ἑτέροις.

23. ὡς οὖν τὰ κατὰ γνώμην τῷ μακαρίῳ ἀπὴντα εἰς πέρας, καὶ τῷ Δαμαλᾷ ἐπιδημήσας ὁ ὄσιος, καὶ τῷ κηρύγματι τῆς μετανοίας πάντας πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐπανῆξεν, ἔγνω καὶ πρὸς τὴν τοῦ Κέκροπος ἀπαίρειν· ἠδὲ ἴδιον γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ λίαν ἐράσμιον πάντα τὸν κόσμον, εἰ οἶόν τε, ἐν ἀκαριαία

καιροῦ ῥοπή τῷ φωτὶ περιλάμπαι τῆς ἀληθείας καὶ υἱοὺς φωτὸς καὶ ἡμέρας πάντας ἀναδείξαι διὰ τῆς μετανοίας.

δυοὶ τοιγαροῦν πλοίοις περιτυχῶν μέλλουσιν ἀποπλεῖν ἐν Ἀθήναις, ἄτερον τῶν πλοίων τοῦτον ἐδέξατο καὶ τὰ σκάφη τὸν πλοῦν ἄμφω ἤνυσον. ὡς γοῦν τῇ Αἰγίνῃ νήσῳ προσεπέλασαν τὰ πλοῖα, καὶ χρεία ἦν ὕδατος τοῖς ναυιλλομένοις, ἐξῆλθον ἐκεῖνοι ὑδρεύσασθαι ἐν Σαλαμῖνι τῇ νήσῳ τῇ ἀγκιτερμονούση ταῖς Ἀθήναις, οἷς συνεξεληλύθει καὶ ὁ μέγας. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι θάπτον ἐν ταῖς ναυσὶν ἐπαλινδρομήσαν· αὐτὸς δὲ μόνος ὑπερετίθετο τὴν ἐπάνοδον, ἐπειδὴ προεώρα καὶ τὸ ἐσόμενον· μόλις δὲ τέως ἐπανῆκε τῆς νήσου ἐλαίῳ διάβροχος, πλεῖστα τῶν ναυτικῶν ἐγκαλούντων μὲν αὐτῷ τῆς βραδύτητος, θαυμαζόντων δὲ αὐτῶν τῆς ἐν οὕτῳ ἀοίκῳ νήσῳ τῆς ἐλαίου εὐπορίας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ λούματος, ὃ δὴ καὶ λόγοις ἀρρήτοις ἀνέκφραστον διαμεμένηκε, μηδενὶ ἀνθρώπων τοῦτο τοῦ ὀσίου ἀποκαλύψαι θελήσαντος. ἐκεῖνος δὲ τέως καὶ αὖθις παρήνει τούτοις συμπαραμένειν αὐτῷ. ὧν οἱ μὲν τοῦ ἐνὸς πλοίου κυβερνήται πειθαρχοῦντες ὄφθησαν τῷ ἀγίῳ· οἱ δ' αὖ τοῦ ἐτέρου ἀπόνοιαν

[p. 94] νοσοῦντες, οὗ τι μετρίαν καὶ μηδένα λόγον ποιησάμενοι τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων, αὐθωρὸν τῆς νήσου ἐξώρμησαν. ἱκανῆς οὖν ὥρας διῆππευσάσης, «ἰδού,» εἶπεν ὁ μέγας «ὧ τέκνια μου, τὰ κυνάρια τὸ βρῶμα ἤρπασαν καὶ ἐντεῦθεν γεγόνασιν. ἄγωμεν

λοιπὸν ἐντεῦθεν.» ἐξορμήσαντος οὖν τοῦ πλοίου, ἡμερὸς αὐτῷ καὶ εὐγάληνος ὁ πλοῦς ταῖς τοῦ μεγάλου πρὸς θεὸν ἰκεσίαις γεγένηται, ὥστε καὶ τὰς Ἀθήνας ἐν ἀκαρεῖ κατειληφέναι, ὅτε καὶ δῆλα γέγονε τοῖς ναυτικοῖς τὰ συμβάντα τοῖς μὴ ἀνασχομένοις ὑπεῖξαι τῇ παραινέσει τοῦ ἁγίου· ἅμα γὰρ τῷ ἀποπλεῦσαι τῆς νήσου, πειρατικοῖς πλοίοις ὑποπεσόντες, αἰχμάλωτοι ἐλεεινῶς εἰς τὴν βάρβαρον ἀπηνέχθησαν. ἐκπλαγέντες οὖν τῇ προγνώσει τοῦ ἁγίου, προσέπιπτόν τε αὐτῷ καὶ χάριτας ὁμολογοῦν.

24. εἶχον οὖν Ἀθηναῖοι τὸν ὅσιον, καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει τὰ εἰωθότα αὐτῷ ἐκτελεῖν. καὶ ἐπεὶ τὸ ἐπίνειον κατέλαβε τῆς πόλεως, ἔνθα δὴ ὁ περιώνυμος ἵδρυται ναὸς θεῖος τῆς Θεομήτορος, ἐναφίει φωνὴν καὶ τυρσηνικῆς σάλπιγγος εὐηχεστέραν ἐπὶ τῷ κηρύγματι τῆς μετανοίας. οἱ δὲ γε πολῖται, εὐσεβεῖα καὶ μάλα κοσμούμενοι καὶ πίστει ἀκραιφνεστάτη τῶν ἐκείνου λόγων τοῦ σωτηρίου κηρύγματος, ὥσπερ ὑπὸ τινῶν ἀψευδῶν Σειρήνων ἀλόντες, ἐς τοσοῦτον αὐτὸν καὶ ἠγάπησαν καὶ ἐσεβάσθησαν, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ ἄπερ πάλαι Λυκάονες πρὸς Παῦλον ὠφθησαν καὶ Βαρνάβαν ποιοῦντες, ταῦτα καὶ οὗτοι πρὸς αὐτὸν ποιεῖν ἤθελον. καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτοὺς μονονουχὶ καίνοντας καὶ ὅλους ἐκκρεμεῖς τῆς ἠδίστης ἐκείνου φωνῆς· οὗ χάριν καὶ τάχιον ἐξ αὐτῶν ἀπεληλύθει.
[p. 96]

25. ἀλλ' ἐνταῦθά μοι σκόπει τὸ τοῦ ὀσίου ἄτυφον καὶ μισόδοξον καὶ ὅπως τοσαύτην ἐκέκτητο τὴν πρόνοιαν τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμὰς ἀποδιδράσκειν ὅση τοῖς ἄλλοις ἐπιθυμία δόξης ἀξιοῦσθαι. ἀπάρας οὖν ἐκεῖθεν, τὴν Εὐβοίαν καταλαμβάνει, ἣν δὴ καὶ Εὐριπον κεκλήκασιν οἱ ἀνέκαθεν μεταφορικῶς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ τοῦ παλιρρόου ῥοθίου συνεχοῦς μεταβολῆς, εἴτ' οὖν μεταπτώσεως, ἐπτώκεις γινομένης, ὡς λόγος ἐστίν, ἐφ' ἐκάστῳ ἀεὶ ἡμερονυκτίῳ, τοῦ συμβόλου δηλοῦντος, ὡς οἶμαι, καὶ διδάσκοντος τοὺς δυναμένους τῇ τοῦ νοῦς ἐπιστάσι τὸν λογισμὸν ἐμβαθύνειν ἀπλανῶς καὶ φιλαλήθως τεκμαίρεσθαι, ὡς οὐκ ἀπλῶς οὕτω καὶ ὡς ἔτυχε συμβαίνειν σπουδῆς ἄνευ ἀνθρωπίνης καὶ τέχνης τὴν τοιαύτην τοῦ θαλαττίου κύματος παλίρροίαν, ἀλλὰ τινα δύναμιν εἶναι μυστηρίου ἐγκεκρυμμένην τῷ πράγματι, ἐν ἧ θεωρεῖται τὸ ῥευστὸν καὶ ἄστατον καὶ ἀβέβαιον καὶ εὐμετάβλητον, μηδὲν ὅλως στάσιμον ἔχον ἢ μόνιμον, τῆς ἐβδομάδος ταυτησὶ χιλιονταετηρίδος ζωῆς ἅμα καὶ βιοτῆς· ἔδοξε γὰρ τῷ τεχνίτῃ λόγῳ κὰν τούτῳ τῷ μέρει ὄνησιν οὐ τὴν τυχοῦσαν καρποῦσθαι τοὺς δυναμένους ἀεὶ ταῖς ἀμείνοσι θεωρίαις προσκεῖσθαι καὶ ἀνάγειν διὰ παντὸς τὰ ὀρώμενα καὶ φθειρόμενα πρὸς ὕψος θείων νοημάτων καὶ ἐκ τῶν κρειπτόνων.

26. ἐπιστὰς δὲ τέως τῇ Εὐβοίᾳ ὁ μέγας, ὡς λέλεκται, καὶ ὥσπερ ἐπ' ὀκρίβαντος στὰς ἐπὶ τοῦ τείχους, τοῦ ἀκουστὸν γίνεσθαι τὸ κήρυγμα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς

καὶ τῆς ἡμέρας τὰ εἰωθότα ἐβόα, τὸ «μετανοεῖτε.» οἱ δὲ παῖδες τῶν τὴν Εὐβοίαν οἰκούντων παιδιάν, οἷα φιλεῖ πολλάκις, τὸ τοῦ κηρύγματος ἀσύνηθες ἠγησάμενοι, παμπληθεῖς συνέρρεον τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ὁ ἅγιος ἴστατο. τί οὖν ὁ βάσκανος ἐχθρὸς καὶ Βελίαρ μὴ φέρων ὄραν τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ σωτηρίαν, ἔσπευσε κἀνταῦθα τὸ οἰκεῖον κακότεχνον

[p. 98] ἐνδείξασθαι. διὸ δὴ καὶ ἓνα τῶν μεираκίων ἀοράτως ὠθήσας ὁ παλαμναῖος ἀπὸ ἄνωθεν ἐκ τῶν τοῦ τείχους ἐπάλξεων κατήνεγκεν ἕως γῆς. βοῆς δὲ γενομένης πολλῆς καὶ λαοῦ οὐκ ὀλίγου συνδεδραμηκότος, οὐδεὶς ἦν ᾧ μὴ δόξαν ἦν τὸν παῖδα τῇ γῇ προσαραχθέντα μὴ συντριβῆναι καὶ πικρῷ θανάτῳ ἀοράτως τελευτῆσαι. οἱ δ' αὖ τοῦ παιδὸς γεννήτορες μικροῦ καὶ διασπᾶν ἤθελον τὸν ὄσιον, ὡς δῆθεν αἴτιον γεγονότα τῆς συμφορᾶς. ὁ δὲ ἠρέμα καὶ ἡσυχῇ πρὸς αὐτοὺς «ζῆ» ἔφησεν «ὁ παῖς ὑμῶν· ζῆ καὶ οὐδὲν τούτῳ συνέβη δεινόν, ὡς νομίζετε.» ἐπεὶ δὲ τοῦτον εἶδον οἱ τε γονεῖς αὐτοῦ καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς ὑγιῆ καὶ κινδύνου ἀνώτερον, ἔμειναν ἀχανεῖς, ἀγάμενοι καὶ διαπορούμενοι ἐπὶ τὸ ὀρώμενον. εἶτα καὶ ὡς οὐκ ἀθεοὶ γενέσθαι τὸ σημεῖον καλῶς κρίνοντες, ἤροντο τὸν παῖδα ἐν ἐκπλήξει πολλῇ. ὁ δὲ «ὁ μοναχὸς οὗτος» ἔλεγεν «ὁ τὸ ἠμετανοεῖτε ἠ βοῶν ἐν ἀέροις φθάσας, ἐδέξατό με καὶ οὐκ εἶασε προσαραχθῆναι τῇ γῇ.» ἔκτοτε οὖν φόβῳ ληφθέντων πάντων οὐ τι μετρίως, ὡς ἀγγέλῳ θεοῦ προσεῖχον τῷ μακαρίῳ. ὁ δὲ γε μεῖραξ ἐκεῖνος μικρῷ ὕστερον τὸν ἀπράγμονα βίον ζηλώσας,

τὴν κόμην ἀπέθετο καὶ συνάδουσαν τῷ ἐπαγγέλματι πολιτείαν μετήλθε· δι' ἧς καὶ τῷ θεῷ εὐαρεστήσας πρὸς κύριον ἐξεδήμησεν.

27. ἄλλ' ὁ λόγος καὶ ἕτερον θαῦμα λέγειν βούλεται· γυνὴ γάρ τις ἐν τῷ Εὐρίπῳ ἄλφιτα φυρῶσα καὶ ὕδατος ἐν χρεῖα γενομένη, ἀφῆκε τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα θᾶπτον ὕδωρ κομίσασθαι. ἐπεὶ δὲ φρέαρ ἦν ἀγχοῦ που τῆς σφῶν οἰκίας, πολλῆς γέμον τῆς δυσωδίας καὶ πονηρῶν πνευμάτων ὑπάρχον οἰκητήριον, συνηρπάγη ἡ κόρη ἐξ ἀπλότητος πρὸς τὸ κατεπεῖγον ὕδωρ ἀνιμήσασθαι ἐκ τοῦ τοιοῦτου φρέατος. καὶ ὡς καθῆκε τὴν ὑδρίαν ἐν τῷ φρέατι, πονηρὸν πνεῦμα κάτωθεν ἐξελθὼν ἐν εἶδει κόρακος ὑπέδυσεν τὴν κόρη· καὶ εὐθὺς τῷ ἐδάφει προσαραχθεῖσα, οἰκτρὸν ὥρατο θέαμα· ἐκυλίετο γὰρ

[p. 100] ἀφρίζουσα καὶ στροβουμένη καὶ τὰ λοιπὰ ποιοῦσα τῶν δαιμονιζομένων. ἡ δ' αὖ μήτηρ αὐτῆς, ἀσχάλλουσα ἐπὶ τῇ βραδυτῆτι, ἐξῆλθε κατ' αὐτῆς ὀργιζομένη. ἦν καὶ οὕτω πάσχουσιν ἐλεεινῶς κατιδοῦσα, ἐπλήγη τὴν καρδίαν καὶ ἀφασία συνεσχέθη· μικροῦ καὶ διαπεφώνηκεν ἄν, εἰ μὴ τάχιον εἰς μνήμην ἦλθε τοῦ μακαρίου· ἔναυλον γὰρ ἦν αὐτῇ τὸ γεγονὸς εἰς τὸν παῖδα σημεῖον. βαστάσασα οὖν τὴν κόρην, ἅμα τῷ συρρεῦσαντι πλήθει πρὸς αὐτὸν παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ ῥίψασα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πολλή τις ἦν κοπτομένη καὶ ποτιῶσα ἐν θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ἀμῦναι τῷ πάθει τῇ πρὸς θεὸν αὐτοῦ

παρρησία. ὁ δὲ πρῶτα μὲν ἀνανεύων ἦν, τὸ φιλότιμον δῆπουθεν ἀποδιδράσκων καὶ «μείζων ἢ καθ' ἡμᾶς,» τῷ περιόντι τῆς ταπεινοφροσύνης ἔλεγεν, «ὦ γύναι, ἡ αἴτησίς σου.» ἐπεὶ δὲ ἐκείνη οἰκτρὸν τι ἔτι καὶ δακρυῶδες ἐπικωκύουσα καὶ μεθ' ὄσης τῆς περιπαθείας ἀντιβολουῖσα καὶ τί μὴ λέγουσα, τί μὴ ποιοῦσα τῶν ὅσα πρὸς ἔλεον ἐπαγωγὰ ἦν καρδίαν ἐπισπάσασθαι, ἐπικλασθεὶς ὁ τὴν ψυχὴν συμπαθέστατος καὶ τὴν καρδίαν ἔχων ἀεὶ πρὸς οἶκτον ἐτοιμοτάτην, τὰ γόνατα τῷ θεῷ κλίνας, τοῦ ἐδάφους γίνεται, εὐχὴν ὑπὲρ τῆς κόρης ποιούμενος. εἶτα τοῦ ἐδάφους ἀναστὰς καὶ ἀλύσει δεσμήσας τὴν πάσχουσαν, ἅμα τῷ λοιπῷ λαῷ λιτανεύων, παρεγένετο ἄχρι τοῦ φρέατος· ἔνθα καὶ αὖθις εὐξάμενος καὶ τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι ἐπιτιμήσας, ῥῖψαν αὐτὴν ἐκεῖνο ἐπὶ γῆς καὶ σπαράξαν ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ἐν εἴδει κόρακος ἐπ' ὀφθαλμοῖς πάντων καὶ τῷ φρέατι αὖθις ὑπέδυσεν· ὅπερ καὶ παρακρήμα κατεχώσθη ὑπὸ τοῦ πλήθους κελεύσει τοῦ ἀγίου ἕως αὐτοῦ ἰσοπέδου.

28. ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ λαὸς ἅπας καὶ θαυμάσας τῆς τε μεγαλουργίας καὶ τῆς πρὸς θεὸν παρρησίας τὸν ὄσιον, ὡς κρείττονι λοιπὸν ἢ κατ' ἄνθρωπον αὐτῷ προσέχειν, ἐκεῖνος τὸ μισόδοξον μηδαμῶς εἰδὼς ἀποβαλεῖν, εὐθέως ἐκεῖθεν

[p. 102] ἀναζεύξας, ταῖς ἐπταπύλοις καὶ Καδμείαις Θήβαις παρέβαλεν. ἐν αἷς καὶ κηρύξας ἐφ' ἰκανὸν τὴν

μετάνοιαν, πρὸς τὴν τοῦ Πέλοπος ἔγνω ἀπαίρειν. ὅτε καὶ κατὰ συγκαιρίαν ἀνδρὶ τινὶ Λάκωνι περιτυχῶν ἀλκιμωτάτῳ ἵππῳ ἐποχομένῳ τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Κόρινθον μέλλοντι ποιεῖσθαι, πρὸς ὄνομα καλέσας αὐτόν, ἠξίου λαβεῖν αὐτοῦ τὸν μανδύαν ἄχρι Κορίνθου. ὁ δὲ θεῖον εἶναι τὸν ἄνδρα διεγνωκῶς καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἐξ ὀνόματος κλήσεως, μετὰ πλείονος ὄσης αἰδοῦς ἐδέξατο τὸν μανδύαν. καὶ διανυκτερεύσας σὺν τάχει πολλῷ, τὴν Κόρινθον ἅμα φωτὶ κατέλαβε. μέλλων δὲ κατὰ σπουδὴν αὐθωρὸν ἀπιέναι ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τῆς Λακεδαιμόνος, διελογίζετο τίνι ἄρα καὶ παραθῆ τὸν μανδύαν. ὡς οὖν ταῦτα διελογίζετο, χρείας τινὸς καταλαβούσης ἐξελθεῖν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὁρᾷ τὸν μακάριον ἐπάνω τῆς ἐκεῖσε οὔσης ἀψίδος, ἔνθα δὴ καὶ ὁ θεῖος ναὸς ἵδρυται τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐστῶτα καὶ τὰ εἰωθότα κηρύττοντα. οὗ καὶ πλησίον ὁ Λάκων γενόμενος, ἐπυρθάνετο, νικῶμενος ὑπὸ τοῦ θαύματος, πῶς ἄρα οὗτος ἐν ἀκαρεῖ πεζῇ τὴν πορείαν ἀνύων παρεγένετο, αὐτὸς ἔφιππος ὢν καὶ ἀπνευστὶ τὴν ὁδὸν βαδίζων, μόλις ἴσχυσε διὰ πάσης τῆς νυκτὸς Κορίνθῳ δὴ ἀφικέσθαι ἐπιφωσκούσης τῆς ὑστεραίας. ὁ δὲ ἅγιος μικρὸν ὑπομειδιάσας, «πίστευσον,» εἶπεν, «ὦ τέκνον, τῇ προτεραίᾳ περὶ ὧραν ἐνάτην ἐνταῦθα παραγένονα.» ἐμαρτύρουν δὲ τοῦτο καὶ οἱ τὴν Κόρινθον οἰκοῦντες, ὅσοι δηλονότι τῇ προτεραίᾳ τοῦτον εἶδον παραγενόμενον. καὶ ὁ Λάκων ὑπερεκπληττόμενος πρὸς πολλοὺς ἦν, τὸ πρᾶγμα

διηγούμενος. ἦν δὲ καὶ τοῦτο οὐ κατὰ τὸ δόξαν ἢ κατὰ
τινα συντυχίαν γεγενημένον, ἀλλὰ προοίμιον τοῦ
μέλλοντος, μονονουχὶ δηλοῦντος τοῦ πράγματος τὸ
καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ὅσον οὕτω παρατεθήσεται τῇ
Λακεδαίμονι θησαυρὸν ἄσυλον καὶ ἀδαπάνητον.

[p. 104]

29. τότε δὲ τέως μικρὸν προσδιατρίψας τῇ Κορίνθῳ ὁ
ὄσιος καὶ πολλοὺς φωτίσας τῶν αὐτόθι διὰ τοῦ
κηρύγματος τῆς μετανοίας, τῇ συνεργίᾳ τῆς χάριτος
ἤψατο καὶ τῆς πρὸς τὸ Ἄργος φερούσης. καὶ δὴ
καταλαβὼν τὸ Ἐνόριον (χώρος τις ἐστὶν αὐτὸ ἀνδρῶν
γηπόνων καὶ ἀγροίκων ἐνδιαίτημα), διδάξας ἐφ'
ἴκανὸν καὶ αὐτοὺς καὶ πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν
πάντας ὀδηγήσας καὶ μέλλων ἤδη ἐξιέναι, ἄγνοιαν τῆς
ὁδοῦ προσεποιήσατο καὶ προπομπὸν ἐξητήσατο, οὐχ
ἵνα προπέμψη τὸν μὴ ἀγνοοῦντα, ἀλλ' ἵνα θεωρὸς
γένηται φρικτοῦ θεάματος, ὅπερ αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ
παραδηλῶσαι ἔμελλεν, εἰδῶς, ὡς ἔοικε, καὶ πρὸ τοῦ
αἰτήσασθαι ἄξιον εἶναι τούτου τὸν δοθησόμενον. οἱ δὲ
προθύμως ὑπήκουσαν τῷ ἀγίῳ. ὡς δὲ τὴν ὁδὸν ἄμφω
ἦνυον, καὶ συχνῶς ἦν στενάζων ὁ προπομπὸς καὶ
σχετλιάζων, λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· «ὡς ἔοικεν, ὦ
τέκνον, διὰ τὸν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τετελευτηκότα σου
υἱὸν μύχιον οὕτω στένεις καὶ ὀδυνηρῶς διάκεισαι·
ἀλλ' εἰ καὶ ὁ παῖς νόσῳ κατείργαστο, ἢ τούτου μήτηρ
μεθ' ἡμέραν εὐεκτοῦσα ἐνάτην ἄφνω οἰκήσεται, τῆς

θείας τοῦτο προνοίας συμφερόντως οἰκονομοῦσης. ἀλλ' ἄπιθι, τέκνον, καὶ φέρε πάντα γενναίως, ὅσα θεῖω συμβαίνει βουλήματι· στεφάνων γὰρ τὰ τοιαῦτα τοῖς ὑπομένουσι πρόξενα.» συνταξάμενος τοίνυν ὁ μέγας τῷ ἀγρότῃ, εἶχετο τῆς προκειμένης ὁδοῦ. ἐκεῖνος δὲ μικρὸν παλινοστήσας, ἐπ' αὐτόθι πού τινος ἀνήκεν ἑαυτὸν ἀναπαύλης μικρᾶς ἕνεκεν. ἀλλ' ὅ πῶς ἂν ὁ λόγος δηλώσῃ τὸ καὶ λίαν μὲν ἀληθές, πιστευθῆναι δὲ διὰ τὴν ὑπερβολὴν κομιδῆ δυσχερές πεφύκασι γὰρ πῶς οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀφορῶντες ἀσθένειαν τὰ παράδοξα πολλάκις τῶν πραγμάτων καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος εἰς τιμὴν τῶν ἁγίων τερατουργούμενα ἀδύνατα οἶεσθαι καὶ μὴ ῥαδίως πιστεύειν ταῦτα ἢ παραδέχεσθαι· ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ μακάριος τὴν ὁδοιπορίαν ἤνυε διὰ τῆς παρακειμένης τῷ τόπῳ κοιλάδος,

[p. 106] καθαρῶς ἑώρα αὐτὸν ὁ ἀγρότης, ἐν περιόπτῳ τὴν ἀνάκλισιν κεκτημένος, τὴν θέσιν ὑποδυόμενον, ἀλλὰ τούναντίον μετέωρον ἄφνω καὶ ἐναέριον καὶ φωτὶ λαμπάδων καταστραπτόμενον. καὶ τοῦτο ἦν ὁρῶν ὁ ἀγρότης, ἕως τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπέδου ἀεροβατῶν ὁ ὄσιος. οἴκαδε οὖν ἐπανήκων πάνθ' ὅσα ὄψει τε καὶ ἀκοῇ παρειλήφει μεθ' ὅσης τῆς ἐκπλήξεως διηγείτο. καὶ πάντες οἱ ἀκούοντες σὺν θάμβει πολλῷ δόξαν τῷ θεῷ ἀνέπεμπον τῷ οὕτῳ ποιοῦντι μεγάλα καὶ ἐξαισία ἐν τοῖς αὐτοῦ ἐκλεκτοῖς· ἐξέλιπε γὰρ καὶ ἡ τοῦ ἀγρότου σύζυγος, καθὼς αὐτῷ προεῖπεν ὁ μακάριος.

30. οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ Νίκωνος κρείττων παντὸς λόγου καὶ διανοίας. καὶ γὰρ ὡς τοῦ Ἄργους καὶ αὐτοῦ Ναυπλίου ἐπέβη, διαπρυσίως κηρύττων τὴν μετάνοιαν, παρέβαλε καὶ τῇ οἰκίᾳ Ἰωάννου ἐκείνου, ᾧ Βλαβεντέριος ἦν τὸ ἐπώνυμον· καὶ τοῦτον εὐρὼν ἕκτινος περιοδείας καὶ γοητικῆς μαγγανείας ἅμα τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ νόσῳ χαλεπῇ καὶ χρονίᾳ κατεργασθέντα καὶ μηδ' ὅπως οὖν ἐλπίδα κεκτημένον ἀνακλήσεως, τῷ ἄσθματι δὲ μόνον νεκροῦς εἶναι μὴ πιστευομένους, φιλανθρώποις τούτους ἰδὼν ὀφθαλμοῖς καὶ τῷ πάθει ἐπικλασθεὶς εὐθὺς εἰς εὐχὴν ἔστη. τῇ δὲ εὐχῇ καὶ τῇ τῆς θείας προσηγορίας ἐπαδῆ, ἔτι δὲ καὶ ἀφῆ τῆς χειρὸς τὰς ὀδύνας ἔλυσε, καὶ τοὺς οὕτω κακῶς μέλλοντας κινδυνεύειν ἰάσατο, φωράσας καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἔμελλον ἀθλίως κινδυνεύειν, καὶ θριαμβεύσας τὴν γοητικὴν μαγγανείαν, κεκωσμένην οὖσαν καὶ κατορωρυγμένην παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, οὗ περιίστατο εἰς τὸ μέσαυλον τῶν οὕτω μελλόντων χαλεπῶ μὲν τοῦ βίου ὑπεξελεθεῖν, εἰ μὴ θᾶπτον ἀνήρει τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς ὁ ὄσιος.

31. καὶ τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸ Ἄργος αὐτῷ τοιαῦτα, καὶ πολλοὶ

[p. 108] οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀναδειχθέντες ἀρετῆς ἐργάται καὶ θεοσεβείας ἐρασταὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τῷ Ἄργει καὶ τῷ Ναυπλίῳ. ἐκεῖθεν δὲ ἀποφοιτήσας, εὐθὺς τῆς Σπάρτης ἐχώρει. εἶτα τὴν Δωριέων χώραν καταλαβὼν καὶ δύο ναοὺς ἱεροῦς ἐκεῖσε δειμάμενος καὶ πᾶσι τὴν

μετάνοιαν κηρύξας, πρὸς Μαΐνην παρεγένετο, κάκειθεν πρὸς Καλαμάταν μετέβη. εἶθ' οὕτως εὐθὺ Κορώνης καὶ Μεθώνης καὶ Μισύνης (ἦν καὶ Βουρκάνον ἐγχωρίως καλοῦσιν) ἐπιβάς, εἰς Ἀρκάδας ἀφίκετο.

εἶτα καὶ λοιπὰς πάσας κωμοπόλεις διαδραμὼν καὶ πλήθη ἄπειρα πρὸς μετάνοιαν ὀδηγήσας καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν χειραγωγήσας, τῆς πρὸς τὴν Σπάρτην φερούσης ἤψατο.

32. φθάσας δὲ τινα τόπον (ὄν καὶ Μῶρον καλεῖν εἰώθασιν οἱ προσοικοῦντες τῷ τόπῳ), μικρὸν νοσήσας καὶ ἄνθρωπον τινὲ παραβαλὼν ἐν καλῷ κειμένῳ τοῦ παρακειμένου ἐκεῖσε τόπου καὶ τῷ ἐδάφει ἀνακλιθεὶς, ἔκαμνε τῇ νόσῳ καὶ πονηρῶς εἶχε τῷ σώματι. πυρετὸς δ' ἦν σφόδρα καὶ διακαῆς ἢ πιέζουσα νόσος. πλὴν οὐδὲν καινὸν οὐδὲ ξένον, εἰ κακοπαθεῖν ἐπέρχεται καὶ τοῖς ἁγίοις εἰς κάθαρσιν τῆς μικρᾶς ἰλῦος, εἴτε εἰς βάσανον ἀρετῆς καὶ πείραν φιλοσοφίας εἴτε καὶ εἰς παιδείουσιν τῶν ἄλλων, μανθανόντων ἐν ἐκείνοις τὸ καρτερεῖν καὶ μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς ἐπιφοραῖς. ἐπεὶ δὲ οὕτω ἦν ὁ μέγας τῆς τελειωτικῆς χάριτος τετυχηκῶς, τοῦ θεοῦ φημι καὶ μεγάλου σχήματος, ὁ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιφερόμενος καὶ πρότερον τὸ τέλειον, μετακαλεσάμενος τοὺς προσοικοῦντας τῷ τόπῳ ἱερεῖς καὶ μονάζοντας, ἠξίου τυχεῖν τοῦ θεοῦ καὶ μεγάλου σχήματος. οἱ καὶ ὅσα νόμος ἐπ' αὐτῷ τέλεσαντες,

περιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ σύμβολα τῆς πρὸς ζωὴν ἀγούσης, καὶ ἀποστολικὸν φημι καὶ μακάριον σχῆμα. ὡς δὲ πλῆθος συνῆκτο λαοῦ τῶν γλιχομένων τυχεῖν τῆς ἐκ τούτου εὐλογίας (εἶλκε γὰρ πάντας πρὸς ἑαυτὸν τῆ τῆς ἀρετῆς ἵυγγι),

[p. 110] δίψει σφοδροτάτῳ ληφθέντες, λιποψυχία πάντες συνείχοντο. οὐδαμῶς γὰρ ἦν κατ' ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὕδωρ ἢ ἰκμὰς λιβάδος τις ὅπως οὖν. οὗς καὶ οὕτω δεινῶς τῆ δίψει πιεζομένους ὁ ὅσιος θεασάμενος, ἔπαθε τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτοῖς· καὶ τῷ ἐδάφει ἑαυτὸν προσκαταβαλὼν, ἠϋξάτο· εἶτα καὶ τῆ σταυροφόρῳ ῥάβδῳ πλήξας τὴν γῆν ἐπ' ὅψει πάντων, παρακρήμα κρουνηδὸν τὸ ὕδωρ ἀνέβλυσεν, οὕτω καθαρὸν καὶ διαυγές, οὕτω πότιμον καὶ νεκταρῶδες, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ὄψιν εὐφραίνειν τῆ καθαρότητι πρὸ τῆς γεύσεως, τῆ δὲ ἠδύτητι καὶ αὐτὴν ἀποκρύπτειν τὴν τοῦ Ὑμηττίου μέλιτος γλυκύτητα. τὸ δὲ θαυμαστὸν καὶ λόγου παντὸς ὑψηλότερον, ὅτι εὐχῆ μόνῃ καὶ πληγῇ ῥάβδου τὸ ὕδωρ οὕτω κρουνηδὸν ἀνέβλυσε, καθὰ καὶ μέχρι τῆς δεῦρο αὐτὴ ἡ γεῦσις τοῦ ὕδατος τοῖς ἀγνοοῦσι διδάσκαλος καὶ μηνυτὴς γίνεται τοῦ θαύματος. ἐξ οὗπερ ἐμφορηθέντες ἅπαντες οἱ τῷ δίψει τότε συνεχόμενοι, δόξαν τῷ θεῷ ἀνέπεμπον καὶ χάριτας ὠμολόγουν τῷ τούτου θεράποντι. τί τοίνυν ἢ ταῦτα θαυματουργήσασα ῥάβδος τῆς μωσαϊκῆς ἐκείνης διενήνοχεν, εἴ γε καὶ αὕτη ὡσπερ κάκεινη τῷ πλήξαι μόνον ὕδωρ ἐπήγασεν εἰ μὴ τοί γε μᾶλλον τολμήσας τις τὸ πλεῖον ταύτη προσνέμοι τῶν

ἐγκωμίων, διὰ τὸ ἐκείνην μὲν καὶ σταυρὸν εἰκονίζειν ἐν ταῖς παραδοξοποιίαις, τὴν δὲ αὐτόχρομα τοῦτο εἶναι ἄλλ' οὐκ εἰκόνισμα.

33. διαρκέσας οὖν ὁ μακάριος τῷ σπηλαιῷ ἡμέρας ὅλας ὀκτώ, ἐφ' αἷς δὴ καὶ τὸ ἀπρόϊτον αὐτῷ κατὰ τὸ εἰωθὸς καθωσιώθη, καὶ τῆς νόσου ραΐσας, ἀπέιπατο τέως τὴν πρὸς τὴν Σπάρτην κάθοδον καὶ τῆς πρὸς Ἀμύκλιον φερούσης εἶχετο. ὡς δ' ἀκηκόασιν οἱ τῆς Λακεδαιμόνος ἔποικοι τὴν ἐν Ἀμύκλαις τούτου ἐπιδημίαν, μετὰ πλείονος ὄσης σπουδῆς οἱ τε προὔχοντες καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς ἀπνευστὶ ἐκεῖσε ἔθεον, ἄλλος ἄλλον προκαταλαβέσθαι φιλονεικοῦντες. οἱ καὶ τοῖς

[p. 112] ποσὶ τούτου προσπίπτοντες καὶ λιπαρῶς προσκείμενοι, θερμῶς πάνυ ἐδέοντο σκυλθῆναι αὐτὸν ἄχρι τῆς Σπάρτης· καὶ γὰρ ἦν ἡ λοιμικὴ νόσος ταύτη παρεισφθαρεῖσα καὶ δεινῶς ἄρδην τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς κατεργαζομένη καὶ τῷ ἄδῃ παραπέμπουσα. οὗ χάριν καὶ ἐδέοντο τῇ σφῶν πατρίδι ἐπιχωριάσαι τὸν ἅγιον, ἐφ' ᾧ τοῦ κινδύνου ῥυσθῆναι θείαις αὐτοῦ ἐπικλήσεσιν. ὁ δὲ καὶ ἄλλως τὸ συμπαθὲς πρὸς ὄντιναοῦν εἶπερ τις ἄλλος ἐπιδεικνύμενος, οὐχ ἦττον δὲ πρὸς τοὺς ἐσομένους αὐτῷ λαὸν τε καὶ κληρὸν, οἷα καὶ προειδὼς τὸ μέλλον καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο συμπαθέστερον διακείμενος, ἠδέως μὲν καὶ ἐδέχετο τὴν πρεσβείαν καὶ ἐπένευεν, ἐπαγγελλόμενος καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ κινδύνου, εἴ γε καὶ αὐτοὶ τὸ

προσοικοῦν αὐτοῖς ἰουδαϊκὸν φῦλον ἔξω τῆς αὐτῶν πόλεως ἀπελάσαιεν, ἵνα μὴ κατακραῖνον εἴη αὐτοὺς τοῖς βδελυροῖς ἤθεσι καὶ μιάσμασι τῆς ἰδίας θρησκείας· «ἐν τούτῳ γάρ μοι» ἔλεγεν «εἰ πειθαρχήσετε, καὶ ἡ λοίμη φεύξεται ἀφ' ὑμῶν κἀγὼ ἔσομαι τὸ λειπόμενον τῆς ἐμῆς βιοτῆς ἐκτελῶν σὺν ὑμῖν» τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασι συνείρων ὁ ὄσιος καὶ τινα παραίνεσιν καὶ που καὶ τῶν Ἰερεμίου θείων καὶ ἱερῶν λογίων ἀπτόμενος, Ἡαὶ ὁδοὶ σου, Ἡ φάσκοντος, Ἡἐποίησάν σοι ταῦτα καὶ αἱ ἀνομίαι σου ὑπερίσχυσαν καὶ παιδιᾶ στερεᾶ ἐπατάχθης. Ἡ τῶν δὲ κατανουγέντων ἐπὶ τοῖς οὕτω παρ' αὐτοῦ λεγομένοις καὶ ἑαυτοὺς λίαν κατεγνωκότων, εἶτα καὶ συνθεμένων ἐνωμότως πάντα ἐκπληρεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ τούτοις ἐπιταπτόμενα, εὐθὺς μηδὲν μελλήσας τοῖς πρεσβευταῖς συνέρχεται, οὐ κανθηλίῳ ἐποχοῦμενος ἢ λεκτικίῳ χρώμενος ἢ τισι προπεμπόμενος, ἀλλὰ μόνον ταῖς ἀρεταῖς ἐν κύκλῳ δορυφορούμενος. τῇ δὲ τούτου παρουσίᾳ καὶ ἡ νόσος ἠλαύνετο, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔξω τῆς πόλεως ἀπωκίζοντο.

[p. 114]

34. οὐκέτι οὖν τὸν τεῦθεν τῆς Λακεδαίμονος ἐπιφοιτᾶν ἔγνω ὁ ὄσιος, ἀλλ' ἦν τοῦ λοιποῦ αὐτόθι ἐνδαιτώμενος καὶ μὴ ταχέως ἐξιῶν, εἰ μὴ τοι ἄρα καιρὸς ἀνάγκης ἐκάλει πρὸς τοῦτο, καὶ θᾶπτον αὖθις εἰς τὰ οἴκεια ἀνθυπενόσσει. ἦν οὖν ὄραν συρρέοντα ὁσημέραι ἐξ ὅλης τῆς τοῦ Πέλοπος νήσου πλήθη

ἄπειρα τῶν ὑπὸ νόσων ποικίλων ἐνοχλουμένων. καὶ πᾶσι τούτοις τὴν θεραπείαν ὁ ἀοίδιμος ἐπρυτάνευε τὴν τε κατὰ σῶμα, οὐκ ἤκιστα δὲ καὶ τὴν κατὰ ψυχὴν· μελιγλώττοις γάρ, φασί, παραινέσεις πρὸς εὐσεβῆ ζῆλον καὶ ἔνθεον πάντας ὑπέθηγε καὶ τὴν σωτηρίαν ἅπασι διὰ τῆς μετανοίας ἐμνηστεύσατο. καὶ ἦν εὐδαίμων ἢ Λακεδαιμών τοιούτου ἀκέστορος καὶ πολιούχου εὐμοιρήσασα καὶ ταῖς τούτου μᾶλλον ἐναβруνομένη θείαις παρακλήσεσι καὶ ταῖς ἱεραῖς διδασκαλίαις ρυθμιζομένη πρὸς πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἢ ταῖς πάλαι Λυκούργου κεναῖς νομοθεσίαις.

35. ἐπεὶ δὲ πολὺν ὄδινε καὶ θερμὸν ὁ μέγας τὸν ἔρωτα θεῖον ναὸν ἀνεγεῖραι ἐξ αὐτῶν τῶν κρηπίδων τῷ σωτηρικῆ καὶ δεσπότη τῶν ἀπάντων καὶ πολλῆς ἡξίου σπουδῆς σεμνότατον καὶ κοσμιώτατον οἶον αὐτῷ οἶκον ἀναστῆσαι, οὗ δὴ καὶ θεία τις ὄψις ἦν αὐτῷ οὐρανόθεν ὑποδείξασα τὴν κατασκευὴν, καιροῦ λαβόμενος καὶ μέλλων ἤδη πρὸς τὸ ἔργον χωρεῖν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπιδὼν καὶ τῇ διανοίᾳ τὸν οὐρανὸν ὑπερβάς, εὐχῆς ἔργον ἐποιεῖτο τὴν ἐπιχείρησιν· καὶ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τε καὶ συμμαχίας ἐδέετο γενέσθαι τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ ἔργου. μετὰ γοῦν τὸ εὗξασθαι, μήτε τὸ πλῆθος τῶν ἀναλωμάτων κατὰ νοῦν θέμενος μήθ' ὅτι μείζον ἢ κατ' αὐτὸν τὸ ἐγχείρημα, τῇ πάντα δυναμένη πίστει τῇ πρὸς θεὸν πιστεύει τὸ πρᾶγμα καὶ εὐθέως, ἧ [λεγε· ὡς ?] ποδῶν εἶχε, δρομαίως ἄνεισιν ἐν τῇ [p. 116] καθολικῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ πάντα τὸν λαὸν

συγκαλέσας, οὕτως μὲν ἤρξατο λέγειν· «ἠγάπησα ὑμᾶς ἐξόχως, ὧ τέκνα, ἵστε δήπου καὶ αὐτοί. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ἐλέσθαι με συμβιοτεύειν ὑμῖν. εἰ οὖν εὕρω χάριν παρ' ὑμῖν, ὃ ἐγὼ ποιῶ καὶ ὑμεῖς ποιήσατε.» καὶ στραφείς παρακρήμα πρὸς τὸν θεοφιλῆ ἐπίσκοπον (Θεόπεμπος δ' ἦν κατ' ἐκείνῳ καιρῷ, ὁ ἐξ Ἀθηνῶν μὲν τὴν γέννησιν κεκτημένος, ἐκ θεοῦ δὲ τοῖς Λάκωσι φερωνύμως καταπεμφθείς), λέγει πρὸς αὐτόν· «ἐξέλθωμεν, ὧ θειότατε, ἐν τῇ ἀγορᾷ λιτανεύοντες ἅμα τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ καὶ παντὶ τῷ λαῷ.» τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο ἐπινεύσαντος, τρεῖς λίθους ἐν τῷ πορεύεσθαι ὁ ὄσιος ἐπωμισάμενος ἔφερε, συμβαλεῖν μηδενὸς δυναμένου ὃ τι βούλεται αὐτῷ ἢ τῶν λίθων ἀχθοφορία. ὡς δ' ἄχρι τῆς ἀγορᾶς ἐληλύθει, τοὺς λίθους ἐναποθέμενος τῷ ἐδάφει, «ἐνταῦθα,» εἶπεν, «ὧ τεκνία μου, δέδοκται τῷ θεῷ, καθὼς μοι τῷ ταπεινῷ ἀπεκαλύφθη, ναὸν ἰδρυθῆναι ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς πανυμνήτου Θεομήτορος καὶ τῆς καλλιμάρτυρος Κυριακῆς, εἰς βοήθειαν πάσης τῆς πόλεως ὑμῶν καὶ σωτηρίαν. καιρὸς τοίνυν ὑμῖν ἐκδηλοτέραν θέσθαι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὑμῶν καὶ εὐσέβειαν.» οἱ δ' οὐχ ὡς ἀπειθεῖς ὤφθησαν καὶ ἀνήκοοι, οὐδ' ὡς τέκνα μωμητὰ καὶ υἱοὶ ἄνομοι, ἀλλ' ὡς οἰκέται εὐπειθεῖς καὶ εὐγνώμονες ἅπαντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ὅσον ἐν ἄρχουσι καὶ ὅσον ἐν ἰδιώταις, ἅμα τῷ λόγῳ ὡς ἐξ ἑνὸς συνθήματος σὺν προθυμίᾳ πολλῇ, τὸν τε πολὺν φορυτὸν ἐξεκάθαιρον καὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν ὑλῶν ἐποιοῦντο· καὶ θάτερος θάτερον

ἐφιλονεῖκει τῷ πόθῳ ὑπερβαλέσθαι· ἐπαγωγὸν γὰρ εἰς πειθῶ ὁ λόγος, ὁπότεν καὶ βίον αὐτῷ συμφθεγγόμενον ἔχη. καὶ χρήματα δέ, τὰ μὲν παρεῖχον μεγαλοψύχως, τὰ δ' ὑπισχνούντο· καὶ τὰ καιριώτατα αὐτῷ συμβαλέσθαι ἐπηγγέλλοντο καὶ πολλὴν συνεισενέγκαι μετὰ τῆς χειρὸς καὶ τὴν [p. 118] δαπάνην χρήματι ποθεινὸν καὶ τοῦ παντός ἄξιον τούτοις ἐλογίζετο. ἦν οὖν ἰδεῖν τότε πληρούμενον τὸ τοῦ Ἰερεμίου λέγοντος· ἠδοκιμαστὴν δέδωκά σε τῷ λαῷ μου, καὶ γνώση ἐν τῷ δοκιμάζεσθαι τὴν ὁδὸν αὐτῶν. Ἡ ὡς οὖν ἐν ὀλίγῳ πολλὴ ἠθροίσθη ὕλη καὶ ἄλλος ἄλλα τὰ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν ἐπιτήδεια τῆς καλλίστης ὕλης τῷ ἁγίῳ ἐπεδαψίλευσεν, ὡς ἱκανὸν εἶναι καὶ τοῦτο παραστήσαι τὴν τοῦ ὀσίου χάριν καὶ τὸ κατὰ γνώμην θεοῦ γεγενῆσθαι τὸ ἔργον, ἀπήρξατο ἤδη τῆς οἰκοδομῆς, σπαρτίῳ πρότερον ταύτην ὑπογράψας καὶ τὰς τε κάτω στοὰς καὶ τὰς ὑπερκειμένας εἰργάσατο, φιλοτιμοτέραν τῆς χειρὸς καὶ τέχνην εἰσενεγκῶν. ἔπειτα διαλαβὼν τὸν οἶκον πανταχόθεν, οὕτω τὴν ὀροφὴν ἐπήρξατο, πάντων ὑπακουόντων αὐτῷ τῶν τῆς πόλεως καὶ συναιρομένων, πλὴν ἐνός. Ἰωάννης ἦν ἐκεῖνος ὃ Ἄρατος τὸ ἐπώνυμον· οὗτος γὰρ μόνος φθόνου κέντρῳ νυγεῖς καὶ τῷ πάθει τῆς βασκανίας ἀλοῦς κατ' ἄκρας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σκαιότητι δαιμονίῳ κινηθεῖς καὶ θυμῷ ληφθεῖς ἀλογίστῳ, ἐλύττα κατὰ τοῦ ὀσίου καὶ τοὺς ὀδόντας κυνὸς δίκην παρέθηγεν, ἴδιον ἀδίκημα τιθέμενος τὴν τοῦ θείου ἔργου κατασκευὴν· πρόχειρον γὰρ ἢ

πονηρία τῷ κακῷ μᾶλλον στοιχεῖν ἢ τῷ κρείττονι προστίθεσθαι. οὐκ ἀνίει οὖν ὁ γεννάδας ἀντωπῶν τῷ ἁγίῳ καὶ πάσῃ μηχανῇ διακωλύων τὸν τοῦ θεοῦ ἔργου ἀπαρτισμόν· ὅλως γὰρ οὐ συνέβαινε τοῖς λοιποῖς Λάκωσιν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας διέκειτο τοῖς τούτων θελήμασιν. ἐνθεν τοι καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἕξω τοῦ ἄστεως μετοίκησιν οὐ δικαίως γενέσθαι οὐδ' εὐλόγως δισχυρίζετο· καὶ τῷ θυμῷ οἰδαίνων ὁ μάταιος, ὅλαις γλώσσαις ἐγκαλεῖν τοῖς Λάκωσιν οὐκ ἠρυθρία τούτου γε ἔνεκεν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔργου προφάσει τινός, δι' οὗ εἴωθεν σιλβοῦσθαι τὰ ὑφάσματα, εἴσω τοῦ ἄστεως ἓνα τῶν τοιούτων [p. 120] Ἰουδαίων ὁ τολμητίας ἐκεῖνος καὶ θρασκευάρδιος εἰσήγαγε, μαχητῆς ἐντεῦθεν ὁ πρᾶος γίνεται κατὰ τὸ προφητικὸν παράγγελμα καὶ τῆς συνήθους ἐπεικειας μικρὸν ὅσον ὁ μέγας ἐπιλαθόμενος καὶ λεόντειον ὄρμημα ἐνδειξάμενος, κορύνην αὐτοῦ που κειμένην ἀρπάσας καὶ πληγὰς οὐκ ὀλίγας τῷ Ἰουδαίῳ ἐπιθείς, ἕξω τοῦ ἄστεως ἀπήλασε, καὶ φοβερώτερος ὤφθη τοῖς ἐχθροῖς ἢ τῷ ῥοπάλῳ τὸν Ἡρακλέα, ὡς φασι· τοσοῦτον γὰρ ἦν τῷ δικαίῳ ἀποτρόπαιον τὸ ἰουδαϊκὸν φῦλον, ὡς μηδ' ἀκοῇ ἢ γλώσσει βούλεσθαι αὐτὸν διδόναι τὸ ἐκείνων ὄνομα· ᾧ καὶ μάλα οἰκείως συνάδειν τὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ λέγειν· ἤ τοὺς μισοῦντάς σε, κύριε, ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου ἐξετηκόμην· τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν μνησθῶ διὰ χειλέων μου. Ἡ πλὴν

ὡς τοῦτο ἤκουσεν Ἄρατος, ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, παράθηξιν τοῦ θυμοῦ τὸ πρᾶγμα θέμενος (φιλόνεικον γὰρ αἰεὶ ἢ κακία καὶ ἀναιδὲς καὶ αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν τοῖς ἀλογίστοις), ἐξῆλθε πνέων κατὰ τοῦ ὀσίου καὶ γλώσση θρασεῖα καὶ ἀκολάστῳ χαριζόμενος, οὐκ ἠδεῖτο ὅλως ὁ πάντολμος ὕβρεσι βάλλειν, προπηλακίζειν, ὠθεῖν τε καὶ ἀπειλαῖς δῆθεν ἐκδειματεῖν, εἰ καὶ ψόφος ἦν κενὸς ταῦτα τῷ μακαρίῳ καὶ μορμολύκῳ ἐλογίζοντο. ὃς καὶ πραεῖα μόνῃ τῇ φωνῇ (οὐδὲ γὰρ ἐρίζειν ὅλως ἢ κραυγάζειν ἠπίστατο) «ἄπελθε,» ἔφη πρὸς αὐτόν, «ταπεινέ· κλαῦσον τὰς ἀμαρτίας σου· μικρὸν γὰρ ὅσον καὶ εἴση τίς ὁ τῆς ἀνθαδείας καρπὸς καὶ οἷα τὰ τῆς κακίας ἐπίχειρα.» καὶ ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν καὶ τὸ τοῦ λόγου νεκρῷ πρὸς οὓς διαλεχθεῖς, εἰσήει τὸ φροντιστήριον· τὸ γὰρ ῥηθὲν ὅλως οὐ καθίκετο τῆς ἐκείνου ψυχῆς, οὐδ' ἠφίει τῆς ἀναιδεΐας· οὐδ' ἠγάπα ἢ πάντολμος ψυχὴ ἠκιστα ἀτρεμεῖν πρὸς τὸ θρασύνεσθαι ἔτι κατὰ τοῦ ἁγίου [p. 122] καὶ κωμωδεῖν αὐτόν καὶ διασύρειν καθ' ὅλης τῆς πόλεως, ῥήματά τε προφέρειν ἄξια τῆς ἑαυτοῦ ἀνοίας καὶ ἀφροσύνης, ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἀπειλαῖς χρῆσθαι κατ' αὐτοῦ, μὴ εἰδὼς ὁ ἐμβρόντητος καὶ ὅλως τῷ ἀντικειμένῳ κεχαρισμένος, ὡς οὐκ ἂν ποτε κατακαυχήσεται κακία ἀρετῆς, ἢ οὐδ' ἐχθρὸς ὠφελήσῃ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ θεοῦ, ἢ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἢ ἢ υἱὸς ἀνομίας προσθήσῃ τοῦ κακῶσαι αὐτούς. ἢ τί οὖν ἐντεῦθεν ὁ μὲν ἅγιος τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ καὶ πρὸς μικρὸν ἐπιστραφεῖναι

τῶν ἀπειλῶν ἐκείνου καὶ τῶν ὕβρεων, ὅτι καὶ
 σεμνύνεσθαι μᾶλλον ἐπ' αὐταῖς εἶχε τῷ πρὸς τὸν
 δεσπότην ὁμοίῳ. θεὸς δὲ ἐξ οὐρανοῦ ἠκούτιζε κρίσιν,
 καὶ ἡ μοχθηρία δίκας ἐδίδου ἐνδίκως, καὶ τὰ ῥήματα
 πράγματα τῷ δειλαίῳ ἀπέβη. καὶ τοὺς τῆς οἰκείας
 ἀφροσύνης καρποὺς ἀθλίως ἐδρέψατο, πικρὰν εὐρῶν
 τὴν τοῦ βίου καταστροφὴν· οὐ γὰρ ἔμελλε τῇ θείᾳ
 δίκῃ, ὥσπερ τὰ πολλὰ ἔθος αὐτῇ, νόμοις χρηστότητος
 καὶ ζητήσῃ ἐπιστροφῆς, ἀλλ' ὀξέως κατὰ πόδας
 ἐχώρει, καὶ ὅπως ὁ λόγος δηλώσει. ἐδόκει ὁ δειλαιὸς
 ἐκεῖνος τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ δύο τινὰς ἐπιστῆναι αὐτῷ
 κατὰ τοὺς ὕπνους ἄνδρας γηραλέους, οἷς εἶποντο καὶ
 δύο εὐνοῦχοι μὲν τὸ φαινόμενον, τὴν ὄψιν δὲ ὑπὲρ
 ἄνθρωπον· οἱ καὶ μαστίζειν ἐδόκουν τὸν ἄθλιον,
 λέγοντες· «πῶς σὺ εἰς τοῦτο τόλμης ἐλήλυθας
 ὑβριστικῶς διατεθῆναι καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὸν
 τοῦ θεοῦ δοῦλον» εἶτα πρὸς ταῖς μαστιζὶ καὶ οἰκίσκῳ
 ἔδοξαν αὐτὸν κατακλείειν ἀφεγγεῖ· οὗ καὶ συγγνώμην
 δῆθεν λαβεῖν ἐξαιτουμένου, μόλις μὲν ἀνῆκαν τοῦ
 μαστίζειν, οὐ μὴν καὶ τῆς εἰρκτῆς εἶασαν. διυπνισθεῖς
 τοίνυν ὁ δύστηνος, λάβρω πυρετῷ παραχρῆμα
 συνεσχέθη· καὶ τὸν ἅγιον μετακαλεσάμενος,
 προσέπιπτε τοῖς τούτου ποσὶ καὶ ἐλέους τυχεῖν
 ἠντιβόλει. ὁ δὲ μακάριος «τὰ ἐπ' ἐμοί» εἶπε
 «πραχθέντα
 [p. 124] σοι, ἀδελφέ, ὅσον τὸ εἰς ἐμέ ἤκον,
 συχωρητέα σοι· ἐπεὶ δὲ ἄνωθεν ἡ τοῦ βίου σοι
 ὄρισταί μετὰστασις, οὐδεὶς ἔσται τοῦ λοιποῦ, ὃ φησιν

ὁ προφήτης, ὁ δυνάμενος βουλήν θεοῦ διασκεδάσαι.» καὶ ὁ μὲν τῷ φροντιστηρίῳ ἀπεδίδοτο, ἐκεῖνον δὲ μετὰ τρίτην ἡμέραν ἢ τοῦ θανάτου τομὴ περιεῖλε, τὸν βίον ἀθλιώτατα καταστρέψαντα. δέος οὖν ἐντεῦθεν ὑπεισήει τοῖς τὴν Σπάρτην οἰκοῦσιν οὐ τὸ τυχόν· καὶ ἦν ἰδεῖν ἅπαντας ἀπὸ τῶν πρώτων ἕως τῶν ἐσχάτων αἰδοῖ καὶ φόβῳ συρρέοντας πρὸς τὸν ὄσιον καὶ πάντα τὰ ὑπ’ αὐτοῦ προσταπτόμενα ἐκθύμως ἐκπληροῦντας· πέπεικε γὰρ πάντας τὸ ὑπόδειγμα τοῦ καταφρονητικῶς πρὸς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας διακειμένους, ὅτι ἔστι καρπὸς τῷ δικαίῳ, καὶ ἔστιν ὁ θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῆ.

36. ἀλλ’ ἀκόλουθόν ἐστι πάντως διαμνημονεῦσαι τῷ λόγῳ καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θείου ναοῦ τερατουργηθέντα· ἄρτι γὰρ τοῦ θεμελίου ὀρυσσομένου καὶ ἐπὶ πολὺ τοῦ βάθους προήκοντος, λίθος μέγιστος προσαπὴντα καὶ ἀκατέργαστος. τῶν ἡρακλείων ἄθλων εἶπεν ἂν τις εἶναι τὴν τούτου μετάθεσιν. ὃς καὶ ὑπὸ πλήθους ἀπείρου καὶ δυσαριθμήτου ὠθούμενος, καθάπαξ ἀκίνητος ἔμενεν, ἐπιβολῇ δὲ μόνη καὶ ἀφῆ χειρὸς τοῦ ὀσίου περοῦ κουφότερος ἐδείκνυτο καὶ ῥᾶστα τῶν θεμελίων ἐξήγετο. ἐπὶ δὲ τῇ τούτου μετακινήσει δαίμονες, οἵτινες ἦσαν ἐμφιλοχωροῦντες τῷ τόπῳ ἐπὶ μεγίστῳ κακῷ τοῖς οἰκήτορσι (δι’ οὓς, ὡς οἶμαι, καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖσε ὠκονομήθη ἰδρυθῆναι), ἐν εἴδει σφηκῶν ἐκπηδήσαντες τοῦ πυθμένου, τοὺς ἐν τῷ ἔργῳ πονοῦντας ἐπληξάν τε δεινῶς καὶ

κατετραυμάτισαν. ἀλλ' ὁ μακάριος καὶ τοὺς οὕτω [p. 126] πληγέντας αὐθωρὸν ἰάσατο εὐχῇ μόνῃ καὶ σφραγίδι· καὶ τοὺς πλήξαντας ἐπιτιμήσας, ἀπήλασε τῆς χώρας καὶ ταῖς ἀβυσσικαῖς παρέπεμπεν οἰμώζοντας καταδύσει. καὶ ὁ μὲν λίθος οὕτως ἐξήγετο ἀναιμωτί, καὶ τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα ἀπηλαύνετο τῇ ἐπιτιμήσει τοῦ ἁγίου· τοῖς γὰρ θεῷ μόνῳ ζῆν βουλομένοις καὶ τὴν δεχομένην χάριν μὴ παραχαράπτουσιν ἅπαντα δοῦλα ἔσονται καὶ πειθήνια. ἐπεὶ δὲ πλῆθος ἦν οὐκ ὀλίγον τῶν ἐν τῇ κτίσει τοῦ θεοῦ οἴκου ὑπηρετουμένων, καὶ ῥαδίως ἔδαπανῶντο τὰ τῷ ἁγίῳ εἰσφερόμενα παρὰ τῶν φιλοχρίστων, οἴνου δὲ ποτίμου καὶ χρηστοῦ τελεία ἦν ἢ σπάνη. αὐτὸς ὁ ἅγιος ἐπιστὰς τῷ σκεύει, ἐν ᾧ ὁ προενεχθεὶς αὐτῷ τῇ προτεραίᾳ παρὰ τοῦ τῶν πενεστάτων ἀστικῶν οἴνος ὑπῆρξεν ἔξωρος καὶ δριμύτατος λίαν, ὡς καὶ ἀπὸ μόνῃς τῆς ὀσφρήσεως ἀποτροπίας εἶναι καὶ ἄποτος, εὐχῇ ἑαυτὸν δέδωκε καὶ τὸν πάντα δυνάμενον δεσπότην ἐπεκαλεῖτο περὶ τῆς τοῦ ὀξύου οἴνου πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς· καὶ ὁ μὲν ἠῤῥατο· «τί δὲ ὁ τῶν θαυμασίων θεός, ὁ δοξάζειν ἐπαγγειλάμενος τοὺς διὰ τῶν ἔργων αὐτὸν δοξάζειν αἰρησαμένους»

37. ὥσπερ πάλαι τὴν πολλὴν τῆς Μερρᾶς πικρίαν εἰς γλυκεῖαν ἀμείψας πύοτητα θεία καὶ πανσθενεῖ δυνάμει καὶ τὸ ὕδωρ αὐθις ἐν Κανᾶ μεταβαλὼν εἰς οἶνον, οὕτω δὴ καὶ τότε εὐχομένῳ τῷ ἁγίῳ οἶνον πάνυ

χρηστὸν καὶ εὐφραίνοντα ὡς ἀληθῶς καρδίαν
ἀνθρώπου τὸν ὀξῶδη καὶ φευκταῖον ἀνέδειξεν. οὐ δὲ
καὶ ἐφ' ἱκαναῖς ἡμέραις ἐμφορούμενοι οἱ δομήτορες,
ἢ τὸ γε ἀληθέστερον εἰπεῖν εὐφραϊνόμενοι,
ἐξεπλήττοντο δοξάζοντες τὸν θεόν. τῇ δ' αὐτῇ πίστει
κάπῃ τοῖς

[p. 128] λοιποῖς ἦν τῶν ἀναλωμάτων ὁ μέγας πλουτῶν
καὶ πάντα, μηδὲν ἔχων, ἔχειν οἰόμενος κατὰ τὸν
ἀπόστολον· ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ πρόνοια καὶ ἡ πολυαρκῆς
αὐτοῦ καὶ ἄφθονος δεξιά, ἡ ἀνοιγομένη καὶ πάντας
τρέφουσα καὶ ἐμπιπλῶσα, τῶν ἑαυτῆς οὐκ ἡμέλει· ἦν
γὰρ ἰδεῖν μὴ μόνον ἐν τοῖς ἀναλώμασι τὴν χορηγίαν
ἄφθονον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ καθ' ἑκάστην προκοπῇ καὶ
αὐξήσει τοῦ ἔργου. ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ ὄσιος συμμογῶν
καὶ τοῖς ἄλλοις συνεφαπτόμενος, πολλὴν παρεῖχε τὴν
ρόπην ἐκ τοῦ πνεύματος μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος, ὡς
καθ' ἑκάστην τῆς χθὲς οἰκοδομῆς πλέον τι δοκεῖν τὸ
σήμερον εὐρισκόμενον, ὅτε μὲν πήχεως, ὅτε δὲ καὶ
πλείονος ὀρώμενον κατ' ἐξοχὴν τοῦ προτέρου
κτίσματος τὸ προστιθέμενον ἀοράτως. οὐ μὲν ἀλλὰ
καὶ τῆς ὕλης πάντη καταναλισκομένης τῇ προτεραίᾳ,
ἔωθεν εὐρίσκετο πάντα δαψιλῇ καὶ ὑπερπεριτεύοντα
τῷ οἰκοδομήματι, ἀοράτως μετακομιζόμενα καὶ τῷ
ἀγίῳ τῇ νυκτὶ ἐγχειριζόμενα, ὡς πιστοῦσθαι κάκ
τούτου θεῖον εἶναι τὸ ἔργον καὶ κατὰ γνώμην θεοῦ
τοῦτο τελεῖσθαι, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὀρωμένου
πυρίνου στύλου νυκτὸς ἐπὶ τῷ κτίσματι, ἀπὸ γῆς
διήκοντος ἄχρι καὶ οὐρανοῦ, ὃν ἑώρων πόρρωθεν οἱ

περίοικοι καὶ διεβεβαιοῦντο τοῦτο μετὰ πολλῆς ὄσης πληροφορίας. ἐν μιᾷ οὖν βουλευθεὶς ὁ ὄσιος πείραν τοῦ πόθου καὶ τῆς πίστεως, ἦν ἔφασκον ἔχειν οἱ προὔχοντες τῆς πόλεως εἰς αὐτὸν κὰν τούτῳ τῷ μέρει, ἐπεὶ οὐκ εἶχεν ὄθεν ἀφοσιώσοιτο τὸν μισθὸν τοῖς δομήτορσιν ὁ καὶ μηδενὸς ὀβολοῦ εὐπορεῖν μάρτυρας ἔχων τοὺς πάντα βλέποντας ὀφθαλμοὺς, προὔτρέπατο τοῖς δομήτορσιν ἄλυσιν αὐτῷ περιθεῖναι καὶ δίκην ἀνδραπόδου ἐφέλκεσθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ τραχήλου καθ' ὅλης τῆς πόλεως. ὁ δὲ πιστὸς ταύτης λαός, αἰσθόμενος τὸν σκοπὸν τοῦ πράγματος, εὐψύχως ἅμα καὶ φιλοτίμως πάνθ' ὅσα τοῖς ἔλκουσιν ὄφειλε καταβαλλόμενοι,

[p. 130] εὐχῶν ἀντελάμβανον πλοῦτον. τῆς γοῦν ἀλύσεως ταύτης τί ἂν γένοιτο μακαριώτερον, τῆς τῆ προσπαύσει τῆς τιμίας καὶ καθαρᾶς αὐτοῦ σαρκὸς ἀγιασθείσης καὶ τῆ μεθέξει τοῦ ἐν αὐτῷ ἁγίου πνεύματος νόσου πάσης καὶ μαλακίας λυτήριον ἀποδειχθείσης δι' ἧς καθ' ἑκάστην πονηρὰ πνεύματα ἐξ ἀνθρώπων ἀπελαύνονται καὶ σημεῖα τελοῦνται παράδοξα καὶ ἰάσεις βρύουσι διηνεκεῖς ἐπὶ πᾶσι τοῖς πίστει προσιοῦσι καὶ ἐπαυχениζομένοις αὐτήν. κὰν γὰρ σιδηρᾶς ἔτυχε τῆς οὐσίας, ἀλλὰ θεϊκῆς πεπλήρωται χάριτος καὶ δυνάμεως· καὶ φρίττουσι μὲν αὐτήν στίφη δαιμόνων, αἰδοῦνται δὲ ἄγγελοι, γάννυται δὲ καὶ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν τέμενος ἐπ' αὐτῇ, χρυσήλατον οἷά τινα ὀρμίσκον καὶ κόσμον πολυτελεῆ προσανακειμένη αὐτῷ καὶ εἴσω τοῦ ἱεροῦ οἰκίσκου

ἀπαιωρουμένη, ἐν ᾧ καὶ τὸ θεῖον τοῦ μάκαρος τεθησαύριται σκῆνος, πρὸς δὲ καὶ τὸ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ κεφαλῆς ἱερὸν κάλυμμα· ὅπερ αἰεὶ καὶ διὰ παντός, εἰς ἀπαλλαγὴν νόσων παντοίων λαμβανόμενον, ἀρωγὸς γίνεται τοῖς κάμνουσιν. ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς πόθῳ πολλῷ προσκυνοῦντες καὶ περιπτυσσόμενοι τὸν ἁγιασμὸν ἀρυόμεθα καὶ τῆς ἐφιζούσης αὐτοῖς τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτος ἀξιούμεθα.

38. ἀλλ' ὁ λόγος αὐθις ἴτω πρὸς τὰ αὐτοῦ· ἀπήρτιστο γὰρ ἤδη ὁ θεῖος ναὸς καὶ ἱερὸν ἦν φροντιστήριον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἱερὸν καταγώγιον καὶ σκηνὴ τῷ ὄντι ἐπὶ γῆς ὑπέργειος καὶ οὐράνιος. οἷα δὴ καὶ τὸν ναὸν περιειλήφασιν κάλλη, κιόνων αὐγαὶ καὶ χροιαὶ καὶ λίθων στιλπνότης, καὶ γραφαὶ καὶ τέχνης ἀκρίβεια καὶ ὕλης ποικιλία τοὺς ὀφθαλμοὺς θέλγουσαι, πάντα ἐπίσης ἀστεῖα καὶ ὑπερφυῆ τοῖς ἔργοις Φειδίου καὶ Ζεύξιδος καὶ Πολυγνώτου παραβαλλόμενα, μικρὰ ἢ οὐδὲν ἐκεῖνα δεικνύοντα τῇ παραθέσει καὶ ἐπαίνων μηδαμῶς ἄξια· ὥστε

[p. 132] καὶ μηδενὸς προειπόντος αὐτόθεν εἶναι τοῖς ὀρῶσι σαφές, ὅτι γνώμη θεοῦ ταῦτα προέβη καὶ θείας ἄνωθεν χειρὸς συνεφαπτομένης. ἐδεῖτο δὲ τέως ὁ ναὸς μόνης τῆς τοῦ ἐνθρονιασμοῦ καθοσιώσεως. ὁ δὲ ὄσιος θερμοτάτην τὴν σπουδὴν κἀνταῦθα εἰσενεγκάμενος καὶ πάντα τὰ τῆς καθιερώσεως ἐτοιμάσας, αὐτὸς μὲν ἄνεισι πρὸς τὸν θεοφιλῆ ἐπίσκοπον τῆς χώρας, ὃν καὶ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, προσκαλούμενος

ἀφικέσθαι ἐν τῷ θείῳ ναῷ ἐφ' ᾧ τὰ τοῦ ἐνθρονιασμοῦ ἐκτελέσαι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς τε καὶ τύπους· οἱ κίονες δὲ ἐστιλβοῦντο τῆς ἁγίας τραπέζης παρὰ τῶν τεχνιτῶν, ἄτερος δὲ τῶν κίωνων τῆ τῶν λατόμων ῥαθυμία ῥαγείς καὶ τμήμα μέρους ἀποβαλὼν κολοβὸς ἦν πρὸς τοὺς ἐτέρους κίονας. λαθεῖν δὲ τέως βουλόμενοι οἱ τεχνῖται φειδοῖ τοῦ ὀσίου, προσήρμοσαν μὲν τὸ τμήμα τῷ κίονι, ἔλαθον δ' ὅμως ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν· σφαλερῶς γὰρ καὶ οὐκ ἀραρότως τοῦτον ὑπήρειδον. ἀλλ' ὅπερ ἐκεῖνοι κατὰ τὸ λανθάνον ἔδρασαν τοῦτο τὸν μέγαν οὐκ ἔλαθεν, οὐδ' ἐκρύβη ἀπ' αὐτοῦ ὅπερ ἐκεῖνοι δεδράκασιν ἐν κρυφῇ· ἐγγὺς γὰρ ἦν ἐκείνῳ καὶ εἰς καρδίαν λαλῶν ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, ὃς οὐκ εἴασεν αὐτὸν ὅλως τὸ γινόμενον ἀγνοῆσαι· φοιτήσας γὰρ ἐν τῷ ναῷ ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ κλήρῳ παντί, «μωρόν τι γέγονεν ἐνταῦθα τῇ ἡμετέρᾳ ἀπουσίᾳ,» ἐν ἐπηκόῳ πάντων ἐφθέγγετο ὁ μακάριος. ἀλλὰ τότε μὲν οὐδεὶς ἴσχυσε τῶν συμπαρόντων καθικέσθαι τῆς δυνάμεως τοῦ ῥήματος· μικρὸν δ' ὅσον καὶ πεφώρατο τὸ δράμα ἐν τῷ μέλλειν τὸν ἐπίσκοπον τοῖς κίοσιν ἐπιτιθέναι τὸ κηρομάστιχον· καὶ τὸ τῆς λέξεως αἴτιον δῆλον πᾶσι καθίστατο· τότε γὰρ συνῆκαν ἅπαντες ἀκριβῶς ὅ τι ποτὲ τῷ μεγάλῳ τὸ λεχθὲν ἠβούλετο. ὥς γοῦν ἄχρηστος ὁ κίων ἐφαίνετο· καὶ γὰρ εἰ καὶ τὴν ὁμοίαν τοῖς ἄλλοις ἐκέκτητο τὴν ἐμφέρειαν κατὰ τε τὸ εἶδος καὶ τὸ πάχος, ἀλλ' ἐνδεὴς ὑπῆρχε κατὰ τὸ μῆκος· ἀμέλει καὶ ξυλίνῳ

[p. 134] τμήματι τὸ τοῦ κίονος ἐνδεὲς εὐφυῶς δῆθεν ἀναπληρεῖν διεσκοποῦντο οἱ λατόμοι. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐδοκίμαζον, πλὴν ἐκοπίων εἰς μάτην· τὸ γὰρ ἐκ ξύλου προστιθέμενον ὅτε μὲν ἐλλίπες εὐρίσκετο τοῦ δέοντος, ὅτε δὲ καὶ περιπτῶς ἔχειν ἐνομίζετο. ἐφ' ἱκανὸν δὲ μογήσαντες οἱ τεχνῖται καὶ μηδὲν ὅλως ἀνῦσαι δυνηθέντες, τρεῖς βαλὼν ὁ ὄσιος γονυκλισίας ἔμπροσθεν τῆς σεβασμίας εἰκόνας τῆς πανυμνήτου Θεομήτορος καὶ εὐζάμενος κατὰ τὸ εἰωθὸς σοφιστῆς ὀνησιμώτατος γίνεται τοῦ οὕτως ἀπεγνωσμένου· μόνη γὰρ τῇ ἀφῆ τῆς χειρὸς αὐτοῦ κηροῦ δίκην ὁ λίθος μαλάσσεται καὶ τοῖς τρισὶν ἑτέροις ἰσομήκης γίνεται καὶ τι παραπλησίως τοῖς ἄλλοις προσήρμοστο, ὥστε ὑπερεκπλαγῆναι ἐπὶ τούτῳ τὸν τε ἐπίσκοπον καὶ τοὺς παρόντας καὶ θάμβει καὶ φόβῳ πολλῶ τὰ τῷ ἐνθρονισμῷ νενομισμένα κατὰ τάχος ἐκτελέσαι δοξάζοντας τὸν θεόν.

39. ἔκτοτε οὖν οὐ διέλιπεν ἡ τοῦ θεοῦ πνεύματος χάρις ἐπισκιάζουσα ἐν τῷ ἱερῷ καὶ σεβασμίῳ τεμένει. ἐν μιᾷ γοῦν τῶν ἡμερῶν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τελουμένης, περισσότερὰ ὄφθη χρυσοειδῆς ἐν τοῖς ἀδύτοις ἐφιπταμένη. καὶ ἄλλοτε πάλιν κατὰ τοὺς ἑωθινοὺς ὕμνους βίβλου ἱερᾶς ὑπαναγινωσκομένης, ἦχος τις ἐξακούεσθαι ἐδόκει· εἶτα καὶ περισσότερὰ ὠρᾶτο ἐν τῷ ὁμοίῳ σχήματι πτερουσομένη ἔνδοθεν τῶν ἀδύτων, καὶ ἄφνω ἐπὶ τὴν ἀκοίμητον λυχνίαν καταδῦσα. καὶ ἄλλοτε πάλιν, οὐκ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ

καὶ πολλάκις καθ' ἑκάστην σχεδὸν αἱ ἀπηωρημένα
 λυχνία ἐν τῷ θείῳ ναῷ αὐτομάτως ἐκινουῦντο, ἀλλήλως
 συμπεριφερόμεναι ἀνεμίῳ πνεύματος χωρὶς.
 ἐτελεῖτο δὲ ποτε ἐν τῷ ἱερῷ καὶ θείῳ τεμένει ὁ
 ἑσπερινὸς ὕμνος (ἡ πρώτη δ' ἦν καὶ τελευταία τῆς
 ἑβδομάδος ἡμέρα), καὶ γυμνάσιον ἦν τοῖς
 σφαιρίζουσι, [p. 136] κάκειῖσε συνέρρεον οἱ
 φιλιππόται ἔνερθεν τοῦ θείου οἴκου τούτου· ἀνεῖτο
 γὰρ τὸ τηνικάδε ὁ χώρος τὸ γυμνάσιον τοῖς
 σφαιρίζουσι. παρῆν δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς Γρηγόριος,
 μέρος ὧν καὶ αὐτὸς τοῦ ἀγῶνος καὶ συνσφαιρίζων τοῖς
 αὐτόχθοσι (φιλοπαίγμων γὰρ τις ἦν καὶ τοῖς ἀθύρμασι
 λίαν ἠδόμενος). καὶ ἐπεὶ θροῦς ἄσημος ἐξηχεῖτο καὶ ἡ
 βοή πολλή ἦν τῶν συνεληλυθότων, ὥστε καὶ τὸν θεῖον
 ὕμνον εἶσω τοῦ ἱεροῦ τεμένους διασκεδάζεσθαι καὶ τὴν
 διάνοιαν ἐκκρούεσθαι τῆς ἱερᾶς ὕμνωδίας, ζήλω θείῳ
 πυρποληθεὶς ὁ ἀοίδιμος καὶ θερμὸν πνεύσας,
 δρομαῖος ἔξεισι κατὰ τῶν ἀτασθάλων ἐκείνων καὶ
 μηδὲν ἄμεινον ζῶου ἀλόγου διακειμένων, καὶ σὰς ἐν
 μέσῳ, ἐλευθέρα γλώττη καὶ φωνῇ εὐπαρρησιάστῳ
 ἤλεγξε πάντας καὶ λόγοις ἐμβριθεστέροις καὶ
 δριμυτέροις ἐπέπληξε, τὴν δικαίους πρέπουσαν
 παρρησίαν ἐνδεικνύμενος. ὁ τοίνυν στρατηγός, καὶ
 φύσει μὲν τῇ πικρία σύγκρατος ὧν, τότε δὲ καὶ
 μάλιστα τῇ τε παιδιᾷ ἐγκείμενος καὶ τῷ ἠττᾶσθαι τῶν
 ἀντισφαιριζόντων ἀλγυνόμενος, κἀντεῦθεν πρὸς
 λαμπρὰν μανίαν καὶ πλείονα ὀργὴν ἀναπτόμενος,
 ἀφρόνως ἀπεχρήσατο τῷ θυμῷ κατὰ τοῦ ἀγίου καὶ

ὕβρεσιν ἔβαλλε καὶ χεῖρας ἤρε πρὸς ἄμυναν καὶ τῆς
 πόλεως ἀπελαθῆναι προσέτατε. καὶ ὁ μὲν ἤγετο
 γηθοσύνως, τὸν ἴδιον δεσπότην ἐκμιμούμενος καὶ
 ῥᾶον φέρων τὴν ἀτιμίαν ἢ τὰς μεγίστας τιμὰς ἕτεροι. ἡ
 δὲ ἀντίδοσις οὐκ ὑπερήμερος οὐδ' ὀπισθόπους ἢ δίκη,
 τοῦτο δὴ τὸ ποιητικόν, ἀλλὰ θᾶπτον καὶ κατὰ πόδας
 τὸν ὑβριστὴν ἠμύνετο· ἅμα γὰρ τῷ τὴν χεῖρα
 ἐπανατεῖναι κατὰ τῆς σφαιράς, ἡ μὲν παρεῖτο, ὁ δὲ καὶ
 τὰς ὀσφύας βληθεὶς ὅλως ἐξελέλυτο καὶ φοράδην ἐν τῇ
 καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐκομίζετο, ὀξείαις καὶ βαρείαις
 ταῖς ἀλγηδόσι βαλλόμενος καὶ οἰκτρῶς οἰμῶζων καὶ
 τὸν θάνατον ἐν εὐεργεσίας μέρει ἠγούμενος. ὡς δὲ
 πολλῆς ἦν τῆς ἐκ τῶν ἰατρῶν ἐπιμελείας ἀξιούμενος
 [p. 138] καὶ δευτέρα πάντα τὰ προσαγόμενα τοῦ
 πάθους ἠλέγχετο καὶ κενὴ ὠρᾶτο ἢ ἐξ ἐκείνων ἐλπίς
 καὶ ματαία τριβή, ἤρετο ὁ ἐπίσκοπος τὴν αἰτίαν δι' ἣν
 ἡ νόσος αὐτῷ ἀθρόως ἐνέσκηψεν· ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς εἰς
 ἄκρον τὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἐξησκημένος. ὁ δὲ καὶ
 ἄκων ἐξηγγελλε τὰ εἰς τὸν ἅγιον τολμηθέντα καὶ
 τούτοις ἦν ἐπιγράφων τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιφορᾶς
 ἀπλανῶς καὶ φιλαλήθως. ὡς γοῦν ἤκουσεν ὁ
 ἐπίσκοπος ταῦτα, κατέγνω μὲν αὐτοῦ οὐ μετρίως, εἶτα
 καὶ σύμβουλος ἀγαθὸς γενόμενος, τὸ πολὺ τοῦ τύφου
 ἀποβαλέσθαι ξυνεβούλευε, καὶ τὸν ὅσιον ἰκετικῶς
 παρήνει μετακαλέσασθαι καὶ συγγνώμην αἰτήσασθαι
 ἐφ' οἷς δέδρακεν· ἔγνω γὰρ ὁ ἐπίσκοπος, ὅθεν ἤξει ἢ
 ἀψευδῆς βοήθεια. ὁ δὲ παραχρῆμα καὶ τὸν τύφον καὶ
 τὸ τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας θράσος ἀπορρίψας, ἰκετικῶς

δι' ἀνδρῶν εὐλαβῶν μετεκαλεῖτο τὸν ἅγιον. καὶ ὃς μηδὲν ὄλως διαμνημονεύσας τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης ὕβρεως καὶ παροινίας, θᾶπτον ἢ λόγος πρὸς αὐτὸν παρεγένετο· λίαν γὰρ ἦν μεμυημένος τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ τὰς ὕβρεις φέρειν, οὕτω δὴ καὶ ἀνεξικακεῖν καὶ τὰ ὀφλήματα ἀφιέναι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀγαθοῖς ἀμείβεσθαι τὸν λελυπηκότα. τοῦτον ὁ στρατηγὸς θεασάμενος, εὐθὺς ἑαυτὸν ταπεινοῖ καὶ τοῖς ποσὶν ἐκείνου προσπίπτει· καὶ ὁ πρῶην σοβαρὸς καὶ ὑπέρογκος καὶ ταχὺς μὲν εἰς ὕβριν καὶ εἰς ὀργὴν ἔτοιμος, ἰκέτης ἐλεεινὸς γίνεται καὶ συγγνώμης ἠτεῖτο τυχεῖν λυγρᾶ φωνῆ καὶ ἐλεεινῆ, εὐχὴν τε ἐζήτει τὴν παρ' αὐτοῦ, καθάπερ τι φάρμακον ἀκεσώδυνον καὶ ῥαδίως λύειν δυνάμενον πᾶν τὸ λυποῦν· ἀσθενὴς γὰρ αἰεὶ ἢ κακία, ἰσχυρὸν δὲ καὶ μόνιμον ἢ ἀρετὴ. τί οὖν πρὸς ταῦτα ἢ θεία ψυχὴ ἄρ' ὠνείδισεν αὐτῷ τὴν ἄμετρον ἀπόνοιαν καὶ τοῦ θράσους τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν πολλὴν τολμηρίαν ἢ ὄλως ὄφθη ἀνανεύων πρὸς τὴν αἴτησιν οὕμενον· πῶς γὰρ μαθητὴς ὢν ἐκείνου τοῦ πράου καὶ εἰρηνικοῦ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μιμητὴς ἀκριβέστατος

[p. 140] καὶ ἀγαθύνειν μᾶλλον ἢ κολάζειν φυσικῶς ἔχοντος διὰ τοι τοῦτο καὶ οὐ μόνον συγγνώμης μετεδίδου τῷ λελυπηκότι, ἀλλὰ καὶ εὐχῆ μόνῃ καὶ ἀφῆ χειρὸς τὴν καθόλου τοῦ σώματος ῥῶσιν αὐθωρὸν αὐτῷ ἐπρυτάνευσεν· καὶ ἐρρωμένος πᾶσιν ὁ κάμνων ὑπερφυῶς ἢ πρότερον ἐδείκνυτο καὶ τροφῆς εὐθέως μετελάμβανε καὶ λόγον ἐλευθερίως προσίετο καὶ τὸ

θαῦμα μικροῦ καὶ ὀφθαλμοῖς ἄπιστον ἦν. τούτῳ πυνθανομένῳ ὕστερον μαθεῖν παρὰ τοῦ ἁγίου τὰ περὶ τοῦ Σκληροῦ Βάρδα ἐκείνου μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἔξοδον (ἐπίστευε γὰρ αὐτὸν ὁ στρατηγὸς τοῦ λοιποῦ μηδ' αὐτοῦ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος ἀμοιρεῖν), ἤκουσε παρὰ τοῦ ὀσίου τὸν μὲν Σκληρὸν προσδραμεῖν τοῖς κρατοῦσιν ὑπόσπονδον, τὸν δὲ ὁμωνυμοῦντα ἀντεισαχθῆναι μὲν τῷ ἐκείνου τολμήματι, ὅμως οὐδ' αὐτὸν τῆς τυραννίδος ἀπώνασθαι ἢ τῶν κρατούντων περιέσεσθαι. τῶν γοῦν τοιούτων προρρήσεων σύμφωνος εἶπετο καὶ ἡ ἔκβασις καὶ πέρα τοῦ θαυμάζεσθαι ἡξίου τὸν παραγγείλαντα.

40. καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν στρατηγὸν Γρηγόριον καὶ τὸν ὄσιον τοιαῦτα. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Βασίλειος, ᾧ τὸ ἐπὶ κλην Ἀπόκαυκος, ἄρτι τὴν τοῦ πραιτῶρος ἀρχὴν ἀναδεδεγμένος καὶ ἐν Κορίνθῳ διατρίβων, ἐφρούρει τὸν ἐκεῖσε ἰσθμὸν τῆς Βουλγαρικῆς ἔνεκα ἐφόδου. δεινῶς δ' αὐτὸν ἐπίεζε καὶ οἶά τις Ἐρινὺς τὴν ἐκείνου καρδίαν κατήσθιεν ἢ ἐνσκήψασα αὐτῷ οὐ μόνον χαλεπὴ νόσος καὶ δυσίατος, ἀλλὰ πολλῷ πλέον καὶ τὸ δέος τῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους καταδρομῆς· φήμη γὰρ ἠκούετο κατὰ πάσης χωρεῖν αὐτὸ τῆς ἠπείρου καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος τε καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος ἐπιστρατεύειν. οὗ δὴ χάριν καὶ πέμψας ὁ Ἀπόκαυκος εἰς Λακεδαιμόνα μετεκαλεῖτο τὸν ὄσιον ἰκετικῶς· ἦν γὰρ τῶν περὶ τούτου [p. 142] διηγημάτων καὶ τῆς πρὸς θεὸν οἰκειώσεως

καὶ παρρησίας τὰ ὄτα ὑποπλησθεῖς. καὶ ἐπεὶ εἶλκεν αὐτὸν ἢ περὶ τοῦ ἁγίου φήμη στερρώως καὶ αἰ τοῦτου τῆς ἀρετῆς ἴυγγες, σφοδρῶς ἦρα καὶ θεατῆς γενέσθαι τῆς μακαρίας ἐκείνης ὄψεως, καὶ φωνῆς ἀκοῦσαι ἐκείνου ἐγλίκετο θεοφορούμενος· αἰδοῦς γὰρ αἰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἄξιόν ἐστι χρῆμα φιλοσοφία. ὁ μέντοι θεῖος ἀνὴρ καὶ περιουσίαν ἀγάπης πλουτῶν, τὴν αἴτησιν τοῦ Ἀποκαύκου προσηκάμενος (οὐδὲν ὄλως τῶν ἐν χερσὶν οὕτω σπουδαῖον ἦν αὐτῷ ὡς καὶ μικρὸν ἐπισχεῖν ἢ χρόνῳ τινὶ καὶ ἀναβολῇ τὸ πρᾶγμα διδόναι, ἀλλὰ πάντα ἐν ἐλαχίστῳ θέμενος), ἀπτέρῳ τινὶ τάχει τὴν Κόρινθον κατέλαβε, παρ' οὐδὲν ποιούμενος καὶ αὐτὸν τὸν τῆς ὁδοῦ κόπον καὶ τὴν κάκωσιν τῆς πεζοπορίας. ἅμα δὲ τῇ ἐν Κορίνθῳ παρουσίᾳ τοῦτου, οὐ μόνον ὑγιῆς εὐχῆ τοῦ δικαίου ὁ κατερραγμένος ἐδείκνυτο καὶ ἡ χάρις ὅσην ἐπλούτει ὁ μέγας παρὰ θεοῦ ἔτι φανερὰ καθίστατο τοῖς ἀγνοοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Βουλγάρων φροντίδος ἀπελύετο ὁ Ἀπόκαυκος, προμηνύσαντος αὐτῷ τοῦ μακαρίου τὴν ἐκείνων καταστροφὴν· ὑπὸ γὰρ τοῦ συνοικοῦντος αὐτῷ πνεύματος τὰ ἀφανῆ αἰεὶ εἶχεν ὁρᾶν καὶ πολὺς ἦν τὰ μέλλοντα προβλέπειν. καὶ οὕτω μὲν τῷ Ἀποκαύκῳ Βασιλείῳ ἡδὺς γίνεται καὶ μελιχρὸς ὁ τοῦ ἁγίου λόγος ἐφ' ἅπασιν, καὶ ἡ τῶν κακῶν αὐτῷ Ἰλιάς λέλυται καθάπαξ τῇ τοῦ ὁσίου παρουσίᾳ. ἐβδόμης δὲ ἡμέρας ἐκεῖ ὁ μέγας ἐνδιατρίψας, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἤδη αὐθις ἀνθυπενόστησεν· ἐν οἷς αἰεὶ τὰς αἰσθήσεις συνάγων εἴσω παρεσκεύαζε νεύειν, ὡς ἐν πλείονι γαλήνῃ τοῦτον

ἐν μέσῳ θορύβων ἢ τοὺς ἐν ἐρήμῳ ὄντας διατελεῖν.

41. πλὴν ἀλλ' ἀκόλουθόν ἐστι πάντως καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτῷ τερατουργηθέντα γραφῇ παραδοῦναι· συνοδεύσαντι γὰρ

[p. 144] αὐτῷ ἐν τῇ ἀνόδῳ ἀνδρὶ τινι εὐλαβεῖ καὶ τροφίμῳ τῆς ἀρετῆς, πρὸς δὲ καὶ ἱερατικῷ τετιμημένῳ ἀξιώματι, ὡς ἤδη πέρας εἴληφεν ἡ ἡμέρα καὶ βαθεῖα ἦν ὀψία, παλαιάτῳ τινι ναῷ ἀπαντήσαντι, ἄμφω ἐν αὐτῷ εἰσεληλύθασιν ἐφ' ᾧ μικρὸν ἀνεθῆναι τοῦ κόπου καὶ ὕπνου μετρίου παραγεύσασθαι. ὡς γοῦν ἐξετέλεσαν τὴν ἐπικοίτιον εὐχὴν καὶ τῷ ἐδάφει ἑαυτοὺς ἀνέκλιναν τῷ ὕπνῳ χρησόμενοι, ἐπεὶ ὁ ὕπνος μετὰ μικρὸν ἀνῆκε τὸν ἱερέα, ὁρᾷ ἐν τοσοῦτῳ βάθει τῆς νυκτὸς φῶς λυχνιαῖον ὑπερθεν ράβδου τῆς σταυροφόρου τοῦ μακαρίου δαψιλεῖς τὰς ἀκτῖνας ἐκπέμπον καὶ καταυγάζον ἅπαντα τὸν ναόν. θάμβους οὖν ἐπὶ τούτῳ πλησθεῖς ὁ ἱερεὺς καὶ θεῖον εἶναι τὸν ἄνδρα πεπιστευκῶς, περὶ τῆς ἰδίας μητρὸς αὐτοῦ ἰκεσίαν προσῆγε· καὶ γὰρ ἦν ἐκείνη χρονίῳ καὶ χαλεπῷ νοσήματι προσομιλήσασα ἐπὶ πλείοσιν ἕτεσιν, ὑφ' οὗ κατεργασθεῖσα κλινοπετῆς ὑπῆρχε καὶ πάμπαν ἀκίνητος. ὡς γοῦν ἀδίστακτον ἅμα καὶ ἀναμφίβολον εἶρε τὴν πίστιν ὁ ὄσιος, οὐ παραιτεῖται τὴν αἴτησιν, ἀλλ' εὐθέως τὴν χάριν ἀντιμετρεῖ. ἀφ' οὗπερ γὰρ ἀμπείχετο πιναροῦ ρακίου τμημὰ τι περιελὼν καὶ τῷ ἱερεῖ ἐπορέξας, «ἄπιθι,» εἶπεν, «ἀδελφέ, καὶ ὕδατι τοῦτο ἐπιβρέξας τοῦ ἀγιάσματος

τῶν ἁγίων Θεοφανείων, δὸς πιεῖν τῇ καμνούσῃ· καὶ πάντως ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.» κατὰ γοῦν τὸ τούτου ἐπίταγμα οἴκαδε ὁ ἱερεὺς παραγενόμενος καὶ τῇ ἰδίᾳ μητρὶ τοῦτο προσαγαγὼν, ἐν ᾧ τὸ τμήμα τοῦ ῥακίου ἐδέυετο, ἀνέθορε τῆς κλίνης εὐθέως ἢ μικροῦ καὶ ἐγγὺς οὔσα τῶν τοῦ ἄδου πυλῶν καὶ δορκάδος δίκην ἐφήλατο, τελείας εὐμοιρήσασα τῆς ὑγείας. τῷ δὲ τοιοῦτῳ θαύματι ἔμπλεω τὴν ψυχὴν ἡδονῆς ὃ τε ἱερεὺς ἅμα τῇ μητρὶ χάριτας τῷ Θεῷ ὁμολόγουν καὶ τῷ τούτου γνησίῳ θεράποντι· καὶ οὕτω τῷ μεγάλῳ τὸ πάρεργον οὐδὲν ἦπτον τοῦ ἔργου θαυμαστὸν εἴργαστο.

[p. 146]

42. ἐπεὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν Σπάρτην φερούσης εἶχετο ὁ μακάριος (ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε), τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῷ τῆς ὁδοῦ προσφιλοσοφῶν ἦν, κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, περὶ τῆς βεβαίας ἐκείνης καὶ μακαρίας ἐλπίδος καὶ ταῖς μελιγλώττοις αὐτοῦ θείαις ὑποθήκαις πρὸς εὐσεβῆ ζῆλον καὶ ἔνθεον ὑποθήγων. ὡς δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ἀμυκλίου πρὸς τὰ ἐνταῦθα τρίβον ἦνυον, τῆς γλυκείας χάριτος ἐκείνης τῶν τοῦ μάκαρος λόγων ἐπαπολαύοντες καὶ ἡδέως ἐπαῖοντες, ἐπεὶ θέρους ἦν ὁ καιρὸς καὶ ἡ ὥρα σταθηρᾶς μεσημβρίας καὶ ὁ καύσων σφοδρὸς καὶ ὁ φλογμὸς ἀνύποιστος, οἱ τῷ ἁγίῳ, ὡς εἴρηται, τῆς ὁδοιπορίας κοινωνοῦντες τῷ δίψει δεινῶς ἐκπολιορκηθέντες (οὐδὲ γὰρ ἦν ἐν ὅλῃ τῇ λεωφόρῳ ἐκείνῃ ἢ πηγαῖον νᾶμα ἢ ποτάμιος ῥοῦς ἢ

χείμαρρος ἢ ἄλλη ὀπωσοῦν φύσις ὕδατος),
 χαμαιριφεῖς ἐκεῖνοι γεγονότες περὶ τὸ μέσον τῆς
 λεωφόρου καὶ τὸ ἀναπνεῖν ἤδη ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς
 καύματος καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ πνίγους διακοπτόμενοι,
 τὰς ψυχὰς βιαίως ἀφιέναι ἠπείγοντο. οὓς ἰδὼν ὁ ὄσιος
 οὕτω μέλλοντας κινδυνεύειν ἀθλίως καὶ τῆς αὐτῶν
 ἀσθενείας οἶκτον λαβὼν, εὐχῇ ἑαυτὸν ἐπέδωκε κατὰ τὸ
 σύνηθες· εἶτα καὶ τῇ σταυροφόρῳ ράβδῳ πλήξας τὸν
 τόπον, ἐν ᾧ σὰς τὴν εὐχὴν ἐποιεῖτο (ὡ τῶν σῶν
 θαυμασίων, Χριστέ μου), ὕδωρ εὐθὺς οἶον ἠδιστον καὶ
 διαυγέστατον καὶ ποτιμώτατον ἐκ τῶν τῆς γῆς ἀνεδόθη
 λαγόνων. οὗπερ οἱ τῷ δίψει ἐκτακέντες καὶ μικροῦ
 δεῖν ἐκλιπόντες ἐμφορηθέντες, ἀνέψυζάν τε καὶ
 ἀνερρώσθησαν καὶ τῷ ἁγίῳ προθύμως παρείποντο,
 ἐκπληττόμενοι ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος. ὅτε
 καὶ ἦν ἰδεῖν πανταχοῦ τὸν ἄνδρα δοξαζόμενον διὰ τὸ
 ἄψευστον τῆς ἐπαγγελίας, ἠδοξάζειν ἐπηγγείλατο
 κύριος τοὺς διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν δοξάζειν
 ἐπισταμένους. Ἡ τὸ γοῦν οὕτως παραδόξως πηγάσαν
 ὕδωρ κρήνη γέγονεν ὑδροτόκος καὶ κοινὸν
 [p. 148] πρόκειται μέχρι καὶ τήμερον παραμύθιον
 καὶ δίψας ἀλέξημα πᾶσι τοῖς ὁδοιπόροις, ἔνθα δὲ καὶ
 εὐκτήριος οἶκος ὕστερον ἐξ αὐτῶν ἀνηγέρθη τῶν
 κρηπίδων ἐπ' ὀνόματι τοῦ τρισμάκαρος παρὰ τοῦ τῶν
 προσοικούντων τῷ τόπῳ καὶ τῷ τάγματι τῶν μοναχῶν
 κατειλεγμένου, ᾧ Ζωσιμᾶς μὲν ἡ κλήσις, ὁ δὲ τρόπος
 μάλα ἐπαινετὸς καὶ θεοφιλῆς. οἱ τοίνυν τοῦ ὕδατος
 ἐμφορούμενοι καὶ τῷ ἠδίστῳ τῆς πόσεως

ἐπαναψύχοντες ἀεὶ καὶ οἶον ἀναπτερούμενοι, τῆς προκειμένης ὁδοῦ ἄπτονται, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ τῷ ἁγίῳ.

43. ἀλλ' ὁ μὲν ὅσιος οὕτω τῇ Λακεδαιμόνι ἀποδέδοται καὶ τὸ τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας φροντιστήριον εἶχεν αὐτόν· ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις (καὶ ἐπεὶ ὁ φθόνος ἀεὶ ἠρεμεῖν οὐκ οἶδε) διεβλήθη ὑπὸ τινῶν κακοθελῶν ἀνδρῶν καὶ τῷ τοῦ φθόνου πάθει δεινῶς προκατειλημμένων Ἰωάννης ἐκεῖνος, ὃ τὸ ἐπὶ κλην Μαλακηνός, ἀνὴρ τῶν λίαν εὐκλεῶν καὶ περιβλέπτων καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ τῇ κατὰ κόσμον σοφίᾳ θαυματούμενων, τὰ πρῶτα φέρων οὐ τῆς Λακωνίων πόλεως μόνον ἀλλὰ καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος· διεβλήθη δὲ τῷ τὰ σκῆπτρα τότε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἰθύοντι. Βασίλειος δ' οὗτος ἦν ὁ τοῦ μικροῦ Ῥωμανοῦ παῖς καὶ πάντων βασιλέων εὐδαιμονέστερος, οὗ καὶ ὁ βίος ἐπιφανῆς καὶ ὁ τῆς ἀρχῆς χρόνος ἐπιμήκιστος καὶ τὰ κατὰ τῶν ἀντιπάλων τρόπαια πάμπολλα, δι' οὗ καὶ ὁ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἔθνους ἄρξας Σαμουήλ ἐκεῖνος, ὁ τὴν ῥώμην ἄμαχος καὶ τὴν ἰσχὺν ἀνυπέρβλητος, ἀνήρητο <σὺν> αὐτῷ δὲ ἅπαν τὸ ἔθνος τῆς Βουλγαρικῆς ἀναριθμήτου φάλαγγος καταβέβληται ἅμα καὶ τεταπείνεται, καθὼς ἢ περὶ αὐτὸν ἱστορία πλατύτερον παριστᾷ. ἀπεστάλησαν οὖν παρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως δύο [p. 150] σατράπαι, στρατιωτῶν λεγεῶνας ἐπαγόμενοι ἐφ' ὃ κατασχεῖν ἀθρόως τὸν προλεχθέντα Μαλακηνὸν

καὶ δέσμιον ἄχρι τῆς μεγαλωνύμου καὶ βασιλίδος τῶν πόλεων ἀγαγεῖν· ἀποστασίαν γὰρ καὶ καθοσιώσεως αἰτίαν οἱ βάσκανοι κατὰ τοῦ ἀνδρὸς μελετήσαντες καὶ τὰς βασιλικὰς ἐμπλήσαντες ἀκοάς, τὸ πῦρ ἀνήψαν τῆς διαβολῆς καὶ ἀνταρσίας ἔγκλημα τούτῳ προστριῖψαι δεινῶς ἐσκαιώρησαν οἱ πρὸς τὰ τοιαῦτα κακουργεῖν καὶ τεκταίνεσθαι δοκιμώτεροι. ὡς οὖν κατέλαβον οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπεσταλμένοι τὴν τῶν Λακῶνων χώραν καὶ τὸν δι' ὃν ἀπεστάλησαν συνελάβοντο, μεταπεμψάμενος τὸν ὅσιον ὁ ἀνὴρ (καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ τῶν κατορθωμάτων καὶ πλείστην ἐκέκτητο τὴν πίστιν τε καὶ τὸ σέβας πρὸς αὐτόν), «εὗξαι,» εἶπεν ἐν συνοχῇ καρδίας, «εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τάλανος, δοῦλε θεοῦ, ἵνα μὴ τῇ τοῦ βασιλέως ὀργῇ κακῶς ἀπόλωμαι.» ὁ δὲ ἅγιος οἷος ἐκεῖνος λόγοις, οἷς τε ἐσχεδίαζε νοημάτων περιουσία καὶ ῥήμασι μιλίχοις, ἀνέλαβέ τε καὶ ἀνεκτέησατο τὸν ἄνδρα ἱκανῶς καὶ μηδὲν ὅλως δεδοικέναι ἢ κραδαίνεσθαι παρεσκεύασεν. εἶτα καὶ τραπέζης αὐτῷ καὶ ἄλῶν κοινωνήσας καὶ συνεστιαθεὶς δι' ἀγάπης περιουσίαν καὶ τὸ ταύτης ἐξόχως καλόν, πολλαπλῆς τε εὐφροσύνης κρατῆρα αὐτῷ κερασάμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὸν ποιητικὸν ἐκεῖνον κυκεῶνα, κακῶν ἐπίληθον ἀπάντων, προσέθηκε καὶ ταῦτα· «ὅτι» φησὶ «καὶ βασιλικῆς μᾶλλον ἐπιτεύξη εὐνοίας καὶ εὐτυχέστερον ἢ πρότερον βιώση καὶ πρὸς μείζονα ἀναχθήση ἀξίαν καὶ παντὸς ἀνιαροῦ κατευμεγεθήση, κάμῃ θεάσῃ καὶ εἰς τὴν οἰκείαν πατρίδα ἐπ' ἐσχάτου

τὸν βίον μεταλλάξεις.» καὶ γάρ, ὡς ἀνόπιν εἴρηται, καὶ τούτου παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων ἤξιωτο τοῦ χαρίσματος, ὥστε βλέπειν ὡς ἐνεσιῶτα τὰ μέλλοντα. ἃ δὴ καὶ ὕστερον ἀπέβη

[p. 152] κατὰ τὴν ἀγίου πρόρρησιν. ὁ τοίνυν Μαλακηνός, ὡς ἐκ προφητικῆς γλώσσης καὶ θεοπνεύστου ταῦτα ἀκηκοὼς καὶ μηδὲν ὅλως τούτοις ἐπιδοιάσας, παρεκλήθη οὐτι μετρίως· εἶτα καὶ τῷ ἀγίῳ συνταξάμενος, ἠδέως τὸν ἀπόπλουν ἐποίει. ὡς δὲ καὶ πρὸς βασιλέα ἤχθη καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ σκαιωρηθέντα ἐν τῷ σκότει τοῦ ψεύδους τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας εὐχαῖς τοῦ ὀσίου διεσκέδαστο, πλείονος μᾶλλον ἤξιωτο τῆς παρὰ τοῦ βασιλέως ῥοπῆς καὶ εἰς μέγα ἤρθη δόξης τε καὶ τιμῆς καὶ πολλῆς ὄσης τῆς εὐκλείας, ὡς καὶ πρῶτον γενέσθαι τῆς συγκλήτου βουλῆς.

44. ἰκανὸς ὁ μεταξὺ χρόνος καί, τοῦ Μαλακηνοῦ τῆ Κωνσταντίνου ἔτι ἐνδιατρίβοντος, πρὸς τὴν ἀγήρω καὶ μακαρίαν λῆξιν ὁ ὄσιος μετέβη. τοῦτο δὲ πυθόμενος ὁ Μαλακηνός καὶ νομίσας διαμαρτεῖν τῆς γλυκείας ἐκείνης καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος, δι' ἧς ἐπληροφορεῖτο τὸν τριπόθητον αὐτοῦ χαρακτῆρα θεάσασθαι τοῦ μακαρίου, καθ' ἣν ἤκουσε πρόρρησιν, ἠνιᾶτο, ἤσχαλλε, μυρίοις λογισμοῖς ἐβάλλετο, δεινὸν ἠγεῖτο ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τοῦ ὀσίου ἐπηγγελμένα περαιούμενα οὐκ ὄψοιτο. τῆ πίστει γοῦν τέως νευρούμενος ὁ ἀνὴρ (οὐδὲ γὰρ ἄγευστος ἦν καὶ αὐτῆς δὴ τῆς θείας γνώσεως, δι' ἧς γινώσκεσθαι πέφυκε τὰ μυστήρια τοῦ θεοῦ), τί

ποιῆ καὶ πρὸς τί φέρεται ζωγράφον τινὰ
 μεταστέλλεται ἀριστόχειρα· καὶ οἷος αὐτῷ τὴν μορφήν
 ὁ ὅσιος τὸ σχῆμα, τὴν τρίχα, τὴν στολήν τῷ λόγῳ
 πάντα ὑπέγραφε καὶ διεξήει καὶ ἐπέσκηπτε
 χρωματουργῆσαι τὴν τοῦ ἁγίου ἐμφέρειαν ἐπὶ σανίδος.
 ὁ τοίνυν ζωγράφος οἴκαδε ἐπανήκων καὶ προὔργου
 θέμενος τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ πάνυ εὐφυῶς ἐκτελέσαι τὸ
 ἐπίταγμα, δυσεπιχείρητα πονεῖν ἔδοξε καὶ ὁ κόπος
 αὐτῷ εἰκαίως ἀπέβαινεν· οὐδὲ γὰρ οἷός τε ἦν ἐκ μόνης
 διηγήσεως, κἂν εἰς ἄκρον ἦν τὴν τέχνην
 [p. 154] ἐξησκημένος, ὃν οὐδέποτε τεθέαται
 εἰκονογραφῆσαι κατὰ τὸ ἀπαράλλακτον. οὕτως οὖν
 ἀμηχανῶν καὶ ἐν ἀπόροις ὄν, ἀλύων τε οὐ μετρίως καὶ
 ἀνιώμενος διὰ τε τὴν ἐκείνου ἄγνοιαν καὶ τὸ μὴ
 δύνασθαι ὅπως ἂν τῶν τῆς ὄψεως χαρακτήρων
 ἐφίκοιτο, ὄρᾳ τινὰ μοναχὸν ἄφνω εἰσιόντα ἐν τῇ οἰκίᾳ
 αὐτοῦ, μακρὸν μὲν τῇ ἡλικίᾳ, τὸ σχῆμα ἐρημικὸν καὶ
 ῥάκος παλαιὸν ἐνημμένον, αὐχμῶντα τὴν κεφαλὴν,
 μέλανας δὲ κεκτημένον τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ
 τοῦ πώγωνος καὶ ἀπλῶς κατὰ πάντα εἰκότα τῷ
 μακαρίῳ· ἔφερε γὰρ ἐπὶ χεῖρας καὶ ῥάβδον σταυρὸν
 ἔχουσαν περὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. ὃς καὶ τὸν ἀσπασμὸν
 προσηκόντως τῷ ζωγράφῳ προσαγαγὼν, ἤρετο τὴν
 αἰτίαν, δι' ἣν ἀδολεσχῶν ἐωρᾶτο καὶ διαμεριμνῶν. ὁ δὲ
 καὶ τὴν αἰτίαν ἀπεκάλυπτε καὶ τὸ ἐργῶδες τοῦ
 ἐπιχειρήματος ἀπήγγελεν. εἶτα πρὸς αὐτὸν ἡρέμα πῶς
 ὁ φαινόμενος μοναχὸς «πρόσσχες,» εἶπεν «εἰς ἐμέ,
 ἀδελφέ· ἐμοὶ γὰρ ἐστὶ κατὰ πάντα ἐμφορῆς ὁ

ιστορούμενος.» ἐπεὶ οὖν ἦρε τὸ ὄμμα πρὸς αὐτὸν ἀτενέστερον ὁ ζωγράφος, ἔγνω ἀπακριβωσάμενος αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι, ὃν ἡ τοῦ Μαλακηνοῦ διήγησις ὑπεσήμενε· καὶ παρακρήμα στρέψας ἐν ἧ κατεῖχε σανίδι ἐφ' ᾧ τὴν ὀρωμένην μορφήν ἐκτυπῶσαι (ὡ τοῦ θαύματος), ὄρᾳ τὴν ἀγίαν μορφήν τοῦ τρισμάκαρος αὐτομάτως τῆ σανίδι ἐκτυπωθεῖσαν. ἐκπλαγεὶς οὖν ἐπὶ τούτῳ καὶ πρὸς τὸν ὅσιον θᾶπτον ἐπιστραφεὶς, τὸ «κύριε ἐλέησον» σὺν φόβῳ πολλῷ ἐπιφθεγγόμενος, οὐκ εἶδεν αὐτὸν ἔτι· αὐθωρὸν γὰρ ἀπέπτῃ ὁ μακάριος. ὁ δὲ ζωγράφος κατὰ τὴν ἐκτυπωθεῖσαν ἐμφέρεϊαν τὰ λοιπὰ τῶν χρωμάτων προσαγαγὼν καὶ τὴν εἰκόνα τέλεον ἀπαρτίσας, οἷα καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὄραται ἀπηωρημένη καὶ προσκυνουμένη ἐν τῷ ἱερῷ καὶ θείῳ τεμένει τοῦ μάκαρος, λαβὼν αὐτήν, πρὸς τὸν περιβλεπτον Μαλακηνὸν ἀπεκόμισε καὶ πάντα αὐτῷ κατὰ μέρος ἀνήγγειλε τὰ τοῦ πράγματος. καὶ ὃς ὡς ταῦτα ἤκουσε καὶ πληροφορίαν [p. 156] εἰλήφει ἐξ αὐτῆς τῆς ὀρωμένης αὐτῷ ἀπαραλλάκτου μορφῆς τοῦ ἀγίου μηδὲ ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἀπρακτῆσαι τὴν τοῦ δικαίου πρόρρησιν, χαρᾶς ἀμέτρου πεπλήρωται καὶ κῆρυξ ἦν διαπρύσιος ἔκτοτε τῶν μεγαλουργιῶν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἧς ηὐμοίρησε χάριτος ὁ ἅγιος τοῦ ἀγίου πνεύματος.

45. ἀλλὰ τὰ μὲν ταῦτα τοῦ περιβλέπτου Μαλακηνοῦ καὶ τὰ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν τῇ ἀγίᾳ εἰκόνι τοιάδε· ἀναγκαῖον δ' ὅμως καὶ τὰ περὶ τῆς κοιμήσεως

τοῦ τρισμάκαρος τῷ λόγῳ διαλαβεῖν καὶ ταῖς
 φιλοθέοις ἀκοαῖς παραδοῦναι· οὐκ ἀλυσιτελὲς γὰρ καὶ
 τοῦτο τοῖς ἀκούουσιν. ἔμελλεν ἤδη ὁ οὐρανοέραστος
 τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος καὶ τῆς ἀρετῆς ἔμψυχος στήλη τῶν
 κάτω ἀπαίρειν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐκδημεῖν, ὃν ἐξόκως
 ἠγάπησεν, ἀντὶ κόπων ὧν οἶδεν ἀμοιβὰς ὡς ἤλπισε καὶ
 ἀντιδόσεις ἀπολήψεσθαι. καὶ ἐπεὶ ἤγγιζεν ἡ κυρία τῆς
 ἐκ τοῦ σώματος ἀναλύσεως, ὅπερ δὴ καὶ
 προαπεκαλύπτετο αὐτῷ ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅλος ἦν λοιπὸν
 τῆς ἐκδημίας· τὴν ἐπιθυμίαν γὰρ εἶχε καὶ αὐτὸς κατὰ
 τὸν θεῖον ἀπόστολον ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.
 νοσήσας τοίνυν ἐπὶ μικρὸν, ἀνέκλινεν ἑαυτὸν ἐν τῷ
 προνάῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ αὐτοῦ φροντιστηρίου· καὶ
 μεταπεμψάμενος τοὺς λογάδας τῆς πόλεως καὶ πᾶν
 ὅσον ἀσκητικὸν μοναστῶν τε καὶ μιγάδων, ἠρέμα τὰ
 χεῖλη διάρας, πρῶτα μὲν τούτοις ὑψηλῇ τῇ διανοίᾳ
 σὺν πολλῇ τῇ φειδοῖ καὶ τῇ μετριοφροσύνῃ τὰ ἐξ ἀρχῆς
 αὐτῷ περὶ τοῦ τῆδε βίου κεκρυμμένα ἐφάνερον· εἶτα
 καὶ πατρίδα καὶ γένος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀποταγῆς,
 πρὸς τούτοις καὶ τὸν θεῖον καὶ καθαρὸν ἔρωτα τοῦ
 ἀοράτου πατρός, ὃν εἶχεν ἐγκεκρυμμένον ἐν τοῖς τῆς
 ψυχῆς ἀπορρήτοις στρεφόμενον, ἐκδηλον ἐποίει τοῖς
 παροῦσιν ὄσης τε τῆς ἐκ θεοῦ ῥοπῆς ἔτυχε καὶ οἷας
 ἠύμοίρησε χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος καὶ
 [p. 158] ἀπαξαπλῶς πάντα κατὰ μέρος τὰ κατ' αὐτὸν
 διεξοδικώτερον ἀνήγγελλε καὶ ἀκολούθως τὰ τῆς ὅσον
 οὐπὼ ἀποβιώσεως καὶ τὸ ἐπείγεσθαι σὺν σφοδρᾷ τῇ
 ἐπείξει πρὸς τὸν ποθούμενον ἐφάνερον, ὧδε τοῦ

λόγου ἀπτόμενος. «ἐγὼ μὲν, ὃ τέκνα καὶ σπλάγχνα ἐμὰ, οὓς ὠδίνησα καὶ ἔτεκον ἐν ἀγίῳ πνεύματι, πρὸς τὸν ἀπάντων δεσπότην καὶ θεὸν ἡμῶν ἄπειμι, καὶ ὁ καιρὸς ἤδη ἐφέστηκε τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως. χρὴ οὖν ὑμᾶς διὰ μνήμης ἔχειν ἀεὶ τὰς ἡμετέρας παραινέσεις καὶ περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τῶν οἰκείων ψυχῶν τὴν ἐπιμέλειαν, εἰδότες ὅτι μετὰ τὴν ἐνθένδε ἐκδημίαν ἰσχὺς μετανοίας οὐδὲ μία.» τῶν δὲ τὴν ἐκείνου μετάστασιν κοινὴν ὀρφανίαν καὶ κοινὴν τῶν ἐνταῦθα ἐκδημίαν ἠγησαμένων καὶ πρὸς φανεροὺς θρήνους ἐξαγομένων καὶ πικρῶς τὸν ἐκείνου χωρισμὸν ὀδυρομένων καὶ ἀπολοφυρομένων, παρεκάλει τούτους ὁ μέγας ἑᾶσαι τὸ οὕτω θρηνεῖν καὶ ὀδύρεσθαι, ὥσπερ οἱ φιλοσώματοι καὶ φιλόζωοι, χάριτας δὲ μᾶλλον θεῷ ὁμολογεῖν, καθὼς πρέπει τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι καὶ τῇ κρείττονι ἐλπίδι τρεφομένοις. εἶτα καὶ πνεύματος ἀγίου πλησθεὶς ὁ ἀοίδιμος, παραινέσεως αὐθις τῆς πρὸς αὐτοὺς ἤψατο (ποιῶν σειρήνων ἢ κυκνείων μελῶν οὐχ ἡδυτέρας), «τεκνία» λέγων «ἐμὰ ποθινὰ καὶ θυμηρέστατα, προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ ἅς εἰλήφατε ἐξ ἐμοῦ παραγγελίας ἀσφαλῶς τηρήσατε, φυλάσσετε καὶ τὰ νῦν ῥηθησόμενα· χρὴ γὰρ ὑμᾶς τὸν θεῖον φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν ἀεὶ τίθεσθαι καὶ τὰ πρὸς εὐσέβειαν ὀρθῶς ἔχειν διαπαντός, τῆς ἐκκλησίας μὴ ἀπολιμπάνεσθαι· ἀλαζονείαν καὶ τὴν οἴησιν, τὰ δεινὰ καὶ ὀλέθρια πάθη, φευκταῖα ποιεῖσθε ἀεὶ, τὴν δ' ἀληθινὴν ταπεινῶσιν ἐκθύμως ἀσπάζεσθε καὶ πολλῶ πλεον τῆς μείζονος

καὶ πασῶν τῶν ἄλλων γενικωτάτης ἀρετῆς, τῆς εἰς τὸν θεὸν φημι καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, ἀνολιγῶρως ἔχεσθε. αὕτη γὰρ ἐστὶν ὁ σύνδεσμος τῆς τῶν ἀρετῶν τελειότητος, καὶ ὅπερ οἱ ἄλλες τῷ ἄρτῳ τοῦτο ταῖς ἀρεταῖς ἢ

[p. 160] ἀγάπη· καὶ μεῖζον ἴδη τις τὴν ἀγάπην τῆς ταπεινοφροσύνης, ἐπειδὴ καὶ ὁ κύριος διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν καὶ καθ' ἡμᾶς γέγονε. πρὸς τούτοις, ὧ τέκνα, τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· πτωχὸν καὶ γυμνὸν μὴ ὑπερίδητε· ἀρρώστους μὴ ὀκνεῖτε ἐπισκέπτεσθαι, πένητας κατοικτεῖρειν, τοῖς ἐν ἀνάγκαις βοηθεῖν ὅποση δύναμις, ῥύεσθαι ἀδικουμένους ἐκ χειρὸς ἀδίκου καὶ παρανόμου, τῆς φιλαδελφίας ἔχεσθαι, φθόνον καὶ ζῆλον καὶ τ' ἄλλα τῆς κακίας εἶδη σὺν αὐτῇ τῇ μισαλληλίᾳ πόρρω βάλλειν ἀφ' ὑμῶν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλο ἔγωγε ἐπίσταμαι πάνυ μὲν ἄπονον, καθαίρειν δὲ σπίλους ψυχῆς λίαν ὀνησιμώτατον, τὸ ἀφιέναι δηλαδὴ τῷ πλημμελήσαντι τὸ ἀμάρτημα· τοῦτο γὰρ ἐστὶ φίλον εἶπερ τι ἕτερον τῷ θεῷ καὶ λυτήριον τῶν ἡμετέρων κακῶν. δεῖ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, καὶ κηρῶν προῖστασθαι καὶ ὀρφανοῖς προασπίζεσθαι καὶ πτωχοῖς ἀεὶ ἐπαρκεῖν, τὴν πορνείαν φεύγειν ὅποση δύναμις, τὴν δὲ σωφροσύνην φιλεῖν διαπαντός, ἧς χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, πρὸς τοὺς οἰκέτας ἐπιεικῶς διακεῖσθαι καὶ φιλανθρώπως, κακοῦ δὲ ἀνταποδοτικοὺς ἐν μηδενὶ μηδαμῶς γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ πεπραγμένα

πυκνοτέρως ἔξομολογεῖσθαι ἀνδράσι πνευματικοῖς καὶ τοῖς πρὸς τοῦτο λίαν εὐφυῶς ἔχουσι καὶ ἐπιτηδείως. ἂν οὕτω τὸν καθ' ὑμᾶς βίον ἐξάγοιτε, οὐκ ὀρφανοὺς ὑμᾶς ἐάσω, πατὴρ στέρησιν ἀποδυρομένους τοὺς ἐμοὶ ποθινοὺς· ἀλλ' ὑπ' ἐκείνῳ πατρὶ τὴν ὑμῶν καταλείπω πρόνοιαν, ὃς τὰ πάντα λόγῳ καὶ σοφίᾳ παρήγαγε καὶ κοινὸς ἀπάντων ἐστὶ πατὴρ καὶ δεσπότης καὶ κηδεμὼν, καὶ τὴν σωτηρίαν ἅπασιν πλουσίως ἐπιβραβεύων.»

46. ταῦτα καὶ πλείονα παραινέσας τοῖς συνειλεγμένοις ὁ ὄσιος, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης σοφίας ἀλλ' ἐκ τῆς χάριτος τοῦ [p. 162] ἀγαθοῦ πνεύματος, οἶονεὶ καὶ πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος, ὥσπερ πάλαι τῷ Ἱερεμίᾳ· ἠίδου δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου, ἦ εἶτα καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἐπευξάμενος καὶ τὰ ἐξιτήρια ὡς δυνατὸν αὐτοῖς προσφθεγξάμενος καὶ τελευταῖον τὸ «ὁ θεὸς σὺν τῇ ἡμετέρᾳ ἀγάπῃ μεθ' ὑμῶν,» ἐπειπὼν, «ὦ τέκνα καὶ ἀδελφοί,» εἰς οὐρανὸν τὸ ὄμμα ἐκτείνας, «κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ θεός, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου» ἐπιφθεγξάμενος, τὴν ἀγνὴν καὶ ἱερὰν ἀφῆκε ψυχὴν καὶ πρὸς τὴν ἀγήρω καὶ μακαρίαν λῆξιν οἶά τις Ὀλυμπιονίκης μετέβη, ἀγγέλοις ἄξιος συγχορευτῆς γενόμενος καὶ ὠραίους τοὺς καρποὺς τῶν οἰκείων ἀπενεγκάμενος πόνων.

47. τότε δὴ τότε ἅπας ὁ τῆς Λακεδαιμόνος λαὸς σὺν τῇ

πέριξ ἐπαρχία, γένος ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα, ὡς ἤσθοντο τὴν τοῦ ἁγίου μετᾶστασιν, ζήλω θείῳ πυρποληθεῖς, ἔθεον ἄλλος ἀλλαχόθεν μεθ' ὑπερβολῆς τῆς θερμότητος καὶ οἷα δὴ μελισσῶν σμῆνος ἐν μέλιτι συνηθροίζοντο ἐφ' ᾧ τύχοιεν τῆς παρὰ τοῦ ὁσίου εὐλογίας· καὶ ἄθλον ἕκαστος ἠγεῖτο πολλῶν εἶναι ἰδρώτων καὶ φιλοτιμίας ἄξιον τοῖς πολλοῖς ἐνομίζετο τὸ μόνον ἐγγὺς γενέσθαι τῶν περιβόλων ἢ καὶ πλησιάσαι καὶ τὴν μακαρίαν ὄψιν θεάσασθαι σπουδῆς ἄξιον ἐποιοῦντο καὶ χρῆμα κομιδῆ περιμάχητον. ἦν οὖν ἰδεῖν τῷ συρρέοντι πλήθει ἀγυιάς καὶ ἀμφοδα στενοχωρούμενα καὶ πλήθη θαυμάτων ἐκτελούμενα κατ' ἐκείνῳ τῆς ὥρας. δι' οὗ καὶ τὸ θερμὸν καὶ διάπυρον τῆς πίστεως δεῖξαι βουλόμενοι, οὕτω συρρεύσαντες, παχύτερόν τι δρᾶσαι καὶ ἀγροικικὸν παρωρμήθησαν. καὶ ὁ μὲν ἐκ τῶν αὐχμώντων βοστρύχων τῆς κεφαλῆς τοῦ μάκαρος ἔσπευδὲ τι κομίσασθαι· ὁ δὲ ἐκ τῶν τριχῶν τοῦ πώγωνος, ἄλλος τμημὰ τι ἐκ τοῦ παλαιοῦ τριβωνίου [p. 164] καὶ τῆς σισύρας· καὶ οὕτω μέγα καὶ περιβόητον ἦν ἅπασιν τὸ λήψεσθαι τι τῶν ἐπικειμένων ἐν χρῶ τῷ ἁγίῳ λειψάνῳ εἰς ἀπαλλαγὴν παθῶν ἅμα καὶ νοσημάτων παντοίων. οἳ καὶ τῶν ἐλπίδων οὐκ ἐψεύσθησαν· ἀμισθον γὰρ τὴν θεραπείαν τρυγῶντες, ὅσοι νόσοις ποικίλαις κατειλημμένοι ἐτύγχανον, χαίροντες οἵκαδε ἐπανήεσαν καὶ διὰ πάντων καὶ ἐπὶ πάντων ὑμνεῖτο θεὸς καὶ σωτὴρ ὑπὸ πάντων ὁ ἐκείνου θεράπων ἀνεκρηρύττετο.

48. ὁ δὲ γε τῆνικαῦτα τῶν ἐκκλησιαστικῶν οἰάκων ἐπειλημμένος, ὃν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ὁ πολὺς τὴν φήμην, μείζων δὲ τῆς φήμης τὴν ἀρετὴν, θάπτον ἐκτελέσας ὅσα καὶ νόμος σὺν ἱερεῦσι καὶ κληρικοῖς καὶ αὐτοῖς μονάζουσι, τὸ καθαρὸν καὶ ἱερὸν ἐκεῖνο σῶμα χερσὶν ὁσίαις καὶ κόσμῳ τῷ προσήκοντι σπουδῆ πάσῃ περιστείλας καὶ τοὺς ὄχλους ὡς οἶόν τε διασκεδάσας, ἔτι ἀπλήστως πάντων ἐχόντων τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου θεάματος, τῇ σορῶ ἑναπετίθει, ἐν ἣ καὶ ποταμηδὸν εὐθέως τὸ μύρον ἐκ τοῦ θείου σκήνους ἀνέβλυσε, κενούμενον οὐδαμῶς, καινὸν δὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἐνέργειαν ἄφραστον· ἦν γὰρ τότε ὄραν κωλοὺς ἀλλομένους τῷ τούτου χρίσματι, τυφλοὺς εὐθέως τὴν ὀπτικὴν ἀπολαμβάνοντας δύναμιν, μεμηνότας ἔμφρονας γίνεσθαι, λάβρους πυρετοὺς καὶ φθόας καὶ ὑδέρους καὶ μυρία ἕτερα εἶδη νοσημάτων μόνῳ τῷ τοῦ θείου μύρου χρίσματι δραπετεύοντα ἐξ ἀνθρώπων. ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ Σαββατίου υἱὸς Ἰωάννης. καὶ γὰρ ὡς ἐπίπαν ταῖς ἀρχαῖς τε καὶ μεταβολαῖς τοῦ βίου, ὡς πού τις εἶρηκε, καὶ τέλος ἔπεται· ὅταν δὲ τι καὶ παρὰ ταῦτα γένηται ποτε ἐν τισι, σπανίως πάντως καὶ ἀσυνήθως γίνεται.

49. ἀλλ' ὄρα καὶ τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ὁσίου θαυμάτων τε καὶ χαρισμάτων, ὧν ἠξιώθη ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
[p. 166] πνεύματος, μνήμην ποιῆσθαι, εἰ καὶ μὴ

πάντων ἀκριβῶς οὐδὲ καθεξῆς· πῶς γάρ, τοσοῦτων ὄντων, ἃ δὴ καὶ ποταμίους ἐπίσης ῥέουσι νάμασι, καὶ μάλισθ' ὅτι μηδὲ μέχρι καὶ νῦν ἐκεῖνα τῆς ῥοῆς ἔστησαν ὀλίγα δὲ τούτων ἀπολαμβάνοντες εἰς δόξαν θεοῦ τοῦ οὕτω δοξάζοντος, ὡς ἡ ὑπόσχεσις, τοὺς αὐτοῦ θεράποντας, τὰ πλείω τοῖς εἰδόσι παραπέμψωμεν. οὗτος γὰρ ὁ τοῦ Σαββατίου υἱός, νόσῳ χρονία περιπεσὼν καὶ λίαν χαλεπωτάτη, χεῖρας ἅμα καὶ πόδας καὶ ἅπαν τὸ σῶμα παρεῖτο καὶ καθάπαξ ἦν ἀκίνητος. ἐπεὶ δὲ καὶ φοράδην παρὰ τῷ θεῷ ναῶν κεκόμιστο καὶ τῷ βλύζοντι μύρῳ ἐκ τῆς σοροῦ τοῦ θεοῦ λειψάνου ἤλειπτο, αὐθωρὸν ἀνέστη ὁ παῖς· καὶ τὸ σῶμα ἔρρωτο ἅπαν, καὶ ποσὶν οἰκείοις ἀλλόμενος τῇ οἰκείᾳ μητρὶ προσέδραμεν, ὥστε πάντας ἐκπλαγῆναι καὶ τῷ θεῷ δόξαν ἀναπέμψαι.

50. λεγέσθω δὲ καὶ ἕτερον κατ' οὐδὲν ἦττον τοῦ προτέρου θαύματος. ἄριστα καὶ ἐν κόσμῳ πολλῶν τὴν τοῦ πραιτωρος ἀρχὴν διοικήσας καὶ μέλλων εἰς τὰ ἴδια ἀπιέναι ὁ στρατηγὸς Βασίλειος ὁ Ἀπόκαυκος, ὃν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἐπεχωρίασε τῇ Λακεδαίμονι ἐφ' ᾧ προσκυνῆσαι τὴν τιμίαν σορὸν τοῦ μάκαρος καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν ὡς οἶόν τε ἀφοσιώσασθαι πόθον. ἐν δὲ τῷ μέλλειν τῆς Λακεδαίμονος ἀπαίρειν, ἐν τινὶ σκεύει λαβὼν τοῦ ἁγίου μύρου οἴκαδε ἀπεκόμισεν εἰς ἀγιασμὸν καὶ δεινῶν ἀπαλλαγὴν καὶ νόσων ἀλεξιτήριον. ἐπεὶ δὲ εὗρεν κλινοπετῆ καὶ ἀκίνητον ἓνα τῶν λίαν εὐνουσιάτων αὐτῷ ὑπηρετῶν, ὃς ἦν δεινῆ

νόσω περιπεσών, ἐν ἧ πᾶσα ἰατρῶν τέχνη ἥττητο, καὶ σπουδὴ ματαία καὶ κενὴ τριβὴ τῷ κάμνοντι τὰ πρὸς αὐτὸν προσαγόμενα φάρμακα διηλέγχετο, ἀνενδοιάστως ἤδη τῆς νόσου τὸν θάνατον ἀπειλούσης, [p. 168] τῷ θεῷ μύρω ὅπερ ἐπέφερετο ὁ Ἀπόκαυκος τὸν οὕτω μικροῦ τὰ ἔσχατα πνέοντα περιχρίσας, πίστει ἀδιστάκτῳ καὶ μόνῃ τὸ θαρρεῖν κεκτημένος, περὶ μέσας νύκτας ἄφνω τῆς κλίνης ἐκπηδήσας ὁ Γρηγόριος (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ ὄνομα τῷ κάμνοντι) καὶ τοῖς οἰκείοις ποσὶ βαδίζων ὁ πρὸ μικροῦ ἄφωνος καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων εἰς ἅπαν ἔρημος, λαμυρωτέρα γλώττη καὶ πομπικῇ (τοιοῦτον γὰρ ἢ περιχάρεια) τὴν ἰδίαν ἐκάλει σύζυγον ἐξ ὀνόματος. ὡς δ' ἠκηκόει ὁ Ἀπόκαυκος τῆς φωνῆς, δρομαίως πρὸς αὐτὸν ἐξεληλύθει, πυνθανόμενος τὴν αἰτίαν τῆς ἀναρρώσεως ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναβιώσεως, δι' ἐπιστασίας ἤκουε παρ' ἐκείνου μοναχοῦ τινος, ράβδον φέροντος τῇ χειρὶ σταυροφόρον καὶ τὸ σχῆμα ἐρημικὸν κεκτημένου, ἀπαλλαγῆναι τοῦ θανατηφόρου νοσήματος. «ἐπιστὰς γὰρ μοι» ἔλεγεν «ὁ ἀναστήσας με μοναχός,» διηγούμενος καὶ τὰ σημεῖα τῆς ὄψεως, δι' ὧν ὁ Ἀπόκαυκος ἐτεκμαίρετο τὴν τοῦ ἀγίου μορφήν, «καὶ τῆς χειρὸς ἀψάμενος, Ἡὸ θεόςῃ) εἶπε Ἡδιὰ τὴν πίστιν τοῦ Ἀποκαύκου τὸ ζῆν σοι χαρίζεται εὐχαῖς τοῦ Μετανοεῖτε καὶ δεήσεσιν. Ἡ ὅς καὶ ἀπέπτη εὐθέως. ἐγὼ δὲ ὡς καθαρᾶς τῆς ὑγείας τετύχηκα.» καὶ τὰ μὲν παρὰ τοῦ Γρηγορίου λεχθέντα τοιαῦτα, ὁ δὲ Ἀπόκαυκος θαυμάσας καὶ ἐκπλαγεῖς, ἐδόξαζε τὸν θεὸν καὶ

χάριτας ὠμολόγει τῷ ὀσίῳ.

51. ὁποῖος δ' ἦν ὁ μέγας καὶ δαίμονας ἐξ ἀνθρώπων ἐλαύνειν, αὐτίκα δὴ καὶ ῥηθήσεται· ἀνὴρ γάρ τις τῶν ἡμεδαπῶν τοῦ Ἑλούς καὶ τροφίμων, ὑπὸ πνεύματος ὀκλούμενος ἀκαθάρτου, δεσμώτης ἤχθη ὑπὸ τῶν προσοικούντων ἐν τῷ θείῳ τεμένει τοῦ μάκαρος· οὐδὲ γὰρ εἶα, ὅλως αὐτὸν ἐκταράσσωσιν καὶ ἐξοιστρῶσιν, πάντα ῥήσσειν καὶ κατασπᾶν ἠνάγκαζεν ὅσα καὶ χερσὶ λάβοιεν. ὅς καὶ ἅμα τῷ προσψαῦσαι τῇ θείᾳ κιβωτῷ (οὕτω γὰρ εἶπεῖν οἰκειότερον) καὶ τῷ [p. 170] βλύζοντι θείῳ μύρω ἐπιχρισθῆναι, ὄχετο ὁ δαίμων, ὡς εἰ μηδέποτε τὸ παράπαν παρεισφθαρεῖς αὐτῷ. οἱ δὲ κατὰ γένος αὐτῷ κοινωνοῦντες, ἔμφρονά τε καὶ νηφάλιον ὡς ἐπίπαν παραλαβόντες, ἀσπασίως οἴκαδε ὑπενόστησαν, δοξάζοντες τὸν θεόν.

52. καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον, ἕτερον δ' οὐδὲν ἐκείνου καταδεέστερον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον παραδοξότερον, ὁ λόγος ἤδη τοῖς θέλουσι γνωριεῖ. ἀνὴρ τις ἐκ κώμης μὲν Πλαγίας λεγομένης ὀρμώμενος, τοῖς ἐνορίοις δὲ διακειμένης Κορίνθου, δαιμονία καὶ αὐτὸς μανία κάτοχος ὢν, εἰς τοσοῦτον ἦν καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀγρίου πνεύματος κατακυριευθεῖς, ὡς ποτὲ μὲν τὴν ἐσθῆτα διαρρηγνύειν καὶ κατὰ κρημνῶν φέρεσθαι καὶ βοθύνων, ἔστι δ' ὅτε καὶ καθ' ὑδάτων ἀθλίως ρίπτεσθαι, ποτὲ δὲ καὶ ἐν μνημείῳ εἰσιέναι καὶ τὴν τέφραν καὶ τὴν κόνιν σὺν αὐτοῖς λειψάνοις κατὰ

κεφαλῆς ἐπιπάττειν, ἐφάλλεσθαι δὲ καὶ οἷς ἂν ἔτυχεν ὑπαντᾶν καὶ τούτους δεινῶς κατεσθίειν καὶ τοῖς ὁδοῦσι διασπαράττειν, ἔτι τε ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀπορρέων καὶ τὴν γλῶτταν ὡς ἄκοσμον ἰδεῖν καθιείς· ἀλλὰ καὶ οὗτος πρὸς τὸν θεῖον οἶκον τοῦ μάκαρος ἀπενεχθεὶς, ἅμα τῷ προσεγγίσει τῇ θείᾳ λάρνακι τούτου καὶ τῷ ἐξ αὐτῆς βλύζοντι θείῳ μύρῳ ἐπιχρισθῆναι, ἀπήλλακτο τοῦ πονηροῦ πνεύματος. ὃς καὶ οὕτω λύσιν εὐρῶν τοῦ κακοῦ καὶ μέρος ἐξ ἐκείνου εἰς ἀρετὴν ἐπιδοὺς οὐ μικρὸν, τὴν τοῦ βίου πρὸς τὸ βέλτιον μεταβολὴν διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος δικαίαν ἀμοιβὴν τῷ ἁγίῳ ἠμείψατο.

53. βούλεται δ' ὁ λόγος ἐπίδηλον ἔτι καθιστᾶν ὅσην ὁ ἀγνοθέτης τῷ ὀσίῳ τοῖς πόνοις τὴν χάριν ἐπεμέτρησε· γυνὴ γάρ τις τῶν τὴν Σπάρτην οἰκούντων φθόνῳ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καὶ βασκάνου Βελίαρ πάρεσιν ὑπέστη τῶν οἰκείων [p. 172] ποδῶν, ὥστε καὶ τῷ ὀπισθίῳ μέρει τοῖς γλουτοῖς κωλυθῆναι αὐτοὺς καὶ μὴ δύνασθαι βαδίζειν, ἀλλ' ἐπὶ γόνασι μόνον ἔρπειν τετραπόδου δίκην κατὰ τῆς γῆς, ἅτε τὴν ἰδίαν λειτουργίαν τῶν ποδῶν πάντῃ ἐξαρνησαμένων. διὰ γοῦν τὴν τοιαύτην συμφορὰν πολλῆς ἐκρίνετο ἄξιον τὸ γύναιον συμπαθείας καὶ παρακλήσεως· ἥσπερ δὴ καὶ ἔτυχε παρὰ μόνου τούτου τοῦ ἀμίσθου ἱατροῦ καὶ ἀκέστορος. καὶ ὅπως, ὁ λόγος δηλώσει. ἔκειτο μὲν ὑποκάτωθεν τῶν ἀψίδων τοῦ ἱεροῦ φροντιστηρίου τὸ οἰκτρότατον ἐκεῖνο

γύναιον καὶ τὸν ἅγιον θεραπείας τυχεῖν ἐξελιπάρει,
 δάκρυά τε προΐει καὶ φωνὰς ἠφίει πρὸς ἔλεον. μιᾷ οὖν
 τῶν νυκτῶν σεληνιαίου φωτὸς τὴν γῆν καταυγάζοντος,
 ὄραν ἐδόκει μοναχὸν τινα ἐκ τῶν τοῦ θεοῦ νεῶ
 κλιμάκων κατιόντα καὶ ὡς αὐτὴν ἀφικνούμενον.
 ἐγγίσαντος δὲ τοῦ φανέντος καὶ τῇ ράβδῳ ἧ̃ ἐπέφερετο
 νύξαντος, «ἀνάστηθί τε, ὦ γύναι,» φήσαντος, Ἥκαὶ
 στήθι ἐπὶ πόδας,» τῆς δὲ λιγυρᾶ τῇ φωνῇ μὴ οἶον πρὸς
 τοῦτο ἀντιφθεγγομένης, ἅτε πρὸ πολλοῦ τὴν πάρεσιν
 ὑποστῆναι καὶ τὴν παντελῆ ἀκίνησίαν, ἐκεῖνος
 ἐμβριθέστερόν πως τῷ λόγῳ χρησάμενος, «ἀνάστηθι,»
 εἶπεν «ὦ ταλαίπωρον γύναιον· καὶ γὰρ ὁ κύριος
 Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς τοῦ Μετανοεῖτε ἐπικλήσεως
 ἰάσατό σε.» καὶ εὐθέως τὰς τῆς νόσου πέδας
 ἀποβαλοῦσα, ἀνέστη ἡ γυνή, κινήσεως ἅμα καλῶς
 ἔχουσα καὶ ῥώμης ποδῶν, στερεμνίους τούτους
 κεκτημένη καὶ δορκαδοπρεπῶς βαδίζοντας καὶ εὐθὺς
 τῆς κλίμακος βαίνοντας· ὁ γὰρ ἰασάμενος ἀφανῆς ἦν.
 ἐκείνη δὲ φωναῖς ὡσπερ ἀσήμοις μέγα ἐβόα τὸ «κύριε
 ἐλέησον» καὶ τὸ «δόξα σοι, ἅγιε τοῦ θεοῦ» ἀνέκραγε· τὸ
 γὰρ ἀδόκητον ἀγαθὸν καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ περιχάρεια
 ἐξιστᾶν οἶδε πολλάκις οὐ μετρίως. ταῖς γοῦν τοιαύταις
 φωναῖς διυπνισθεῖσα πᾶσα ἡ πόλις, πάντες ἔδραμον
 ὄλω ποδὶ ἐν τῷ θείῳ τεμένει· καὶ θεασάμενοι τὸ
 γεγονός, ἐθαύμαζον, δοξάζοντες τὸν θεὸν καὶ
 γεραίροντες τὸν
 [p. 174] τούτου θεράποντα.

54. κατ' ἐκείνω δὲ τῆς ὥρας καὶ θαῦμα ἠκολούθει ἐπὶ θαύματι· γυνὴ γάρ τις τῶν ἐγχωρίων καὶ αὐτοχθόνων καρκίνου πάθει πιεζομένη καὶ τὰ ἔσχατα τοῦ κινδύνου αὐτῇ ἐπαπειλουμένου (τό γε γὰρ εἰς ἀνθρώπους ἦκον οὐδαμῶς ἦν τὸ πάθος ἰάσιμον), ἐπειδὴ κατήκοος γέγονε τοῦ τοιοῦτου παραδόξου θαύματος, οὐκ ἀμελής ἦν οὐδ' ὑπτία πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ζήτησιν, ἀλλ' ἐλπίσι χρησταῖς καὶ πίστει ἀδιστάκτῳ πεποιθυῖα ἐπὶ τὴν ὄξεϊαν καὶ αὐτὴ ἐχώρει βοήθειαν καὶ τὸν θεῖον ναὸν ὡς τάχος κατέλαβε· καὶ ὡς μόνον κέχριστο τῷ θεῷ μύρω τὸ ἀλγοῦν μέρος (ὦ Χριστέ, τῶν σῶν μεγαλείων), κρεῖττον αὐτῇ καὶ παρὰ πολὺ τῶν ἐλπίδων ἀπήντα· τοῦ γὰρ ἀλγηδότηρος σκώληκος παραχρῆμα τεθνήξαντος, καθαρῶς ἐκείνη τῆς ὑγείας ἐτρύφα, ὡς μηδὲ λείψανόν τι ἢ τύπον τινὰ τοῦ πάθους ὑπολειφθῆναι.

55. ἑβδομον ἐπὶ τούτοις ὁ λόγος διεξελθεῖν βούλεται καὶ εἰπεῖν μείζω καὶ ἀκοῦσαι παραδοξότερον· ἀνὴρ γάρ τις τῶν ἡμεδαπῶν τοῦ Ἑλλους καὶ ἐγχωρίων φθόνῳ τοῦ νοητοῦ ὄφεως ὄφιν αἰσθητὸν ἐν τοῖς ἐγκάτοις (οἴμοι) δεξάμενος, δεινῶς ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἔνδον ἐβιβρώσκετό τε καὶ κατεσπαράσσετο καὶ δακρῦων ἄξιος διὰ τὴν συμφορὰν ὁ ἀνὴρ· τὸ γὰρ δεινὸν ἄμαχον ἦν καὶ πάσης βοηθείας ἰσχυρότερον· ὁ δὲ πᾶσι φευκταῖος θάνατος εὐκταῖος ἦν τῷ ἀθλίῳ. ἀλλὰ καὶ οὗτος τῆς τοῦ μεγάλου θαυματουργίας ἀπήλαυσε καὶ σέσωστο παρ' ἐλπίδα τοῦ τηλικούτου κινδύνου. καὶ

ὅπως, ὁ λόγος δηλώσει· τῆς φήμης γὰρ ἐν ὀλίγῳ πᾶσαν τὴν χώραν διαδραμούσης τῶν παραδόξως τελουμένων σημείων καθ' ἑκάστην ἐν τῷ ἱερῷ καὶ θεῷ τεμένει τοῦ μάκαρος, ἐπεὶ καὶ ὁ μέλλων οὕτω κινδυνεύειν τὰ ἔσχατα κατήκοος τούτων γεγένηται, αὐτίκα [p. 176] μηδεμίαν τῷ πράγματι δούς τριβὴν, δρομαῖος ἄνεισι πρὸς τὸν ἱερόν καὶ θεῖον οἶκον τοῦ μάκαρος· καὶ τῇ ἱερᾷ θήκῃ προσελθὼν, φωνὰς ἠφίει οἰκτρὰς καὶ τὸν ἅγιον ἀμῦναι τῇ ἀνηκέστῳ συμφορᾷ ἐκείνη σὺν θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ἐξελιπάρει· τοῖς γὰρ συκνοῖς τοῦ ὄφεως δῆγμασι σφοδροτέραις ἔτι καὶ δριμυτέραις ταῖς ἀλγηδόσι βαλλόμενος καὶ ὀδύνας ἄδου περικυκλούμενος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οἰκτρῷ θανάτῳ τὸ ζῆν ἀπολιπεῖν ἠναγκάζετο. ὡς γοῦν πολὺς ἀπετίκτετο κλόνος τῷ ἀθλίῳ ἐκ τῆς συνεχούσης ἀνάγκης καὶ αὐτὴ σχεδὸν ἢ τοῦ ἄσθματος αὐτῷ ὀλκὴ ἐξεκόπτετο, τῆς ἀπηωρημένης λυχνίας ἄνωθεν τοῦ κιβωρίου λαβόμενος κατὰ τὸ λανθάνον (συνείχετο γὰρ ἤδη καὶ δίψει ἀφορήτῳ), τῷ ἰδίῳ ἐγχείει στόματι καὶ παραχρῆμα (ὡ θείας ἐπισκοπῆς, ὡ ταχείας βοηθείας) καχεξία τινὶ ληφθεὶς καὶ ναυτιασμῷ πρὸς ἕμετόν τε τραπεῖς ὑπὸ τῆς λίγγης, τῷ ἐμέτῳ καὶ ὁ ὄφης συνεξῆλθε, ζῶν τε καὶ κινούμενος καὶ κατὰ γῆς ἔρπων ἄχρι καὶ τοῦ κυκλώματος τοῦ σύνεγγυς τῆς ἱερᾶς θήκης ξεστοῦ λίθου καὶ λείου, ἐν ᾧ καὶ ἑαυτὸν οἶον περιδινήσας ὁ ὄφης καὶ συσπασθεὶς, νεκρὸς ἐκ τοῦ εὐθέως γεγένηται. ὡς δὲ τοῦτο ἐθέασατο ὁ τῆς ἱερᾶς θήκης τὴν ὑπηρεσίαν ἐπιτετραμμένος μοναχός,

θάμβει ληφθεῖς, τῷ τοῦ ξύλου κρούσματι πάντα τὸν λαὸν τῆς πόλεως ἐν τῷ θεῷ τεμένει συνεκαλέσατο· καὶ τὸν ὄφιν ἀπαιωρήσας ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου, ἀναφανδὸν διήγγειλε τὰ τοῦ θαύματος. καὶ ἡ ξύμπασα πόλις ξυνέρρεε, τῇ φήμῃ τῆς μεγαλουργίας δημαγωγηθεῖσα, πρὸς τὴν θεάν· καὶ πάντες ἔβλεπον ἀτενῶς, ἐκπεπληγμένοι τῷ θαύματι καὶ δόξαν τῷ θεῷ ἀναπέμποντες καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα μεγαλύνοντες. ὁ δὲ γε παρ' ἐλπίδα πᾶσαν τοῦ τηλικούτου ῥυσθεὶς κινδύνου, ἀπήει οἴκαδε ψυχῇ ἡδομένη, διηγούμενος ὅλαις γλώσσαις τὸ γεγονός ἐπ' αὐτῷ.

[p. 178]

56. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ τοιούτου θαύματος τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ἕτερος δὲ τις ἀνὴρ, τὸν βίον σεμνός, τὴν πίστιν θερμός, τὸ σχῆμα μοναχός, ἐκ τῆς παραλίου χώρας Καλαμάτας ὀρμώμενος, ὄφιν δεινὸν καὶ ὀλέθριον ἐκ συνεργίας καὶ αὐτὸς τοῦ βροτοκτόνου δράκοντος ἐν τοῖς οἰκείοις σπλάγχνοις δεξάμενος καὶ πικρῷ θανάτῳ μέλλων τὸν βίον καταστρέφειν, ἅμα τῷ παραγενέσθαι ἐν τῷ ἱερῷ τεμένει τοῦ μάκαρος καὶ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν ἀπονεῖμαι τῷ σωτῆρι Χριστῷ καὶ θεῷ ἡμῶν καὶ τῇ σεβασμῖα εἰκόνι τοῦ θεοφόρου πατρός, χερσὶ τε ποθούσαις καὶ αὐτός, τὸν πρῶτον μιμούμενος, τῆς φωταγωγοῦ δραξάμενος, καὶ πεπωκῶς ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐλαίου, ναυτιᾶν μὲν αὐτῷ οὐκ

ἐγένετο, νύξεως δὲ γαστροῦ αὐτῷ γενομένης, τοῦ θεοῦ
 νεῶ ἐξεληλύθει τῆς ἐν παραβύστῳ τόπῳ ἐκκρίσεως
 ἕνεκεν τῶν περιπτώματων, οἷς καὶ ὁ ὄφεις ὠρᾶτο
 συνεξιῶν τῆς ἔδρας εἰς μέρη καὶ τμήματα διηρημένος.
 καὶ ἐπὶ πᾶσι θεὸς ὕμνητο καὶ ὁ ὄσιος ἐμεγαλύνετο.
 ταχείας δ' οὔτος καὶ ὀξυτάτης καὶ δαψιλοῦς ἔτυχε τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ κακοῦ ὁ ἀνὴρ, ἐπειδὴ τῇ πίστει ἦν
 ἀντιμετρομένη ἀεὶ ἡ χάρις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι,
 πολλῶ δὲ πλείῳ τοῖς τὴν Καλαμάταν οἰκοῦσιν· ὅτι δὴ
 κάκεῖνοι οὐ μόνον μετ' εἰλικρινοῦς γνώμης καὶ
 σπουδῆς ἐπιτεταμένης πᾶσαν προσῆγον τὴν
 θεραπείαν σὺν πολλῇ τῇ εὐπειθείᾳ τῷ ὀσίῳ καὶ τὴν
 πίστιν ἔργοις ἐβεβαίουν ἔτι ἐν σώματι ὄντι καὶ τῇ
 τούτων πατρίδι περινοστοῦντι χάριν τοῦ τῆς μετανοίας
 κηρύγματος, ὡς ὁ λόγος ἀνωτέρω φθάσας ἐδήλωσεν,
 ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐνθένδε αὐτοῦ πρὸς Κύριον
 ἐκδημίαν οὐ διέλιπον τὸν τῆς ὁδοῦ κόπον δεύτερον
 τιθέμενοι τοῦ πόθου καὶ τὰ ἐνταῦθα πανοικεσία
 καταλαμβάνειν καὶ ταῖς δι' ἔτους τιμαῖς τε καὶ
 πανηγύρεσι τὴν πρὸς τὸν ἅγιον πίστιν ἀφοσιοῦσθαι,
 καθὼς καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ σὺν ἑτέροις πλείοσιν ὄψει τοῦτο
 [p. 180] παρειλήφαμεν, συνέριθον, ὡς οἶμαι,
 κεκτημένοι, κἂν ὁ χρόνος νῦν ἢ καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ
 βίου ἤμβλυνεν ἐκείνων τὴν προθυμίαν, καὶ αὐτὸ τὸ
 δέος τοῦ ἐν τῇ σφῶν αὐτῶν πατρίδι προκειμένου
 οἰκτροῦ θεάματος καὶ ἀνεξαλείπτου. ὅπερ συνέβη ἐπὶ
 τῷ προτέρῳ μὲν γηλόφῳ, ὕστερον δὲ εἰς χάσμα μέγα
 καὶ συναγωγὴν ὑδάτων μεταμειφθέντι ἐξαισιῶς ἐκ

θεηλάτου ὀργῆς.

57. οὐδὲ γὰρ ἔξω λόγου ἐπιμνησθῆναι ὡς ἐν παρόδῳ καὶ περὶ τοῦ τοιούτου σημείου. καὶ γὰρ οἱ τῷ πλέθρῳ ἐκείνῳ πάλαι οἰκοῦντες ἀγρόται, σκαιῶ πειθόμενοι δαίμονι, ἔργον ἔσχον διηνεκὲς ταῖς ληστείαις ἀνέδην χρῆσθαι καὶ ταῖς μαιοφονίαις ἐπὶ μεγίστῳ κακῷ πᾶσι τοῖς παριοῦσι <καὶ> τὸν τόπον οἰκεῖν λαχοῦσιν. οἷς καὶ πολλὰ παραινέσας ὁ ἅγιος, καθ' ὃν καιρὸν τὰ ἐκεῖσε, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, περιενόσκει, τῆς τοιαύτης ἀποσχέσθαι πονήρας ἐργασίας, ἀνηνύτοις ἔδοξεν ἐπιχειρεῖν, ἅτε θείου σπόρου τῆς ψυχωφελοῦς διδασκαλίας ἀπαραδέκτους ἐκείνους ὄντας παντάπασι καὶ εἰς βάθος ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐντακείσης τῆς δεισιδαιμονίας. ἐπεὶ δὲ καὶ ὀδοιπόροις τισὶν ἐξ ἐφόδου τινὸς ἐπιθέμενοι ἀφείλοντο πάντα τὰ ἐκείνων, πρότερον τραυματίας ἀναδείξαντες, καὶ προσῆλθον τῷ ἀγίῳ οἱ ὀδοιπόροι σφόδρα περιαλγεῖς καὶ κατώδυνοι, ἐκτραγωδοῦντες τὴν συμφορὰν, μηδ' ἐνταῦθα τῆς συνήθους συμπαθείας ὁ μέγας ἐπιλαθόμενος, θεῖῳ σθένει θαρρήσας, ἔξεισι σπουδῇ πολλῇ κατὰ τοῦ στίφους τοῦ ληστρικοῦ καὶ τῶν παλαμναίων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἀπειλαῖς χρησάμενος ταῖς ἐπικαίροις (οὐδὲ γὰρ καιρὸς ἦν παραινέσεως), ἐν τῷ θεῷ δ' ὅμως δύναμιν ποιῶν, ἔπεισεν αὐτούς, τῷ δέει συσχεθέντας τῶν ἀπειλῶν, πάντα τὰ ἀφαιρεθέντα τοῖς ὀδοιπόροις ἀποκαταστήσαι. ἀλλ' ἐκεῖνοι τῷ συνοίκῳ δαίμονι

[p. 182] καὶ αὖθις πειθαρχοῦντες καὶ τὴν ἤτταν ὡσπερ ἀνακαλούμενοι, τυρεύειν ἔκτοτε κατὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἔλλοχᾶν οὐκ ἀπέσχον, ἕως, καιροῦ δραξάμενοι οἱ φόνιοι τοῦ τῷ οἰκείῳ σκοπῷ συμβαίνοντος, καὶ πάντες τῷ ἁγίῳ ἐπιδραμόντες, καθάπερ ἐφ' ἐνὶ θυμῷ καὶ μιᾷ τῇ λύσσει τῷ τῆς μετανοίας χρωμένῳ κηρύγματι, θῆρες οἷά τινες ἄγριοι καὶ μεμνηότες, οἱ μὲν, τῆς ἁγίας ἐκείνης λαβόμενοι κεφαλῆς, τίλλειν τὰς τρίχας οὐκ ἠδοῦντο, οἱ δὲ οὐκ ἀνίεσαν παίειν αὐτόν (ὡ μιαρῶν χειρῶν) καὶ πληγαῖς ὡμῶς κατακόπτειν, ἕως ἡμιθανῆ ἀπειργάσαντο. κἂν ἡ θεία δίκη οὐδ' ἐνταῦθα μέλλουσα ἦν, οὐδ' ὑπερήμερον τὴν ἐκδίκησιν ἐπάγουσα· τῷ στεναγμῷ γὰρ προσχοῦσα τοῦ δικαίου, θᾶπτον ἔφθασε τὰ ἴδια ἐνεργοῦσα καὶ φοβερὰν ἐπάγουσα τὴν τιμωρίαν καὶ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτεινομένην. διασχοῦσα γὰρ ἡ γῆ (ὅσον σου τὸ πλῆθος, Χριστέ, τῆς δυνάμεως), αὐτὸ τε ἅπαν τὸ στίφος τὸ ληστρικὸν καὶ τὸν γήλοφον σὺν τῷ ἀγρῷ καὶ ταῖς ἀρούραις καὶ ταῖς σκηναῖς καὶ πάσῃ τῇ παροικίᾳ, οἷα πάλαι τοὺς περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν, ἄρδην κατέπιεν, αὐτοσχεδίῳ τάφῳ τῷ χάσματι τῆς γῆς ἐξαπίνης πάντων κατασχεθέντων καὶ τῷ ἄδη ἀθλίως παραπεμφθέντων. ἐνθα καὶ ὕδατος πολλοῦ κάτωθεν ἀναδοθέντος καὶ ἄνωθεν πάλιν ἐξ ὑπὸ γῆς συρρεύσαντος καὶ τὸ χάσμα καλύψαντος, μετημείφθη ὁ χῶρος ἅπας εἰς ἔλη καὶ τοῖς τέλμασι καὶ τῇ συναγωγῇ τῶν ὑδάτων πάμπαν κεκαλυμμένος, καθάπερ δὴ καὶ ἐς δεῦρο καθορᾶται καὶ μονονουχὶ

λαμπρὰν φωνὴν ἀφιεῖς διηγουμένην γλώσσης
τρανότερον τὸ φρικτὸν τοῦ θεάματος καὶ ἐξαίσιον.
ὅπου καὶ ἡ ὄροφὴ μόνον ὁράται τοῦ θεοῦ ναοῦ
ἐπιπόλαιος μέσον τοῦ ὕδατος, ὃς ἦν πάλαι ἐν τῷ ἀγρῷ
ἰδρυμένος ἐπ' ὀνόματι Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου εἰς
μαρτύριον ἀψευδὲς τοῦ τελεσθέντος σημείου.

[p. 184]

58. καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. ὁ δὲ λόγος καθ' εἰρμὸν
καὶ αὐθις ὀδευέτω, τέρπων ἀκοὰς φιλοθέους ἐπὶ τῇ
καθεξῆς διηγῆσει τῶν τῷ ἀγίῳ καθ' ἑκάστην
θαυματουργουμένων· ἀπάρας γὰρ ποτε τῆς
Λακεδαιμόνος ὁ τῆς μονῆς προεστῶς (Γρηγόριος δ'
οὗτος ἦν ὁ ἐκ τῆς Παφλαγόνων χώρας ἔλκων τὸ γένος
καὶ κοσμήτωρ τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ τεμένους
γενόμενος, ὡς προῖων δηλωθήσεται), τῇ βασιλίδι τῶν
πόλεων ἐπεδήμησε, δεήσεις προσάξων τῷ κρατοῦντι
ἐφ' ᾧ διὰ χρυσοβούλλων λόγων καὶ ἐτέρων
δικαιωμάτων τὸ πάντῃ ἀσφαλὲς τῇ μονῇ
ἐπιβραβευθεῖν καὶ ἀνεπιβούλευτον. ἔτι δὲ τούτου τῷ
Βυζαντίῳ περινοστοῦντος, πέμπεται τις παρὰ
βασιλέως κουβικουλάριος τῆς οὕτω λεγομένης τῇ
κοινῇ καὶ συνήθει διαλέκτῳ χρυσοτελοῦς εἰσπράξεως
ἕνεκεν. καὶ ἐπεὶ πάσας τὰς ἐν αὐτῇ τῇ Πέλοπος νήσῳ
χώρας διήει ταυτησί τῆς λειτουργίας ἕνεκα, κατέλαβε
καὶ τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ ἦν δι' ὄχλου πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ αὐτῇ γενομένος τῇ μονῇ, ἅτε λίαν

ἐρασιχρήματος ὢν καὶ λημμάτων αἰσχροῶν ἐκτόπως
 ἠττώμενος· πέφυκαν γὰρ πῶς αἱ τῶν πόλεων ἀρχαὶ
 καὶ εἰσπράξεις οὐ τοῖς ἐπιεικέσι καὶ ἀγαθογνώμοσιν,
 ἀλλὰ τοῖς μοχθηροτέροις ὡς τὰ πολλὰ καὶ
 ἀπηνεστέροις ἀνατίθεσθαι. ὡς δ' ἀμηχάνως εἶχον
 πρὸς τοῦτο οἱ περὶ τὴν μονὴν ὅτι μηδ' ἐναπόθετον ἦν
 αὐτοῖς χρυσίον, προσῆλθον τῷ ἀλαζόνι ἐκείνῳ καὶ
 βαρυβρέμονι ἀντιβολοῦντες, δεόμενοι, τί μὴ λέγοντες
 καὶ τί μὴ μηχανώμενοι τῶν ὅσα οἶδε λεαίνειν ψυχῆς
 τοιαύτης ἀντιτυπίαν. ἀλλ' ἐκεῖνος, οἷα τοῦ δέοντος ὢν
 ἀπληστότερος καὶ περὶ τὸν χρυσὸν ἄγαν ἐπτοημένος,
 ὡς ἀσπίς ἦν πρὸς ἐπάσματα καὶ ὡς φωνὴ ἀκανθῶν ὑπὸ
 λέβητα, κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὕτως ἐκείνῳ τὰ
 ἱκετικῶς προσαγόμενα ἐνομιζέτο ῥήματα καὶ ἐνδοῦναι
 ὅλως τῆς ἀλογίστου ἐνστάσεως ἠκιστα ἐπένευε, μὴ
 εἰδὼς ὁ δαίλαιος, ὅτι μικρὸν ὅσον
 [p. 186] καὶ εἰς αὔραν αὐτῷ λυθήσονται αἱ τοιαῦται
 ἐλπίδες, καὶ ἡ ἀδικία, κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαβίδ,
 ψεύσεται ἑαυτῇ, καὶ φροῦδα ὀφθήσονται τὰ κατὰ τῆς
 ἀγαθῆς ἐλπίδος νεανιεύματα, ὡς μετὰ βραχὺ
 δηλωθήσεται· τὸν τε γὰρ τοῦ δικαίου λόγον ὁ
 γεννάδας ἐκεῖνος καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον περὶ
 ἐλάττονος θέμενος, σοβαρὸν καὶ ἄγριον ἐνιδὼν αὐτοῖς
 καὶ τῷ θυμῷ ὥσπερ οἰδαίνων, τὰ πάνδεινα αὐτοῖς
 ἠπεῖλει· εἶτα καὶ φρουρᾷ αὐτοὺς παρεδίδου, μελέτημα
 ποιούμενος ὁ ἐμβρόντητος τὰ τῆς μονῆς ἐπὶ πλέον
 κυκῆσαι καὶ παντοίως λυμήνασθαι. ὡς γοῦν τοῦτο
 ἦσθετο ὁ λοιπὸς ὄμιλος ὁ τῶν ἐν τῇ μονῇ ἀσκουμένων,

καὶ τῷ ἁγίῳ σχετλιάζοντες ἔντευξιν προσαγηόχασιν, ἐκεῖνος εὐθὺς οὐ μέλλων ἦν, οὐδ' ἀποκνέων, ἀλλὰ νύκτωρ τῷ ἀναιδεῖ κουβικουλαρίῳ, ὕπαρ, οὐκ ὄναρ, φοβερός ἄγαν ἐπιφανείς, χαλεπαίνων ἅμα καὶ ὀργιζόμενος, πληγὰς αὐτῷ ἐντείνει πολλάς, «ὄτου χάριν» λέγων (δεῖ γὰρ τοῖς ἐκείνου χρήσασθαι λόγοις) «τετόλμηκας, ὃ οὗτος, ἐμφρούρους ποιεῖν τοὺς ἐπὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ὑπ' ἐμὲ μονῆς τεταγμένους, ὀφειλῆς αὐτοῖς μηδεμιᾶς προκειμένης ἀλλ' εἰ μὴ τάχιον τῆς φρουρᾶς τούτους ἐξάξεις, πικρά σοι ἔσται καὶ ἡ τοῦ βίου καταστροφή.» καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐπαπειλησάμενος τῷ βασιλικῷ, ἐξ ὀφθαλμῶν ἦν αὐτοῦ. τὸν δὲ ἡ ὑπαρκτικὴ αὐτῆ ὄψις φρενοῖ καὶ δέους ἐμπίπλησι καὶ ἀμείνω ἑαυτοῦ γενέσθαι παρασκευάζει· ἐπίσταται γὰρ ὡς τὰ πολλὰ καὶ περίστασις τὰ σωτήρια κύειν βουλευμάτα. ἀναστὰς τὸ περίορθρον ὅλως οὐκ ἦν καθεκτός, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς μονῆς εἰρκτῆς ἀνήκε κατὰ σπουδὴν, πολλὰ καταγνοὺς [p. 188] ἑαυτοῦ τῆς ἀβουλίας ἕνεκα, καὶ τὸν θεῖον οἶκον, ἧ ποδῶν εἶχεν ὡς τάχος κατέλαβεν· καὶ πρηνῆς πεσὼν ἔμπροσθεν τῆς θείας σοροῦ, τὸν ἅγιον ἐξελιπάρει σὺν θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν, καὶ συγγνώμην ἠτεῖτο τῆς τόλμης καὶ ἐνωμότοις ἐπήγγελτο ἐπαγγελίαις αὐθωρὸν ἐκοσῆναι τῆς Λακεδαιμόνος καὶ τοῖς ταύτης οἰκήτορσι τὸ εἰσπραττόμενον χρυσίον ἅπαν ἀφεῖναι· ὃ δὴ καὶ γεγένηται. ἐβδομήκοντα δὲ πρὸς τοῖς δυσὶ χρυσίνους τῇ ἱερᾷ θήκῃ ἀποθέμενος καὶ τοῦ ἰδίου ἐπιβὰς ὀχήματος, ἀπιὼν ὄχετο,

διηγούμενος σὺν ἐκπλήξει πολλῇ ἅ τ' ἐπεπόνθει καὶ οἷ' αὐτῷ συνέβη ὡς ἀναιδεῖ καὶ τολμητῖα. τὸ μέντοι χρυσίον, ὅπερ ὑπ' αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ ἀφωσίωτο, λαβὼν ὁ τὴν τῆς μονῆς φροντίδα ἐπιτετραμμένος τῷ προεστῶτι πέπομφε κατὰ τάχος, ἔτι τῇ βασιλίδι ἐνδημοῦντι. ἐκεῖνος δὲ διὰ τοῦ τοιοῦτου χρυσίου πλήθος ἱερῶν πυξίδων καὶ σκευῶν ἐντίμων πριάμενος τῇ μονῇ διεκόμισεν· ἃ δὴ καὶ μέχρι τῆς δεῦρο χρήσιμα λίαν καθεστήκασι τῷ ἱερῷ καὶ θείῳ τεμένει πρὸς πᾶσαν λειτουργικὴν ὑπηρεσίαν, συμπροϊούσης τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως καὶ τέρψιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐμποιοῦσης τῷ καὶ πρώην εὖ μάλα πυκναῖς καταγλαῖσθέντι χάρισι θείῳ καὶ ἱερῷ οἴκῳ τοῦ μάκαρος, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ὑπὸ τοῦ τηνικαῦτα τὴν προστασίαν τῆς μονῆς κεκτημένου· ἀνὴρ γὰρ ἐκεῖνος, τὸν βίον σεμνός, τὸν τρόπον χρηστός, φιλόθεός τε ὁμοῦ καὶ φιλόκαλος, δαψιλῆς τὴν χεῖρα, δαψιλέστερος τὴν προαίρεσιν· ὅς καὶ τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα προβαλόμενος καὶ ἴλεω τυχῶν τοῦ θεοῦ καὶ τῇ ἀντιληπτικῇ δυνάμει θαρρήσας τοῦ ὀσίου, πολλὴν εἰσήνεγκε τὴν σπουδὴν τὸ τε γῆρας ἀποξῦσαι τοῦ θείου ναοῦ καὶ ὄψιν φαιδρὰν καὶ ἔαρ αὐτῷ ἐπανατεῖλαι τὸ χαριέστατον. εἶτα καὶ πολλοῖς μὲν πεπλήρωκε τοῖς ἀναθήμασι, κίωνων δ' αὐγαῖς καὶ χροιαῖς καὶ λίθων ξεστῶν σιλιπνότητι καὶ γραφαῖς πανταχοῦ τέχνης ἀκριβεία καὶ ὕλης ποικιλία ἐκόσμησέ τε καὶ τῆς προμηθευτικῆς ἀκτῖνος ἠξίωσε. [p. 190] πρὸς δὲ καὶ στοαῖς κύκλῳ διαφανέσι περιλαβὼν καὶ φαιδροῖς προτεμενίσμασι καὶ κλίμαξι

καὶ πᾶσιν ἄλλοις, οἷς εὐαγῆς δῆπουθεν οἴκου λαμπρότης τηλαυγῶς χαρακτηρίζεται, ἐκάλλυνέ τε παντοδαπῶς καὶ κατηγλάϊσε, καθ' ἃ δὴ καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ὁράται ὁ θεῖος οἶκος, καὶ ἡ τούτου ὄψις ἄγγελος γίνεται τῆς ἀγαθῆς ἐκείνης καὶ φιλοθέου τοῦ ἀνδρὸς προθέσεως.

59. ἀλλ' ὁ λόγος ἐκέτω αὐθις τῆς διηγήσεως τῶν τοῦ μεγάλου θαυμάτων καὶ τὰ τοῦ ἀλαζόνος ἐκείνου Ἀντιόχου διὰ βραχέων διεξίτω, ὃς τὴν δουκικὴν μὲν ἀρχὴν διεῖπε τῆς τῶν ἐθνικῶν χώρας, ἐσχάτη δ' ἀπονοία ἀρθεῖς· ἥδιον ἦν αὐτῷ καὶ πάντων ἐρασιμώτερον πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ ἀθεμιτοπραγίαις παρὰ φαῦλον ἠγεῖσθαι καὶ ἅπερ ὁ μέγας ἐγγράφῳ διαθήκη ἐπέσκηψε. τοίνυν καὶ σὺν πολλῷ τῷ θάρσει τῷ ἀγκιτερμονοῦντι χωρίῳ τῶν ἐθνικῶν μετοχίῳ τῆς μονῆς ἐπιστάς, δριμὺ βλέπων καὶ τιτανῶδες διὰ πολλὴν ἰταμότητος περιουσίαν, αἴρων τε τὰς ὄφρῦς ὑπὲρ τοὺς κροτάφους, καταγωγὴν τὸν τόπον ποιεῖν ἐπέταπεν. ὡς δ' οἱ παρόντες ἐκεῖσε μοναχοὶ ἠντιβόλουν ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης βουλῆς, προτεινόμενοι καὶ τὰ τῆς τοῦ μάκαρος ἐγγράφου διατυπώσεως, ἐκεῖνος ὄνος ἦν, τὸ τοῦ λόγου, λύρας ἀκούων· συνώθει γὰρ αὐτὸν ὁ ἐνεργῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ Σατανᾶς τὰ γεννήματα, ὃ φησιν Ἡσαΐας, τῶν οἰκείων ἔργων φαγεῖν. ἐνθεν τοι καὶ τὸ ἴδιον ἐκπληρῶν καταθύμιον ὁ φιλοδαίμων ἐκεῖνος καὶ τὴν κακίαν ἀνήκεστος τὴν τε αὐλαίαν καὶ τὴν ἰδίαν σκηνὴν ἐκεῖσε

ἐπήξατο, αἵμασιᾶ τὸν τόπον κύκλω διαλαβὼν καὶ βέβηλον ὃ τῷ ὄντι βέβηλος τοῦτον ἀναδεῖξαι φιλονεικῶν· τυφλὸν γὰρ ἀκριβῶς ἢ κακία κατὰ τὸν φάμενον. τί οὖν τὸ [p. 192] ἐντεῦθεν ἐκεῖνος μὲν τὸν ὑγρὸν καὶ διαλελυμένον βίον ζῶν καὶ ταῖς αἰσχροῖς καὶ κυνώδεσι πράξεσι τῶν ἀκαθάρτων ἡδονῶν προσκείμενος, ἡδέως τῆς συνήθους εἶχετο ἀκολασίας, καὶ γυναιξὶ μαχλώσαις καὶ μαινάσιν εἴσω τῆς σκηνῆς συνεφέρετο, προσέτι γε μὴν καὶ ἀρρητουργίαις καὶ μυσαροῖς ἔργοις ἑτέροις καὶ ἐναγέσιν ἢ πάντολμος ἐκείνη ψυχὴ ἐκθύμως προσανεῖχε, μὴ ἀπειπάμενος ὄλως τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης. ὃς κατὰ πόδας ἀξίους τοὺς καρποὺς τῶν ἔργων ἐδρέπετο· νύκτωρ γὰρ ὁ μέγας ἐπιφανεῖς πρότερον μὲν δείμασι φοβεροῖς ἐκδειματεῖν ἐδόκει τὸν τολμητίαν, ἔπειτα καὶ τῇ σταυροφόρῳ ράβδῳ πλήξας αὐτὸν κατὰ τοῦ πλευροῦ, καιρίαν αὐτῷ τὴν ὀδύνην ἐπήνεγκεν. ὁ δὲ τῇ τοιαύτῃ σφοδρότητι διυπνισθεὶς, φρίκης καὶ δέους μεστός, αἰσθητῶς ἑώρα τὸν οὕτω πλήξαντα τῆς σκηνῆς ἐξιόντα· ὃν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ οἰκέταις οἰκτρᾶ φωνῇ κατασχεῖν παρεκελεύετο. ὡς δ' ἐκείνοις θεατὸς οὐκ ἦν ὁ ὄσιος, τότε ἤσθετο ὁ δείλαιος ὅθεν ἤκει αὐτῷ τὸ δεινόν, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἀμέτρως ἠνόμησεν, αὐτὸς ἦν ὁ ὄσιος, ὁ φανεῖς καὶ πλήξας αὐτόν, ἀγηλατῶν ὥσπερ τὸν ἀνόσιον ἐκ τῶν ἰδίων. παραυτίκα τοίνυν τοῦ οἰκείου ὀχήματος ἐπιβὰς τῆς πρὸς τὴν Σπάρτην φερούσης ἤψατο. ὡς δ' ἀνύποιστος ἦν ἢ ὀδύνη, οὐ πλείω ἢ τριάκοντα σταδίους ὀδεύσας, τετριγῶς καὶ

ὄλοφυρόμενος καὶ μηκέτι οἶός τε ὢν πρόσω χωρεῖν, ἀποβάς τοῦ ἵππου ἐν μέσῃ τῇ λεωφόρῳ αἰσχυρῶς τὸν βίον κατέστρεψε, χερσὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἐναποψύξας· ὅτε δὲ καὶ ὁ παροιμιώδης λόγος ἔργῳ ἐπληροῦτο ὁ φάσκων ἠψυχαὶ παρανόμων ἀπολοῦνται ἄωροι καὶ φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίῳ. Ἡ τὸ οὖν δύστηνον ἐκείνου σῶμα τῇ Σπάρτῃ ἀποκομισθὲν τῇ ἐπιούσῃ νυκτί, ὡς ὁ πολὺς περὶ τούτου φέρεται λόγος, πῦρ [p. 194] οὐκ οἶδ' ὅθεν κατασκῆψαν τῇ σορῶ κατέφλεξε ταύτην ἅμα τῷ σκῆνει τοῦ ἀθλίου καὶ τέφραν εἰργάσατο.

60. τῷ γοῦν τοιοῦτῳ σημείῳ φρικῶδει καὶ ἕτερον ἐπηκολούθει, κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ προτέρου λειπόμενον· Μιχαὴλ γὰρ ἐκεῖνος (ὃ τὸ ἐπίκλην Χοιροσφάκτης) τῶν λίαν μὲν ἐπιφανῶν ἦν καὶ περιβλέπτων, τὰ δεύτερα δὲ μηδενὸς τῶν ἄλλων φέρων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τῶν Λακῶνων χώρα ἐπὶ τε τιμῇ καὶ δόξῃ καὶ παντοδαπεῖ κτήσει καὶ δυναστείᾳ, πρὸς δὲ καὶ ῥύμη λόγου καὶ μεγαλοφυΐᾳ καὶ τῇ κατὰ κόσμον σοφίᾳ καὶ πλείοσιν ἄλλοις προτερήμασιν, ὥστε καὶ τῷ περιόντι τῶν χαρίτων διὰ πάσης γλώσσης ἀεὶ σὺν ἡδονῇ φέρεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἰδεῖν μόνον ἡδιστος ὁ ἀνὴρ καὶ ἐντυχεῖν ἀκόρεστος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος χρηστός, τὸν τρόπον ἐπιεικῆς, τὴν φρένα πυκνός, τῇ δὲ τέχνῃ τοῦ λόγου καὶ τῇ εὐστροφίᾳ τῆς λέξεως ἠρακλεία τις λίθος ὑπῆρχεν, ὥστε καὶ ἀνηνύτοις ἐδόξαμεν <ἂν>

ἐπιχειρεῖν, εἰ τὰ ἐκείνου πάντα βουλευθῶμεν κατὰ μέρος λέγειν ἢ καὶ τὸ τῆς γλώττης ᾠδικὸν τε καὶ εὐλαλον εἰς μέσον προτιθέναι· πολλὰ γὰρ ἔχων καὶ αὐτὴν ταῖς χάρισι βρύουσαν καὶ γλαφυρῶς ἀεὶ κεκτημένην ταῖς τῶν νόμων διατάξεις, ὑπερφυῶς ἐδείκνυε πρὸς ἀλήθειαν ἔχειν ἔν τε λόγοις καὶ ῥήμασι καὶ αὐτὸ τὸ Σειρήνων πλάσμα. ἐπεὶ δὲ ἐργῶδες λίαν καὶ χαλεπὸν τοῦ δυσμενοῦς διαδράναι τὰς ἐνέδρας φύσις ἢ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ καλὸν ἄχρι τέλους ἀνεπίμικτον τηρεῖν ἐκ τοῦ φαύλου, ἐάλω (φεῦ) ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ τὴν φρόνησιν ἀπαράμιλλος ταῖς ἄρκυσι τοῦ ἐχθροῦ καὶ διαχωλάνας (οἴμοι) ἀπὸ τῆς εὐθείας τρίβου, υἱὸς ἐφάνη ἀλλότριος· φθόνου γὰρ κέντρῳ νυγεῖς ὁ γεννάδας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῇ ἑαυτοῦ σωτηρίᾳ φθονήσας, δεινὸν ἐπωφθάλμικε τῇ μονῇ, ὅπερ [p. 196] ἀντικρυς θεοῦ ἦν ἀποστασία, καὶ λυπτᾶν κατ' αὐτῆς οὐκ ἠδεῖτο καὶ μῖσος ἀδικὸν μισεῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ τε δηλωθὲν ὑπ' αὐτὴν μετόχιον καὶ τοὺς ἐκεῖσε παροικικῶς βιοῦντας οὐκ εὐλαβεῖτο. ἢ δὲ αἰτία, ὅτι ἀγρὸς ἦν ἐκ γειτόνων, καὶ ἡ πρόφασις εἰκαία· κακῶς γὰρ ἐσκήπτετο ποιεῖν τὸν ἀγρὸν τὰ τε θρέμματα τῆς μονῆς. καὶ οἱ τὰς οἰκήσεις ἐκεῖσε ποιούμενοι, ποτὲ γοῦν παραβάλλων ὁ ἀνὴρ τῷ ἀγρῷ, κυκεῶνα διαβολῶν προσῆγον αὐτῷ ὡς τι καταθύμιον κεχαρισμένον. ὁ δὲ ἅτε τῷ πάθει προκατειλημμένος ὢν τῆς βασκανίας, μηδὲν ὑγιᾶς ἢ φρενήρες ἐννοήσας, μήτε μὴν τὸν παρεγγυώμενον μὴ ποιεῖν κακὰ, ἵνα μὴ

καταλήφεται τὸν παρακούοντα κακὰ, κατὰ νοῦν θέμενος, ἀλλὰ πάντα ῥίψας ἀπὸ ψυχῆς τὰ καλὰ, ἀπηνεμώθη ὁ πρῶην ἐπὶ τε συνέσει καὶ σοφίᾳ καὶ δυνάμει λόγου θαυμαζόμενος, καὶ πεδίον, ὃ φασιν, ἀνέμου ἐδείκνυτο καὶ μικρόφρων ὁ μεγάλῳφρων καὶ ἀφιλόσοφος καὶ χαμαιπετῆς τὴν διάνοιαν ἐξ ὑπογυίου καθίστατο, καὶ θυμοῦ τρόπαιον ἐγένετο· πῦρ γὰρ πνεύσας, τὸ τοῦ λόγου, καὶ τῇ ὀργῇ ἐκκαυθεὶς καὶ τὴν ὀδύνην τῆς καρδίας ἀναρρήξας καὶ συὸς δίκην τὸν ὀδόντα ὑποθήξας, χεῖρα συναγαγὼν οὐκ ὀλίγην καὶ ἄνδρας εὐρῶν οἴους ἐχρῆν τῷ ἐκείνου τρόπῳ συμβαίνειν, τυφλώτων ὥσπερ καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπομαχόμενος καὶ παρ' οὐδὲν τιθέμενος τὸν τοῦ δικαίου λόγον καὶ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, γνώμην ἐπὶ τὸν ἅγιον τόπον ἐκεῖνον καὶ τὸν λαὸν θεοῦ κατεπανουργεῦσατο, καὶ τὰς Βριάρεω χεῖρας ἐξέτεινε κατ' αὐτῶν, καὶ σφηκιάν, τὸ τοῦ λόγου, ἀνηρέθιζε κατὰ τῆς μονῆς· παραβαλὼν γὰρ τῷ δηλωθέντι μετοχίῳ καὶ ὅλως εἰς μνήμην τοῦ φάσκοντος οὐκ ἀφικόμενος, ἤἔως καιροῦ ἀνθέξεται μακρόθυμος, καὶ ὕστερον ἀναδώσει

[p. 198] αὐτῷ εὐφροσύνη, ἧ πρῶτον μὲν τὸν ἐν μοναχοῖς εὐγρηρότατον Ζώσιμον, ὃς ἦν τὸ τηνικάδε τὰ τῆς μονῆς διέπων, χειρωσάμενος καὶ μήτε τὴν ἐκείνου πολιὰν αἰδεσθεὶς, μήτε τὴν ἀρετὴν τοῦ πρεσβύτου δυσωπηθεὶς, πῦξ παίειν αὐτὸν κατὰ κόρρης οὐκ ἠύλαβεῖτο ὁ ἀλαζὼν ἐκεῖνος καὶ πάντολμος. εἶτα καὶ τὸ φάρος ἀράμενος καὶ τοῦ περιβολαίου γυμνώσας

τὸν πρεσβύτερον καὶ εἰς γῆν αὐτὸν καταβαλὼν διὰ τῶν
 ἐφεπομένων αὐτῷ ἀνδρῶν, φόνιον ὀρώντων τε καὶ
 πνεόντων καὶ μόνοις ἐξηρητημένων τοῖς ἐκείνου
 κελεύσμασι καὶ νεύμασιν, οὐ πρότερον μεθῆκε
 ῥάβδοις τύπτειν αὐτὸν καὶ δεινῶς αἰκίζειν καὶ ταῖς
 πληγαῖς κατακόπτειν, ἕως λειποψυχήσαντα εἶδε καὶ
 μικροῦ δεῖν διαπεφωνηκότα· ἀναιδὲς γὰρ αἰεὶ ἢ κακία
 καὶ ἰταμὸν διὰ τὴν ἐκ τοῦ φθόνου παράθηξιν. εἶθ' ὡς
 οὕτως γιγαντιῶν ὡσπερ καὶ θρασυνόμενος ἔτι καὶ τὸν
 Συρακουσέα ἐκεῖνον Διονύσιον μιμεῖσθαι
 βουλόμενος, τοῖς ἐκεῖσε χειροβιώτοις ἀνδράσι μυρίας
 ἔγνω τὰς κακώσεις ἐπάγειν, ἀντὶ φιλανθρώπου
 μισάνθρωπος κατὰ τὸν πάλαι Τίμωνα γενόμενος. οἱ
 καὶ τῷ δέει νικηθέντες, ὡς καὶ τὴν ἐν χερσὶν ἅπασαν
 ἀπειπεῖν σωτηρίαν, ἔκφρονες οἶά τινες καὶ
 κατάφοβοι, προτροπάδην ἕκαστος φυγῆ τὴν σωτηρίαν
 ἐπορίζετο, καὶ ποδῶν ἐπήνουν ἀρετὴν κατ' ἐκείνῳ τῆς
 ὥρας. τὰ δὲ γε τῆς μονῆς ἅπαντα Μουσῶν λείαν
 εἰργάσατο ἢ πολλῆς γέμουσα τῆς ἀπονοίας καὶ
 αὐθαδείας ἐκείνη ψυχὴ. καθάπερ γὰρ τις ἄνους καὶ
 φρενόληπτος καὶ βοῦν μηδαμῶς ἔχων καὶ ὄνον, κατὰ
 τὸν μέγαν εἰπεῖν Ἡσαΐαν, ἀγνωμοσύνης ἔλεγχον,
 θράσει πολλῶ καὶ λεοντείῳ ὡσπερ βρυχήματι καὶ
 ὀρμήματι κατ' αὐτῆς ἐχώρει τῆς ἀψύχου ὕλης, καὶ τὴν
 ἐνιζάνουσαν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μανίαν κατὰ τῶν
 αἰπολίῶν ἠφίει καὶ τῶν ἐπαύλεων, τὰ
 [p. 200] δρύφακτα τούτων πυρὸς ἔργον ποιούμενος
 ἐφ' ᾧ μηδεμίαν εἶναι τοῖς θρέμμασι καὶ ταῖς αἰζὶ τὴν

ἀσφάλειαν, ἀλλ' ἔτοιμον κείσθαι ταῦτα τράπεζαν
θηρίοις ἅμα καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις. ὅτε καὶ ἦν ἰδεῖν
ἅπαντα τὸν χῶρον ἐκεῖνον οἰκτρὸν ἐκ τῆς φλογὸς
θέαμα καὶ εἰδεχθέστατον. καὶ ὁ μὲν οὕτω τὰ πάνδεινα
καὶ θεοσυγῆ δεδρακῶς καὶ πάνθ' ὅσα κατὰ γνώμην
εἰς πέρας ἀγαγεῖν δι' ἀγῶνος θέμενος καὶ ἀριστεύς, ὡς
ᾤετο, ἀναφανείς καὶ τὸ παγκράτιον στήσας καὶ τὴν
Καδμείαν νικήσας νίκην, ἀβρῶς τῷ ἵππῳ ἐπέβη, καὶ
σοβαρῶς ἐφέρετο, γαυριούμενος καὶ
κατοφρουόμενος καὶ δέος τοῖς ὀρῶσιν οὐ τὸ τυχὸν
ἐντιθέμενος, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν πάλαι Ἀλέξανδρον, ὅτι
μηδ' ἐν Βουκεφάλῳ ἵππῳ ἦν ἐποχοούμενος.

61. πλὴν ἀλλ' οὐδὲν πλέον ἀπώνατο ὁ δαίλαιος τῆς
τηλικαύτης τόλμης καὶ ἀνθαδείας ἢ μόνον τὸ
δύσμορφον γενέσθαι καὶ πικρὰν εὐρεῖν κατὰ πόδας
τὴν τοῦ βίου καταστροφὴν, ὡς προῖὼν ὁ λόγος
δηλώσει· μελλήσει γὰρ τινι ἢ ἀναβολῇ τὸ πρᾶγμα ὁ
μέγας οὐκ ἐδίδου, ἀλλ' ἀνθωρὸν ἐπήγε τὴν ἐκδίκησιν,
καὶ φροῦδα τὰ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐδείκνυε
νεανιεύματα. καὶ ὁ τρόπος τοιόσδε· τῇ γὰρ νυκτὶ
ἐκείνη φοβερὸς ἄγαν ἐπιφανείς ὑπνώττοντι τῷ ἀνδρὶ,
ἠγρίαινέ τε ἅμα καὶ ἐμβριθῶς αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ
ρήμασιν ἐπιπληκτικοῖς, ἀκίσιν οἷά τισι, βάλλων
αὐτόν, «τί ἐμοὶ καὶ σοί,» ἔλεγεν, «ὦ οὔτος, ὥστε σε εἰς
τοσοῦτον θράσος ἀφικέσθαι καὶ τόλμης καὶ τοσαῦτα
κατὰ θεοῦ καὶ ἡμῶν ἀρθῆναι ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν σοι
ἔσται τὰ τῆς τοιαύτης τόλμης καὶ κακονοίας, καὶ εἴσει

πάντως ὡς οὐ καλὸν σοι τὸ πέρας ἀπαντήσῃ, καὶ ἡ πείρα διδάσκαλός σοι γενήσεται ὅσον κακὸν ἡ ἀβουλία καὶ τὸ πρὸς θεὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ δούλους ἀπαυθαδιάζεσθαι.»

[p. 202] καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν καὶ ἐπαπειλησάμενος καὶ τοῖς λεχθεῖσι στήσαι ῥάβδον ἀμαρτωλῶν κατὰ κλήρου δικαίων ἀφιεμένην ὑπαινιζάμενος ἀπηλλάττετο. ἡ δὲ θεία ψῆφος εἰς ἔργον ἐλθεῖν ἐποίει τὰ ῥήματα· λάβρος γὰρ εὐθὺς πυρετὸς καθίκετο τῷ ἀνδρὶ· καὶ σώματος ἔκλυσις ἐπηκολούθει, καὶ φοράδην εἰς τὰ οἰκεῖα διεκομίζετο, καὶ ὁ θάνατος ἀγχιθύρος· ὅτε καὶ τὸν ἅγιον πάλιν ἐώρα ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος χαλεπαίνοντα αὐθις αὐτῷ καὶ ὀργιζόμενον καὶ ταῖς αὐταῖς χρώμενον ἀπειλαῖς. ὁ δὲ αἵματι κλαίων, τὸ τοῦ λόγου, ἐλεεινὰς ἠφίει φωνάς· καὶ τοῖς ὁμαίμοσι καὶ λοιποῖς τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῷ κατὰ γένος «οὐχ ὁρᾶτε» ἔλεγε «τουτονὶ τὸν μοναχόν, ὃς ἐπιστὰς τὰ πάνδεινα ἐπαπειλεῖ μοι» εἶτα καὶ ἀπελαύνειν αὐτὸν δῆθεν προὔτρεπετο. ἀλλ' ἐκεῖνοι μηδὲν ἔχοντες ὁρᾶν τοιοῦτον, ἀμηχανοῦντι ἐφύκεσαν καὶ τεθηπέναι ὠρῶντο ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος. μετὰ βραχὺ δ' ἐκεῖνος ἐν ἑαυτῷ ὥσπερ γενόμενος καὶ συμβαλὼν ἔκ τε τῆς πρώτης ὄψεως καὶ τῆς δευτέρας τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος, οἰκτρῶς ἑαυτὸν ἐταλάνιζε καὶ ἐμέμφετο τῆς ἀκαιρίας. εἶτα καὶ πικρῶς ὀλολύζων ἐν συνοχῇ καρδίας ἐβόα, «οἴμοι,» λέγων «οἴμοι, ὅτι τὰ τοῦ Ἰὼβ ἀντεστράφη μοι· ἤδη φόβος γὰρ ὃν οὐκ ἐφοβήθην ἐπήλθε μοι καὶ ὃν οὐκ

ἔδεδοίκειν συνήντησέ μοι.» πρὸς γοῶν τοῖς τοιοῦτοις
ρήμασι καὶ λύσιν τοῦ κακοῦ ἐζητεῖτο καὶ τὰ τῆς
διορθώσεως τοῦ σφάλματος ἐπηγγέλλετο, θερμότητι
δῆθεν μετανοίας ὀλίσθημα θράσους ἀπερισκέπτου
θεραπεύειν ὑπισχνούμενος, προστιθέμενος καὶ τὸ
πάλοις σιδηροῖς κατοχυρῶσαι τὰ δρύφακτα τῶν
αἰπολίων. οὐκ εἶχε δ' ὅμως θεὸν ὑπακούοντα ἢ τὸν
ἅγιον τῆς ἀνάγκης ἐξαιρούμενον, ὅτι μηδὲ σύμφωνον
ἐκέκτητο τὴν καρδίαν τοῖς χεῖλεσι, μηδὲ τὴν ἀληθινὴν
Ἀχαὰβ ἐμιμεῖτο μετάνοιαν, ἵνα
[p. 204] καὶ θεῖαν ψῆφον ἀλλάξῃ καὶ ὀργὴν
ἀποστρέψῃ κυρίου, μήτε μὴν τὴν ὁμοίαν τοῦ Ἐζεκίου
κραυγὴν ἐν θερμῇ τῇ διανοίᾳ ἐποιεῖτο πρὸς τὸν
Κύριον, οὗ εἶνεκεν καὶ οὔτε παλάθη σύκων ἦν τὸ
ἀλέξημα, οὐθ' ἢ προσθήκη τῆς ζωῆς τῇ τῶν
ἀναβαθμῶν σκιᾷ ἐπιστοῦτο· ὁ γὰρ τῶν γνώσεων
κύριος, ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ
συνεῖς εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, διάστροφον μένειν
εἰδὼς τὴν ἐκείνου συνείδησιν καὶ κατεψευσμένην καὶ
τῆς κατασπωμένης ὑπάρχουσαν πλάστιγγος, ὅπερ
ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τοῖς πλείοσι τῶν ἀνθρώπων, εἰς μνήμην
μὲν θεοῦ ἐρχομένοις ἐν καιρῷ θλίψεως, κατὰ τὸ
γεγραμμένον, ἀθετοῦσι δ' αὖθις αὐτὸν ἐν τῇ ἀπαλλαγῇ
τῶν δεινῶν, ἄπρακτα καθικετεύειν εἶασε. καὶ Ὀχοζίας
ἄλλος ἐδείκνυτο ὁ ἀνὴρ, τὴν ἀπόφασιν οὐ διὰ γλώσσης
Ἡλιοῦ τοῦ προφήτου, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς θείας ψήφου
δεχόμενος. τοῦ κακοῦ τοίνυν σφοδρότερον
κατασκήψαντος, ταῖς οἰκτραῖς ἐκείναις φωναῖς δεινῶς

ἀπεβίω· οὕτω γὰρ γινώσκειται κύριος κρίματα ποιῶν, οὗ οἱ ὀφθαλμοί, ὡς Σολομῶντι δοκεῖ, μυριοπλασίως ἡλίου εἰσὶ φωτεινότεροι, οἱ ἐπιβλέποντες πάσας ὁδοὺς ἀνθρώπων. ἦν οὖν ἰδεῖν τότε πάντας τεθηπότας καὶ δειμαίνοντας καὶ τῷ ὑποδείγματι τὴν αὐθάδειαν ὑποτεμνομένην τοῖς σφόδρα ἀλαζόσι καὶ τολμηροῖς· τούτου γὰρ εἵνεκα καὶ ἡ θεήλατος ἐκείνη πληγὴ ἐπενήνεκτο, καὶ καινὴ τις ἦν τραγωδία τὰ οὕτω συμβαίνοντα τῷ τολμητῆρι, ὡς ἂν ἕτεροι βελτίους ἀπ' αὐτῆς γένοιτο καὶ ἔργῳ μάθοιεν τὴν ὀργὴν ἀεὶ τῆ φύσει μετρεῖν καὶ μὴ τῷ θυμῷ ἀλόγως κεκρηῆσθαι, μηδὲ καταπαίξιν τὰ θεῖα καὶ τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων καὶ τῆς τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἐπιεικείας καταφρονεῖν [p. 206] δι' ὠμότητος περιουσίαν· ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀνοήτοις καὶ ἀγνώμοσι τὸ χαριέστατον· ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ ἀγαθότης καὶ ἀνεξικακία κλίνειν μὲν οἶδεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, ὡς γέγραπται, καὶ φέρειν τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν ἀνεξικακῶς, ἐκκενωθῆναι δ' εἰς ἅπαν οὐκ ἔνι τὸν τρυγίαν· ἔλεος γὰρ φησι καὶ ὀργὴ παρὰ τῷ θεῷ· ὅτι κατὰ δὲ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ οὕτω καὶ πολὺς ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ, ὅτι Ἡεὶ ἂν πορευῆσθέ ἡ φησι Ἡπρὸς με πλάγιοι, πορεύσομαι κἀγὼ πρὸς ὑμᾶς θυμῷ πλαγίῳ· Ἡ καὶ φοβερὸς ὁ λόγος τοῖς συνιοῦσιν. ὅτι δὲ ἄρρητος ἡ τοῦ θεοῦ οἰκονομία, ὥστε καὶ διὰ τῶν δοκούντων ἐναντίων οἷς ὁ λόγος οἶδεν ὀδεύουσα οἰκονομεῖ τὰ δέοντα, οὐκ ἔξω λόγου καθέστηκε· στοργὴ γὰρ ἐστίν, ἀλλ' οὐκ ὀργὴ τὰ ἐκ θεοῦ ἐπαγόμενα, καὶ πάνθ' ὅσα ποιεῖ ὁ θεὸς πρὸς τέλος οἶδεν ἐκβαίνειν χρηστόν. καὶ οὐδέν

ἔστιν ὅλως τῶν ἐπαγομένων, ὃ μὴ συντείνει εἰς ψυχικὴν ὄνησιν· ἄμεινον γὰρ ἐνταῦθα τοὺς οὕτω πταίοντας διδόναι δίκην ἢ ἐκεῖθεν αἰωνίως κολάζεσθαι, ἐπεὶ καὶ θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, κατὰ τὸν φάμενον· ἐνεκόπη γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς κακίας, καὶ ἀπήλλακται τῆς τοῦ μέλλοντος δουλείας, καὶ δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

62. ἀλλὰ συντετάχθω τῷ λόγῳ καὶ θαῦμα ἕτερον ἀξιάκουστον· ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ φοβεροῦ καὶ τὸ χάριεν. Τελχίνες τινες καὶ βάσκανοι δαίμονες ἐξώρμησάν ποτε ἐνίους τῶν τὴν χώραν λαχόντων τῶν ἐθνικῶν, οὓς δὴ καὶ Μιλιγγοὺς καλεῖν ἀντὶ Μυρμιδόνων εἰώθασιν οἱ ἐγχώριοι, ἄνδρας αἰμοχαρεῖς καὶ φόνιον

[p. 208] πνέοντας, πόδας τε κεκτημένους εἰς κακίαν τρέχοντας καὶ μηδὲν ἄλλο εἰδότας ἢ μόνον τὸ ληστεύειν αἰεὶ καὶ τὰ ἀλλότρια ἐπισπᾶσθαι ἀρπαλέως, ἐφ' ᾧ κατελθεῖν ἐν τῷ μνημονευθέντι μετοχίῳ τῆς μονῆς καὶ τὰ ἐκεῖσε θρέμματα τῆς μονῆς διάπραγμα ποιῆσαι. καὶ δὴ πορευθέντες οἱ μάταιοι, τὸ τοῦ θεοῦ φάναι Ἰερεμίου, ὀπίσω τῶν ἐνθυμημάτων τῆς καρδίας αὐτῶν τῆς πονηρᾶς, ὁμόσε ἐχώρουν πρὸς τὸ ἔργον, καὶ πλῆθος σύμμικτον καὶ νέοι καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὀρμαῖς, ἐπιστάντες λογχοφόροι τοῖς σηκοῖς καὶ τοῖς αἰπολίοις, ὅσον τὸ εἰς ἐκείνους ἦκον, εἰς πέρας ἤγαγον τὸ πονηρὸν βούλευμα· καὶ τὰ θρέμματα ληστρικῶς ἀφελόμενοι, πρὸς τὴν σφῶν χώραν

ἀπήγαγον δίκην ἀγρίων θηρῶν, σπαράξαι ταῦτα βουλόμενοι. ἀλλ' ἐπεύσθησαν τῆς ἐπιβουλῆς οἱ ἀλάστορες, καὶ διὰ κενῆς ἀνομοῦντες ὤφθησαν, ἀνέμους τε ἔδοξαν συνάγειν ἐν κόλπῳ, τὸ ἀδόμενον, καὶ ὕδωρ στρέφειν ἐν ἱματίῳ· πρᾶγμα γὰρ ἐπηκολούθει τῇ τοιαύτῃ ἐφόδῳ πρὶν γενέσθαι μὴ πιστευόμενον· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι τὴν οἰκείαν χώραν κατέλαβον σὺν τοῖς θρέμμασι, τὰ συνήθη ὁ μέγας κἀνταῦθα ἦν ἐνδεικνύμενος· θᾶπτον γὰρ ἐπιστάς κατὰ τοὺς ὕπνους καθεύδουσι τοῖς κακοσχόλοις ἐκείνοις, δύο ἐόκει κύνας ἐπάγεσθαι εὐσθενεῖς καὶ τὴν ἰσχὺν ἄμαχον κεκτημένους, καθὼς εἶωθεν ὡς τὰ πολλὰ ἐπιφαίνεσθαι ἀνδράσι πονηροῖς καὶ τὴν τῶν κυνῶν ζηλοῦσιν ἀναίδειαν. καὶ πρῶτα μὲν πληγὰς κατὰ τῶν παρεῖῶν ἐπιτρίβει τοῖς παλαμναίοις· εἶτα καὶ τοὺς κύνας ἔδοξε κατ' αὐτῶν ἐξορμᾶν, ὧν καὶ τοῖς δῆγμασι δεινῶς μωλωπισθέντες, σύντρομοὶ τε καὶ κατάφοβοι διυπνισθέντες (ὃ καινοῦ θαύματος, ὃ θαύματος πλήρους ἐκπλήξεως), οἱ μὲν τὰς ὄψεις καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρόφους εἶχον, τῶν δὲ [p. 210] μελανίαι καὶ πελιδνώσεις περὶ τὸ σῶμα διαφανεῖς, ἄλλοι τὸ στόμα εἶχον εἰς τοῦπίσω λοξῶς παρεκκλῖνον, οἱ δὲ πλείους καὶ τοὺς ἐκ τῶν δηγμάτων ἔφερον ἐν ταῖς σαρξὶ μώλωπας, οἰδήμασι καὶ σμῶδιξι πεπληρωμένους ἤδη. καὶ οὕτω τὰ ἐν τοῖς ὕπνοις τελεσθέντα οὐκ ἔτι ἦσαν ὄψις ἀνύπαρκτος, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ὁρώμενά τε καὶ θαυμαζόμενα, καὶ αἱ ἐκ τῶν μωλώπων ὀδύναι δριμύταται καὶ

ἀφόρητοι καὶ θάνατον ἀπειλοῦσαι τὸν βιαιότατον. οἷς καὶ γλώττης οὐκ ἔλαττον ἦν ἐπαγγέλλειν τὰ κατὰ τοὺς ὑπνοὺς οὕτω συνενεχθέντα. θερμοὶ τοίνυν τὴν μετάνοιαν εὐθὺς γεγονότες καὶ τὴν καρδίαν ἰσχυρῶς πληγέντες, ἀνθρωπολογοῦντο τὴν ἁμαρτίαν· εἶτα καὶ ἑαυτοὺς ταλανίζοντες, «δείλαιοι» ἔφασκον «ἡμεῖς τῆς κακοβουλίας, ἄθλιοι τῆς τόλμης καὶ τῆς πολλῆς μοχθηρίας.» πρὸς τούτοις καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς κατὰ γένος κοινωνοῦντας αὐτοῖς ἠξίουσαν θερμῶς πρὸς τάχος τὸ ἱερόν καταλαβεῖν φροντιστήριον καὶ θερμὴν τὴν ἰκεσίαν ὑπὲρ αὐτῶν τῷ ὁσίῳ προσάξαι καὶ καθαρῶς συνθέσθαι ἐπανασῶσαι πρὸς τοὺς ἰδίους σηκοὺς καὶ τὰς ἐπαύλεις τὰ ληστρικῶς ἀφαιρεθέντα κατὰ γε το σῶρον καὶ ὀλόκληρον πάντη καὶ μηδαμῶς ἔτι τολμᾶν ἀφιδιάζειν ἐν τοῖς τοιούτοις. οὗ δὴ γενομένου καὶ ταῖς τοιαύταις ὑποσχέσεσιν ἢ τῶν θρεμμάτων ἀντιστροφή ἐπακολουθήσασα, πρὸς τὴν προτέραν εὐθὺς ὑγίαν καὶ οἱ οὕτω τοῖς δεινοῖς ὑποβληθέντες ἐπανήεσαν· καὶ ἐν βραχεῖ ἀνωρθοῦντο πάντα τὰ μέλη καὶ κατὰ χώραν ἕκαστα εἶχον, καὶ ὁ κολοφὼν τῶν κακῶν διεκρούετο καὶ ὄχετο ἢ ἐπιφορὰ· τοῦ γὰρ αὐτοῦ καὶ παιδεύειν θρασύτητα καὶ μοχθηρίαν καὶ θεραπεύειν πάλιν διὰ φιλανθρωπίαν.

[p. 212] δέος οὖν ἔκτοτε ὑπεισῆει οὐ τὸ τυχὸν ἐκ τοῦ ὑποδείγματος πᾶσι τοῖς ἐκείνων φυλέταις καὶ πατριώταις, καὶ τῷ δέει ἢ βάρβαρος ἐκείνη φύσις καὶ ἀτίθασος τῆς οἰκείας καὶ σχεδὸν εἰπεῖν φυσικῆς ἀγριότητος ἐπιλανθανομένη συνθήκας ἔθετο καὶ

ἀπόμοτον αὐτῇ γεγένηται τὸ ἐπιβαίνειν τοῖς τῇ μονῇ διαφέρουσι.

63. προκείσθω δὲ εἰς διήγησιν τοῖς φιλοθέοις καὶ ἕτερον θαῦμα μνήμης ἅμα καὶ ἀκοῆς ἄξιον. μονὴ τις ἔστι κατὰ τὸν ἐπίνειον τόπον τῆς Λακεδαιμόνος ἰδρυμένη, κατ' ἀντικρὺ καὶ τοῦ ἄστεως πρὸς δυσμὰς διακειμένη, ἐν ἣ πέφυκε τιμᾶσθαι ὁ ἐν ἱεράρχαις μέγιστος θαυματουργὸς καὶ περιώνυμος Νικόλαος, ἡσύχῳ βίῳ συμβαίνουσα καὶ εὖ μάλα ἔχουσα τοῖς ἐν ἀρετῇ ζῆν ἐλομένοις καὶ ἐνθέου πολιτείας ἀντιποιεῖσθαι ἀρμόδιον χρηματίζουσα ἐνδίαίτημα. ἐν ταύτῃ δὴ τῇ μονῇ μείραξ ἦν τις ποτε ἐνδιαιτώμενος καὶ τῷ τῶν εἰσαγωγικῶν τάγματι κατειλεγμένος ὑπὸ καθηγητῆ καὶ ποιμένι ἀνδρὶ θείῳ καὶ τροφίμῳ τῆς ἀρετῆς. Λουκᾶς ἦν ὄνομα τῷ νεανία, ὃς καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ζῶν τε καὶ περιῶν δείκνυται, τῇ τε μοναχικῇ πολιτεία καὶ τῷ ἱερατικῷ διαλάμπων ἀξιώματι, πολὺ τε τὸ αἰδέσιμον φέρων ἔκ τε τῆς τῶν τρόπων εὐγενείας καὶ τῆς ἤδη ἐπανθούσης αὐτῷ πολιᾶς. ὃν καὶ αὐτὸς ἔγωγε ἀκήκοα ζῶσῃ φωνῇ πολλάκις διηγούμενον ὅσης ἄρα καὶ οἴας ἀπάνατο τῆς εὐεργεσίας πίσει τῇ πρὸς τὸν ὄσιον καὶ βεβαία ἐλπίδι τῇ πρὸς θεόν. τίς δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς εὐεργεσίας, ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. πάρεσις αὐτῷ γεγένηται ποτε τῶν σιαγόνων ἔκ τινος αὔρας νοσοποιοῦ καὶ λοιμοφθόρου καὶ [p. 214] πᾶσα ἢ τοῦ στόματος κατασκευὴ διέφθαρτό τε σχεδὸν καὶ διαλελώβηται· καὶ αἱ ὀδύναι ἐντεῦθεν

ἀφόρητοι, σφοδρότερον τοῦ κακοῦ κατασκήψαντος, καὶ ἡ ἀλγηδὼν πολὺ τὸ δριμύ κεκτημένη, ὡς μὴ οἴως ἔχειν αὐτὸν τροφῆς ὅλως μετειληχέναι τῆς οἴασουν πλὴν τοῦ ἐξ ἀλφίτων χυλοῦ ἢ τὰ σίελα ὅλως κατέχειν αὐτομάτως φέρεσθαι καὶ τοῦ στόματος ἔξωθεν ἀκόσμως προχέεσθαι. ἄκος δ' οὐδὲν ἦν τοῦ λυποῦντος, ἐπειδὴ κρεῖττον τὸ πάθος ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην τέχνην καὶ θεραπείαν καὶ τῷ πάσχοντι θανάτου χαλεπωτέραν ἐμποιοῦν τι ζωὴν. τί οὖν ὁ εὐσεβῆς ἀνὴρ καὶ φιλόθεος καὶ τὸ δέον συνιδεῖν λίαν ὀξύτατος τῶν ἄλλων πάντων ὡς ἀνονήτων ὑπεριδῶν (πάντα ἐνώπια τοῖς συνιοῦσιν, ὡς γέγραπται, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὐρίσκουσι χάριν), ἐπὶ τὴν φανεράν καὶ ὁμολογουμένην βοήθειαν, τὸν θεῖον φημι Νίκωνα, καὶ αὐτὸς καταφεύγει. καὶ εὐχῆ τὰ τοῦ πράγματος ἐπιτρέψας, τῇ ἀπηωρημένῃ ἔμπροσθεν τῶν ἀδύτων τοῦ ἱεροῦ τεμένους τῆς μονῆς, ἐν ἧ ἦν ἐνδιαιτώμενος, θεία καὶ σεπτῆ εἰκόνι τοῦ μάκαρος προσελθὼν, «ἅγιε τοῦ θεοῦ,» ἔλεγεν, «εἰ σύνοιδας μεθ' ὅσης σοι τῆς πίστεως ἀδιστάκτῳ γνώμῃ προσέρχομαι, τὴν λύσιν τοῦ πιέζοντός με δεινοῦ ἐξαιτούμενος, πρόσσχες μοι τῷ ἀναξίῳ, καὶ τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας μὴ ἀποστερήσης με· ἐπὶ θεῷ γὰρ μόνῳ καὶ σοι τῷ τούτου θεράποντι πάσας μου τῆς σωτηρίας ἀνεθέμην τὰς ἐλπίδας.» καὶ ταῦτα μὲν διελέγετο τῇ θείᾳ εἰκόνι τοῦ ἀοιδίου προσερείδων τοὺς ὀφθαλμούς.

[p. 216] εἶτα καὶ θεία ἐπιπνοῖα κραταιωθεὶς, φθάνει τῇ διανοίᾳ τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν οἶκον τοῦ μάκαρος καὶ

τοῖς τῆς πίστεως πτεροῖς αὐτῆς ψαύει τῆς σοροῦ τοῖς
 χεῖλεσι καὶ καλεῖ, σώματι πόρρω διεστηκῶς, τὸν ἐγγὺς
 παρεῖναι μὴ ἀποροῦντα διὰ τῆς χάριτος. τίς δ' οὐκ ἂν
 ἠσθεῖη τὸ καινὸν τοῦ θαύματος ἐκπληττόμενος καὶ
 γὰρ τῇ ἐπικλήσει ταχεῖα καὶ παράδοξος ἐπηκολούθει
 ἢ ἴασις. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἰάσεως οὗτος. ὕπνος αἶρει τὸν
 νεανίαν μετὰ τὴν ἐπικλήσιν· ἐν δὲ τῷ ὑπνώττειν ἐν
 αὐτῇ ἔδοξεν εὐρεθῆναι τῇ διὰ τῆς δυτικῆς κλίμακος
 ἀναβάσει τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ οἴκου τοῦ ὀσίου, ἔνθα δὴ
 καὶ ἡ τοῦ Ἀντιφωνητοῦ φέρουσα προσηγορίαν
 δεσποτικὴ καὶ θεία εἰκὼν, πρὸς δὲ καὶ τὸ τοῦ μεγάλου
 ἐκτετύπωτο ἀπεικόνισμα· ὅπερ ἄρα καὶ προσκυνῶν
 δῆθεν κατὰ τοὺς ὕπνους καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ δεινοῦ
 ἐξαιτούμενος, φωνῆς ἔφκει ἀκούειν ἐξιούσης ἀπ'
 αὐτῆς δὴ τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τοῦ ὀσίου καὶ
 διακελευομένης αὐτῷ ἄραι τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς
 ἀπηωρημένης ἐκεῖσε λυχνίας καὶ τῷ ἐξ αὐτῆς ἐλαίῳ
 τὸν ἀλγοῦντα τόπον ἐπιχρῖσαι. ἐπεὶ οὖν ἔδοξεν ποιεῖν
 τὰ κελευόμενα, καὶ ἡ χεὶρ ἦν ἀκροθιγῶς ἀπτομένη
 δῆθεν τῆς λυχνίας, ἄτε μὴ τελείως ἐπ' αὐτὴν
 δικνεῖσθαι νομιζομένη, ἀνατραπῆναι ἔδοξεν ἡ λυχνία
 καὶ ἐκχυθῆναι ἐπάνω αὐτοῦ τὸ ἔλαιον. ὁ δὲ σπασθεὶς
 ὡσπερ τῷ δέει καὶ ἔξυπνος γενόμενος (ὃ θαύματος
 ἐκπλήξεως γέμοντος, ὃ ξένου καὶ φρικτοῦ τεραστίου),
 καὶ ἡ λυχνία γὰρ κατὰ χώραν ἦν πεπληρωμένη τοῦ
 ἐλαίου καὶ αὐτὸς ὑγιῆς ἦν ἐν ᾧ τόπῳ τῷ σώματι
 περιγραπτὸς ὑπῆρχε, καὶ τοῦ πιέζοντος δεινοῦ τέλεον
 ἀπηλλαγμένος. τὸ δὲ ὑπερβάλλον τοῦ θαύματος πλείω

μὲν πρὸς θεὸν παρρησίαν ἐμαρτύρει τῷ [p. 218] ὀσίῳ· μικροῦ δὲ διαπιστεῖν ἐκεῖνον ἐνεποίει, εἰ αὐτὸς ἦν ὁ πρὸ μικροῦ τοσοῦτῳ καὶ τηλικούτῳ πάθει συνεχόμενος, καὶ ὡς ἐν ὀνείροις ταῦτα ὄραν καὶ φαντασίαν, ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν τὸ πρᾶγμα οἶσθαι. ἀνενεγκῶν δ' ὅμως καὶ οἶον ἐν ἑαυτῷ γενόμενος καὶ καθαρῶς αἰσθόμενος, ὡς οὐκ ἔτι ὄναρ, ἀλλ' ἀληθές ἐστι τὸ σημεῖον, τὴν εὐχαριστίαν, ὥσπερ οἶδεν εὐγνώμων ψυχὴ, τῷ τε θεῷ Νίκωνι καὶ δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ ἀπεδίδου θεοφιλῶς. εἶτα καὶ ὥσπερ ἔνθους τῆ ἀμέτρῳ χαρᾷ γενόμενος (ἐδείκνυε γὰρ αὐτὸν μικροῦ καὶ ἄφρονα ἢ παραδοξοποιία), τῷ τοῦ ξύλου κρούσματι τὸν τε ποιμένα καὶ τοὺς λοιποὺς θιασώτας νυκτὸς ἔτι βαθείας εἰς αὐτὸν συνεκάλει. οἱ καὶ θᾶπτον τῷ τόπῳ ἐπιστάντες καὶ τὸ ἐξαισίον τοῦ πράγματος ἑωρακότες καὶ τὸν τρόπον τῆς ἰάσεως ἀπὸ φωνῶν τοῦ ἰαθέντος ἀναδιδαχθέντες, μεστήν εἶχον ἡδονῆς τὴν καρδίαν, καὶ θεῷ ὠδᾶς εὐχαριστηρίους ἀναπέμποντες, τοῖς πᾶσι διηγέλλον τὸ μεγαλεῖον τοῦ θαύματος εἰς δόξαν θεοῦ τοῦ οὕτω δοξάσαντος ὡς ἡ ὑπόσχεσις.

64. ἀλλὰ προσεκτέον· ὀφθήσεται γὰρ καὶ τὸ μέλλον ῥηθῆναι διὰ βραχέων καινὸν καὶ παράδοξον καὶ διηγῆσεως ἄξιον· ἀνὴρ γὰρ τις τῶν ἔτι τῷ βίῳ περιόντων καὶ τῷ πολλάκις δηλωθέντι μετοχίῳ τῆς μονῆς τὰς οἰκήσεις ποιούμενος, ὑγρότητος δριμυτάτης ἐπιρροῇ ποτε λώβην τῶν ὀφθαλμῶν

ὑποστάς οὐ τυχοῦσαν καὶ ὑπόχυσιν, ἀμαυρὰς εἶχε τὰς τῶν ὀμμάτων βολὰς· καὶ τοὺς λύχνους τοῦ σώματος ἀθλίως

[p. 220] οὕτω πεπήρωτο καὶ τοῦ πᾶσιν ἡδυτάτου φωτὸς παντάπασιν ἀπεστέρητο. καὶ ἦν ἰδεῖν ἐλεεινὸν θέαμα καὶ θρήνων ἄξιον, ἄλλον Βαρτίμαιον τὸν Τιμαίου, ὃ φησι τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ἀναφανέντα, τυφλὸν ἐξαπίνης γενόμενον καὶ τὴν ὀπτικήν ἐνέργειαν πάμπαν ἀφηρημένον. ἐπεὶ δὲ πολὺς ὁ καιρὸς ἐτρίβετο τοῦ πάθους, καὶ τοῦτο ἦν ἥκιστα τῇ ἀνθρωπίνῃ τέχνῃ ἰάσιμον, τῶν ἄλλων πάντων καὶ οὗτος ὑπεριδὼν καὶ πάσης τῆς ἐξ ἀνθρώπων ἀπογνοῦς θεραπείας, πρὸς τὸν κοινὸν καὶ ἄμισθον ἰατρὸν ἔγνω δεῖν καταφεύγειν. καὶ δῆτα καὶ ἀνακλίνας ἑαυτὸν εἶσω τοῦ ἐν τῷ μετοχίῳ ἰδρυμένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὀσίου ἱεροῦ εὐκτηρίου, ἔμπροσθεν τῆς ἐκεῖσε θείας καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνης τοῦ μάκαρος χεῖράς τε ἅμα καὶ ὄμματα τῆς διανοίας ὑψώσας, «λῦσόν μου» ἔλεγε «τὸ σκότος ὁ τοῦ πρώτου καὶ ἀληθινοῦ φωτὸς κληρονόμος· λύτρωσόν με τοῦ πιέζοντος πάθους· ἀπάλλαξόν με τῆς κατεχούσης νυκτός· ἴδω σοῦ τὴν σεβάσμιον εἰκόνα· κατατρυφήσω τοῦ θεοῦ τεμένους· κηρύξω πᾶσι κἀγὼ καὶ διηγῆσομαί σου τὰ θαυμάσια.» οὕτως οὖν τῷ Προκοπίῳ (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ) ποτνωμένῳ πρὸς τὸν ἅγιον μεθ' ὄσης ἂν εἴποι τις τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ συντριβῆς πνεύματος, ἡμερῶν τριῶν οὐ πλείους πρὸς τελείαν ἤρκεσαν ἀπαλλαγὴν τοῦ κακοῦ. πλήν ἀλλὰ καὶ αὐθις προσεκτέον·

εἰρήσεται γὰρ ἤδη τὸ χαριέστατον. προσήκατο τὴν αἴτησιν ὁ μέγας καὶ τὴν ἀρωγὴν ταχέως ἐπιβραβεύων καὶ τὴν ἴασιν ἐπιταχύνων ἐν σχήματι μοναχοῦ τινος ὁμωνυμοῦντος αὐτῷ, ὃν καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ἡ μονὴ παρ' ἑαυτῇ κέκτηται, ἐπιστὰς κατὰ τοὺς ὕπνους [p. 222] τῷ Προκοπίῳ πρὸς ὄνομα ἐκάλει, πυνθανόμενος δῆθεν ὅτου χάριν τὴν ἐν τῷ ναῷ προεδρίαν ποιεῖται. τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν προῖσχομένου, ὕπτιον αὐτὸν ἐκεῖνος ἔδοξεν ἀνακλίνειν καὶ τῷ δεξιῷ ποδὶ πατεῖν ἐπὶ τῷ στέρνῳ, τὸ δὲ χεῖρε τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπάγειν καὶ ὥσπερ ὄφεως εἶδος ἐκσπᾶν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἀπορρίπτειν. διυπνισθεὶς οὖν εὐθὺς ὁ Προκόπιος (ὦ Χριστὲ τῶν σῶν μεγαλείων· ὡς θαυμαστὸς εἶ ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις σου), τὸ λῖαν διψώμενον φῶς καὶ τὴν ὄλην αὐγὴν παρακρῆμα ἀπελάμβανε, καὶ καθαρῶς ἑώρα πᾶσιν ὁμοίως τοῖς καλῶς βλέπουσιν. ἐπὶ δὲ τῷ παραδόξῳ τούτῳ θαύματι χαρᾶς πλησθεὶς καὶ θυμηδίας, δόξη τῇ πρὸς θεὸν ἐχρήτο καὶ τῇ πρὸς τὸν ἅγιον εὐχαριστία, τρανωθεὶς ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τὴν γλῶτταν, καὶ κῆρυξ ὢν διαπρύσιος μέχρι καὶ τήμερον τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης παραδοξοποιίας.

65. τούτοις δ' ἄξιον κάκεῖνο προσθεῖναι. ἀνὴρ τις τοῦ καταλόγου τῶν στρατευομένων, ἰδίῳ ὀψωνίῳ δ' ὁμῶς στρατευόμενος, κἂν ἐν τοῖς ἀπόροις τοῦτο τέτακται παρὰ τῷ ἀποστόλῳ, ὃς ἔτι ἐν τοῖς ζῶσιν ἐστὶ καὶ τῇ μὲν προσηγορίᾳ Ἀργυρομύτης πᾶσιν ἐπίδηλος, τοῦνομα δὲ Μιχαήλ, τὸ γένος ἔλκων ἐκ τῆς χώρας τῶν

Κορινθίων, ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἄστει τῶν Λακῶνων τὰς οἰκήσεις ποιούμενος, ἕκ τινός ποτε πληθώρας χολῆς μελαίνης παραπληξία ληφθεὶς καὶ σκοτώσει τοῦ ἡγεμονικοῦ καὶ ἔκνους ὥσπερ γενόμενος, ἐρρήσσετο, κατέπιπτεν, ἐκραδαίνετο, ἐσπαράσσετο, φρικτοῖς ἐβάλλετο δείμασιν, ἀκόσμως αὐτῷ καθεῖτο ἢ κόμη ἐπὶ τοῦ προσώπου· καὶ

[p. 224] ἀπλῶς οὐδὲν ἦν ὃ μὴ ἔλεγεν ἢ ἔπραττε τῶν μεμνηνόντων καὶ αὐτὰς τὰς φρένας παρειμένων· λυπτῶν γὰρ καὶ ἐφαλλόμενος κατὰ πάντων, οἷς ἂν ἔτυχε συναντῶν, οὓς μὲν ὁδοῦσιν ἐσπάραττεν, οὓς δὲ καὶ διεχειρίζετο ἂν καὶ δυσθανάτους εἰργάζετο, εἰ συνεχωρεῖτο ὑπὸ τῶν τεταγμένων αὐτὸν τηρεῖν· ἦν γὰρ καὶ τὴν ἀλκὴν ἄμαχος καὶ τὸ σῶμα ἐπιεικῶς ἰσχυρότατος. ὡς γοῦν τὸ πάθος ἔληγεν οὐδαμῶς, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐπικρατέστερον ἦν, καὶ πρὸς τὸ σφοδρότερον ἐξαπτόμενον, καὶ πάσης εἶναι κρεῖττον ἀνθρωπίνης τέχνης ἐπιστεύετο, οἱ κατὰ γένος τούτῳ προσόντες, νόμοις εἴκοντες φιλίας ἅμα καὶ συγγενείας, βία κατασχόντες αὐτὸν ὑπὸ δεσμοῖς ἀρρήκτοις πρὸς τὸν εὐαγῆ καὶ θεῖον οἶκον τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν, ὥσπερ τι τῶν ἀτάκτων ζῶων καὶ ἀτιθάσων ἠγάγον· κατείργαστο γὰρ ἤδη ἅπαν τὸ σῶμα τῇ ἀσιτία καὶ τῇ παρατάσει τοῦ κλόνου, ὃν ὑφίστατο ἕκ τῆς τοῦ πάθους σφοδρότητος, καὶ οὐδὲν ἦν διαφέρων κινδάλου ἢ λεβηρίδος. ὃν καὶ τῇ παραδοξοποιῷ ἀλύσει τοῦ μάκαρος διαλαβόντες καὶ περιδεσμήσαντες, εἶτα καὶ προσεδρεύειν ἐλόμενοι τῷ

μεμηνότι τῆς ἱερᾶς σοροῦ ἔμπροσθεν, θερμῶς ἐξελιπάρουν τὸν ἔτοιμον εἰς βοήθειαν. οἱ καὶ τῆς οἰκείας κρίσεως καὶ τῶν καλῶν αὐτοῖς τοῦ πιστεῦειν ἐλπίδων οὐ διήμαρτον· τῷ γὰρ ἐπιχρίσματος τῷ ἐκ τῆς φωταγωγοῦ ἐλαίου, ἐπιφωνομένου τοῦ νεωκόρου τῆ χρίσει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὁσίου οἷά τι σωτήριον [p. 226] ἔπασμα, ὃ τε κυκεὼν ἐκεῖνος κατηυγάζετο καὶ τοῦ πάθους ὃ πάσχων ἀπηλλάττετο καὶ σώας εἶχεν εὐθύς καὶ ἀρτίους τὰς φρένας μᾶλλον ἢ πρότερον. καὶ ἔμπλεω τὴν ψυχὴν ἡδονῆς οἱ τούτῳ προσηκόντες οἴκαδε ἐπανήεσαν, εὐχαριστοῦντες θεῷ καὶ τῷ ἁγίῳ. καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο.

66. περὶ δὲ τῆς παραδόξως ἐκτυπωθείσης καὶ σκιαγραφηθείσης χειρὸς ἄνευ ἀνθρωπίνης καὶ τέχνης θείας μορφῆς καὶ εἰκόνος τοῦ ὁσίου, ἐν αὐτῇ τῇ πάλαι μὲν κειμένη λιθίνῃ πλακί κατ' αὐτὸ δὴ τὸ μεσαίτατον τοῦ ναοῦ, ἀναστηλωθείση δ' ὕστερον ἐν τῷ προτεμενίσματι τοῦ θείου ναοῦ ἐχομένῳ τοῦ ἱεροῦ ταμείου, ἐν ἧ καὶ τὸ τῆς σταυροφόρου ράβδου σχῆμα ὁρᾶται σκιαγραφούμενον ἀπαραλλάκτως, μακρὸν εἶη λέγειν τε καὶ διεξιέναι, τοῦ γεγονότος τεραστίου ταῖς ἀπάντων γλώσσαις ἀδομένου καὶ διακηρυκευομένου μέχρι καὶ τήμερον καὶ αὐτῆς τῆς λιθίνης πλακὸς φωνῆς πάσης τρανότερον καὶ γλώσσης οὐκ ἔλαττον διεξιούσης τὰ τοῦ πράγματος καὶ μονονουχὶ σαφῶς περιστώσης διὰ τῶν συμβόλων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀμαρύγματος τῆς ἀχρωματίστου μορφώσεως, ὅτι περ

ὁ μέγας ἐν αὐτῇ ἰστάμενος καὶ τὸ θεῖον ἐξίλεούμενος, καθ' ὃν καιρὸν ἔμελλε μικροῦ πᾶς ὁ χῶρος τῆς Λακεδαιμόνος ἔργον σεισμοῦ γενέσθαι καὶ πανωλεθρίαν δεινὴν ὑποστῆναι ἐκ θείας ἀγανακτήσεως διὰ τρόπων φαυλότητα τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων καὶ ἀκρασίαν καὶ τὸ ἀεὶ ῥαστώνη συζῆν καὶ πᾶσιν ἄλλοις τοῖς κατὰ τὸν βίον πάθεσιν, ἀργίαν τε ἄγειν τοῦ καλοῦ παντελῆ, καθὰ καὶ τισὶ τῷ κατ' ἐκείνῳ καιροῦ τῶν εὐσεβῶς

[p. 228] βιούντων καὶ φιλοθέως ἀπεκαλύφθη. οὗ ἕνεκεν, ὡς οἶμαι, καὶ τὰ σύμβολα τῆς πρὸς θεὸν ἐκτενοῦς ἰκεσίας τοῦ ὁσίου τῷ λίθῳ ἐπετυπώθη, φανερὰν ἔτι καὶ ἐπίδηλον βουλομένου καθιστᾶν τοῦ Θεοῦ κἀνταῦθα τὴν τε τοῦ οἰκείου θεράποντος πρὸς αὐτὸν παρρησίαν καὶ οἴας τετύχηκε τῆς αὐτοῦ εὐνοίας ὁ ὄσιος, καὶ ὅτι τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ἢ τούτου ἀπέστρεψεν ἰκεσία καὶ τὸ δεινὸν ἦρε καὶ ὄσης λοιπὸν ἀξιοῦνται τῆς σωτηρίας οἱ λαχόντες αὐτὸν πρὸς θεὸν πρέσβυν θερμότατον.

67. ὅτι δὲ ἡ ἐνεργοῦσα χάρις ἐπὶ τῷ ὁσίῳ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ἐν τοῖς μείζοσι μόνοις καὶ μνήμης ἀξίοις, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῖς δήπουθεν τοῖς δοκοῦσι μικροῖς καὶ οὐδὲν ἔσθ' ὅτε νομιζομένοις τὴν οἰκείαν δύναμιν ἐνδείκνυσι καὶ ἐνέργειαν, δῆλον ἐκ τοῦ παραυτικά ῥηθησομένου. Στέφανος ὁ τὰς δημοσίας καὶ τοῦ κοινοῦ λειτουργίας ἀεὶ πιστευόμενος, ᾧ τὸ ἐπώνυμον δῆλον τοῖς πᾶσι διὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς

ἐπίσημον· ζῶν γὰρ ἔτι καὶ οὗτος καὶ περιῶν δείκνυται, τὸν μονήρη βίον νῦν ἀσπασάμενος· ἐν χρεία ποτὲ καταστάς ἐλαίου, τῷ ἰδίῳ ὑπηρέτῃ ἐπέσκηψε καταλαβεῖν πρὸς τάχος τὸ τῆς μονῆς ἐργαστήριον, ἐν ἧς εἰώθασιν συντρίβεσθαι τῶν ἐλαιῶν οἱ καρποὶ καὶ ὄργανοις τισὶ καὶ λίθου βάρει τὸ ἔλαιον ἐκπιέζεσθαι, καὶ κενὴν ὑδρίαν ἐλαίου πληρῶσαι καὶ ὡς αὐτὸν ἀγαγεῖν. οὗ δὴ γενομένου καὶ τοῦ ἐλαίου πρὸς βίαν ληφθέντος, οὐ μέλλων ἦν ὁ ἅγιος, οὐδ' εἰς ἀναβολὰς τιθέμενος τὰ τῆς ἐκδικήσεως· νύκτωρ γὰρ ἐπιφανεῖς τῷ Στεφάνῳ ὑπνώπτοντι, πρῶτον μὲν ὅστις εἶη ἐφανέρου, εἶτα καὶ χαλεπαίνονται ἐοικῶς καὶ δι' ὀργῆς τὸ πρᾶγμα

[p. 230] ποιούμενος, ὡς ὑπόδικον τὸν ἄνδρα ἀπεφήνατο καὶ τὰ ἔσχατα αὐτῷ διαθήσειν κακὰ ἠπεῖλει τῆς τοιαύτης τόλμης ἕνεκα. τοῦ δὲ ἀγωνία ληφθέντος καὶ ὡς περὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογουμένου καὶ μηδαμῶς ἔτι τοιοῦτόν τι κατατολμῆσαι σὺν πολλῷ τῷ δέει ἐπαγγελλομένου, ἐμείν τε ὡς αὐτὸν τὸ ληφθὲν ἔλαιον ἐκεῖνος ἐπέταπτεν. καὶ ὡς ἐμείν μὲν ἐδόκει τὸ ἔλαιον, ἐκεῖνος δ' ἔτι καὶ ἔτι τὸν ἕμετον προσαπῆτει ἐπεκτείνεσθαι. ὡς δὲ μηκέτι ὑπολελεῖσθαι ἔλαιον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ ὁ Στέφανος διετείνεται, ἐκεῖνος καὶ αὐθις βίαν ἐπῆγε πρὸς τὸ ἐμείν, εἶτα καὶ προσηπεῖλει ὡς, εἰ μὴ τάχιον ἀποδοίῃ τὸ ἀφαιρεθὲν ἔλαιον, καὶ αὐτὰ τὰ ἔγκατα αὐτοῦ συμπαραληφθῆναι τῷ ἐμέτῳ. περιδεῆς οὖν ὁ Στέφανος καὶ σύντρομος ἀναστάς καὶ ὅπερ ἐδήλου τὸ ὄναρ συμβαλὼν ἀραρότως καὶ

ἀναμφιλέκτως, σπουδῆ πολλῇ τὸ ληφθὲν ἔλαιον τῷ ἐργαστηρίῳ ἐπανέσωζε· καὶ τὰ τῆς ὀπτασίας ἦν διηγούμενος τρανογλωττία καὶ πᾶσιν ἀεὶ διαμαρτυρόμενος φευκταῖον καὶ ἀπώμοτον ποιεῖσθαι τὸ προσπαύειν ὅλως ἐν τοῖς τῆ μονῆ διαφέρουσιν ἢ τολμᾶν ἐν τούτοις κἂν ὀπωσοῦν ἀφιδιάζειν. τούτου τὸν παῖδα Γεώργιον ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις τῷ τῆς παραπληξίας πάθει πεπτωκότα, ὡς μηδὲν ὅλως ἀπόνασθαι ἐκ πάσης ἰατρικῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἢ τῷ λίχνῳ μόνῳ τῶν ἐλπίδων δελεάζεσθαι, ὁ μέγας μόνος ἐρρύσατο τῷ τούτου θείῳ τεμένει προσπεφευγότα, καθὼς καὶ ἡ ἐν τῷ ἀργυραίῳ τῆς μονῆς θυμιατηρίῳ ἐκτυπωθεῖσα καὶ διαχαραχθεῖσα γραφή καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς παραδοξοποιίας δι' εἰκονικῆς ἐκτυπώσεως ἀριδηλότερον νῦν παριστᾷ.

[p. 232]

68. ὁ δὲ λόγος καὶ ἑτέροις θαύμασι βούλεται ἐστιᾶσαι τὰς ἡμῶν ἀκοάς. παιδίον ἦν πάνυ ἀτελὲς τὴν ἡλικίαν καὶ ἔτι ὑποτίθιον, ᾧ κλήσις μὲν Μανουήλ, ἀστεῖον δέ, ἅμα καὶ φύσεως εὖ ἔχον καὶ ἀγχινοίας. τούτου τῶν ἀναγκαίων μορίων ἄτερον λώβην ἐδέξατο οὐ τὴν τυχοῦσαν συμβάσεως ἐκ τινος, καὶ ἀπειλὴν ἠπειλεῖτο τὸ πάθος τῆς πτώσεως τῶν ὑπογαστριῶν· καὶ πόρρω ἦν οὐδαμῶς πρὸς βίαν καταρρυῆναι τὰ ἔγκατα· καὶ τοῖς διδύμοις φόρτον ἐλεεινῶς προσγενέσθαι ἐδόκει δυσθέατον ὁμοῦ καὶ δυσαλθέστατον. οἱ οὖν τούτου γονεῖς (καὶ τί γὰρ ἢ γονεῖς) τοῖς φυσικοῖς σπλάγχνοις

κινούμενοι καὶ τῷ κέντρῳ τῆς λύπης νυττόμενοι, πολλὴν εἰσηγὸν τὴν σπουδὴν, ὥστε παντοίοις καταιονήμασι καὶ λοιποῖς ἀλεξιτηρίοις δῆθεν ἐπιθέμασιν ἰατρικαῖς χερσὶ τοῦ πάθους ἀπαλλάττειν τὸν παῖδα. ὡς δ' ἀνηνύτοις ἦσαν ἐπιχειροῦντες καὶ τὸ πάθος παντὸς ὑπῆρχε βοηθήματος ἰσχυρότερον καὶ ἀνυόντες ἐκεῖνοι οὐδὲν ἦνυον, καιρίως τε ἐβάλλοντο ταῖς ἀκίσι τῆς λύπης καὶ ἡ ῥομφαία κατὰ μέσης ἤλαυνεν αὐτῶν τῆς καρδίας, τέρας ἀντὶ παιδὸς τὸν παῖδα καὶ ἀωρόλειον αὐτὸν μικρὸν ὅσον θεώμενοι γενησόμενον. ἐπειδὴ καὶ ἡ πάνσεπτος δημοτελῆς ἑορτὴ ἐπέστη τῆς ἱερᾶς κοιμήσεως τοῦ τρισμάκαρος, ὅτε δὴ καὶ ἡμῖν (οὐκ οἶδ' ὅπως) ἀναξίοις οὔσι καὶ κατὰ τινὰς ἀρρήτους λόγους τὸ ζῆν καὶ ἀναπνεῖν τὸν ἀέρα παραχωρηθεῖσιν ἡ προστασία τῆς μονῆς ταύτης ἐνεχειρίσθη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς παριππευσάσης ἐνδεκάτης ἐπινεμήσεως τοῦ ἑξάκις χιλιοστοῦ ἑξακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους, εἰς μνήμην ἐκεῖνοι τῶν καθ'

[p. 234] ἐκάστην τελουμένων ὑπὸ τοῦ ὀσίου ἐληλυθότες καὶ τῇ πάντα δυναμένη πίστει θαρρήσαντες, πάντα εὐθὺς περὶ ἐλάττονος θέμενος, ἄρας ὁ πατὴρ τὸν παῖδα, ὡς εἶχε τάχος τῇ ἱερᾷ λάρνακι πρόσεισι τοῦ ὀσίου· καὶ πρηγῆς εἰς τοῦδαφος ἑαυτὸν καταβαλὼν καὶ δάκρυα θερμὰ τῆς τιμίας καὶ θαυματοποιοῦ θήκης κατασπένδων, διὰ πάντων ἠτεῖτο τὸν μέγαν, ἐκκαλούμενος ἐπὶ τῷ παιδί τὸν ἔλεον· εὐμήχανον γὰρ αἰεὶ ἡ ἀνάγκη καὶ πρὸς τὴν λύσιν τῶν

λυπούντων λίαν διανοητικόν. καὶ γὰρ οὐ μέχρι τῆς διὰ λόγων αἰτήσεως ἔσται μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ λιχανῷ δακτύλῳ τοῦτο μὲν ἐκ τῆς σημειοφόρου θείας σοροῦ νοτίδος, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῆς φωταγωγοῦ ἐλαίου τὸ πάσχον μέρος τοῦ παιδὸς ἐπιχρίσας (ὡ θείας ἐπισκοπῆς, ὡ ταχείας βοηθείας), λύεται τὸ πάθος εὐθὺς καί, τὸ διωδικὸς ἐκεῖνο ἄθρόως διαπνεῦσαν, αὐθωρὸν ὁ παῖς τοῦ τε ἀπειλουμένου κινδύνου ἀπήλλακτο καὶ ἀκριβοῦς ἀπήλαυσε τῆς ὑγείας. ὃν καὶ λαβὼν ὁ πατήρ, χαίρουσιν ὀφθαλμοῖς χαίροντας ἑώρα τοὺς οἰκείους καὶ σὺν αὐτῷ πάντα εἶχε θεὸν ὁμοῦ καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα μεγαλύνοντας.

69. ἐγὼ δ' αὐτὸς ὁ τῇ ἀμούσῳ γλώσση καὶ ἀκόμφῳ ταῦτα λέγων καὶ ἐξηγούμενος, τί εἶπω ἢ τί λαλήσω ἀδικήσω πάντως ἑμαυτὸν λίαν, ἀδικήσω δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἔτι τε καὶ αὐτοὺς <τοὺς> τῶν καλῶν ζηλωτὰς καὶ τῶν θείων θαυμασίων φιλακροάμονας, εἰ μὴ καὶ τῶν πρὸς ἐμὲ χαρίτων τοῦ μεγάλου ἀπὸ μέρους ἐπιμνησθήσομαι, καὶ μιᾶς τε παραδοξοποιίας τῆς εἰς ἐμὲ γενομένης ὡς ἐνὸν μοι τοῖς φιλοθέοις καὶ οἷς ἢ πᾶσα

[p. 236] τὰ τούτου ἀεὶ μανθάνειν παράδοξα διηγῆσομαι καὶ ἀκοὰς ἐστιάσω τὰς φιλοκάλους. ἐπιρροή τις ἄνωθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς ὕλης δριμυτάτης καὶ τὸ δάκνον πάμπολυ κεκτημένης διὰ τινων ἀδήλων πόρων μέχρι τῶν φατνίων σαρκῶν διικνουμένη, τοῦ λαιοῦ τῶν ὀδόντων μέρους σφόδρα

με κακῶς διετίθετο. καὶ αἱ ὀδύναί ἐντεῦθεν δριμεῖαι καὶ ἀνύποιστοι· καὶ τὸ ἄλγος ταῖς τε γνάθοις τῇ εἰσβαλλούσῃ ὕλῃ καὶ τοῖς ὀδοῦσι δεινὸν καὶ ἀνήκεστον, ὥστε μηδ' οἶως ἔχειν τροφῆς ὅλως τῆς οἰασθηποτοῦν μετειληχέναι, ἅτε καὶ τῶν ἔξω τῆς ὀδύνης ὀδόντων διαπεπονηκότων καὶ τὴν οἰκείαν ὡσπερ ἀφηρημένων ἐνέργειαν. ταῖς γοῦν τοιαύταις βαρυτάταις ὀδύναις σφοδρῶς βαλλόμενος, ὡς καὶ αὐτὴν δῆπουθεν τὴν πᾶσι ζωὴν ἐπέραστον ἀπολέγεσθαι, τὸ ὄμμα καὶ αὐτὸς ἄρας τῆς διανοίας πρὸς τὸν τοῦ ἐλέους, ὃ φησι Μιχαίας, θελητὴν κύριον καὶ τὸν τούτου θεράποντα κάμοι προστάτην καὶ ἄρωγόν καὶ ἐπίκουρον πρέσβυν προβαλλόμενος ἐν συνοχῇ καρδίας καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, τὴν τούτου τοῦ κακοῦ λύσιν ἐξήτουν καὶ τὴν τοῦ λυποῦντος ἀπαλλαγὴν. καὶ δὴ παρακρῆμα (ὡ τῆς ἀρρήτου σου, Χριστέ μου, χρηστότητος, ὡ τῆς ἀφάτου σου εὐσπλαγχνίας) τῇ αἰτήσῃ ἦν προσήγαγον τῷ ὀσίῳ καὶ ἡ ἴασις εἶπετο· οἷα γὰρ τινος ψυχροῦ πνεύματος ἠσθόμην τῶν ἀλγούντων ὀδόντων ὑπαφιεμένου, καὶ εὐθὺς τὸ τε τὰς παρειὰς φλεγμαῖναι κακῶς διατιθέμενον ἐπραῦνετο· τῶν ὀδυνῶν [p. 238] τὰ βέλη ἠμβλύνετο, καὶ ὄλος ἦμην ἐξάντης τοῦ οὕτω με λυποῦντος δεινοῦ καὶ κατατρύχοντος, καθαρᾶς ἀπολαύων τῆς ὑγείας.

διὰ τοι τοῦτο καὶ τὴν εὐεργεσίαν ἀνακηρύττων ὑμνῶ, γεραίρω τὸν ἔλεον, πανηγυρίζω τὴν χάριν τοῦ γενομένου θαύματος τὴν ἄκραν τοῦ θεοῦ ἀγαθότητα

ὑπερεκπληττόμενος.

70. καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐ διηγητέον ἄνδρες τινὲς τῶν ὁμορούντων τῷ πολλάκις μνημονευθέντι μετοχίῳ βαρβαρικώτερον διακείμενοι, κλέμμασί τε χαίροντες αἰεὶ καὶ ληστεῖαις καὶ μαιφονίαις, τῷ ἐν αὐτοῖς ἐνεργοῦντι δαίμονι καὶ αὖθις ὑπείξαντες καὶ βουλήν βουλευσάμενοι πονηράν, ἐπέθεντο ἄωρι τῶν νυκτῶν τῷ τοιούτῳ μετοχίῳ τῆς μονῆς· καὶ ληστρικῶς, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἴσω τῆς οἰκίας τῶν ἐκεῖσε παροικικῶς βιούντων εἰσπηδήσαντες, λύκοι οἷά τινες ἄρπαγες καὶ ἄγριοι θῆρες, βίαιον ἄρπαγμα τὴν αὐτῶν παῖδα ποιησάμενοι, μετὰ σπουδῆς ὄχοντο· ἀπεμπολήσαι γὰρ αὐτὴν διεσκόπουν καὶ πρὸς δουλείαν ἐκδοῦναι οἱ τῷ ὄντι δοῦλοι τοῦ Σατανᾶ καὶ τῆς ἁμαρτίας, τὸ δὲ κομισθὲν ἀργύριον τῇ καταργουμένη αὐτῶν κοιλίᾳ σὺν τοῖς καταργουμένοις βρώμασι προσαπονεῖμαι· τοιοῦτοι γὰρ εἰσιν αἰεὶ ὧν ὁ θεὸς ἢ κοιλία, κατὰ τὸν φάμενον, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. κατωρχεῖτο δὲ ἄρα ταῖς ἐλπίσι τὸ μέλλον· καὶ διὰ κενῆς ὠφθησαν ἀνομοῦντες οἱ μάταιοι· ἢ τε γὰρ βοή τῆς παιδὸς καὶ ὁ θρῆνος τῶν ταύτης γονέων δῆλον πᾶσι τὸ δράμα καθίστη. καὶ εὐθέως

[p. 240] αὐτῇ τῇ ὥρα πάντες οἱ ἐκεῖσε ἀναστάντες, ἀγροικικῶς, ὡς εἶχον, μέγα ἐπεφώνουν, ἐπὶ χεῖρας ἔχοντες καὶ τὸ ἐκεῖσε τιμαλφέστατον τοῦ ὀσίου ἀπεικόνισμα, τὸ «κύριε ἐλέησον» καὶ αὐτὸν δὴ τὸν

ἅγιον ἐπεβοῶντο εἰς ἄμυναν. καὶ ὅς οὐ μέλλων ἦν, οὐδ' ἀναδυόμενος, ἀλλ' ἅμα τῷ μικρὸν προβῆναι τοῦ τόπου τοὺς παλαιμναίους ἐκείνους, νέφος ὥσπερ βαθὺ καὶ ἀχλυῶδες καὶ καχέσπερον ἐπισκῆψαν αὐτοῖς, τὰς αὐτῶν κατημαύρωσεν ὄψεις καὶ ἀορασίαν ἐπήγαγε παντελῆ, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς περαιτέρω προβαίνειν. θάμβους οὖν ἐπὶ τούτῳ πλησθέντες καὶ χαμάζε κλίναντες ἑαυτούς, τὴν ἀρπαγεῖσαν κόρην ἀντιστρέφειν ἐπηγγέλλοντο· οὐδὲ γὰρ ἡ αἰτία ἠγνοεῖτο αὐτοῖς δι' ἣν οὕτω τὴν ὀπτικήν ἀφήρηντο ἄφνω ἐνέργειαν. τὸ δὲ ἐξαισίον, ὅτι ἐπὶ τῷ ἐπαγγέλματι καὶ ἡ ἀχλὺς αὐθωρὸν περιηρεῖτο καὶ τὸ βλέπειν εἶχον ὡς καὶ τὸ πρότερον. ἀλλ' ἐκεῖνοι τῇ πονηρᾷ καὶ αὐθις συνηθείᾳ κρατούμενοι καὶ βασάνῳ ἔτι τὸ πρᾶγμα βουλόμενοι διδόναι, εἴ γε κατὰ τὸ αὐτόματον συνέβη αὐτοῖς ἡ πῆρωσις ὡς ὤοντο, τὴν παῖδα ἀνελόμενοι τῆς προκειμένης εἶχοντο τρίβου. καὶ ἦν ἐκείνοις καὶ αὐθις κόπος τὸ πρᾶγμα κενός· ἰδοὺ γὰρ καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ ἀχλὺς καὶ ἡ πῆρωσις τῶν ὄψεων, πρὸς δὲ καὶ τὸ χαμαιριφές αὐτοῖς, οἷα δὲ καὶ πάλαι τοῖς παραγενομένοις ἀσεβέσιν Ἰουδαίοις, συλλαβεῖν τὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀρχηγὸν καὶ δεσπότην τῶν ἀπάντων. ὅτε καὶ ἐπικαίρως ἦν ἄδειν τὰ τοῦ Ἡσαΐου, Ἥψηλαφήσουσιν ὡς τυφλοὶ τοῖχον, καὶ ὡς οὐκ ὑπαρχόντων ὀφθαλμῶν ψηλαφήσουσι. Ἥ τότε τοίνυν οἱ

[p. 242] ἀπειθεῖς ἐκεῖνοι καὶ δεισιδαίμονες εἰς τελείαν ἐληλυθότες συναίσθησιν, θειοτέραν εἶναι συνῆκαν

δύναμιν τὴν σφάλλουσαν αὐτῶν τὴν ὄρμην καὶ ματαιοῦσαν αὐτῶν τὰ διανοήματα· καὶ τὸν ἅγιον ἐπεκαλοῦντο σὺν θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν καὶ συγγνώμην ἤτοῦντο ἐφ' οἷς τε ἔδρασαν καὶ ἐφ' οἷς διηπίστουν πρὸ μικροῦ, ἀμφισβητήσιμοι τυγχάνοντες καὶ ἐνδοιάστικτοι. πρὸς τοῦτοις καὶ καθαρῶς ἐπηγγέλλοντο ἐπανασῶζειν τὴν παῖδα τοῖς ἰδίους γονεῦσι. καὶ δὴ καὶ παραχρῆμα ἐκείνοις μὲν ἡ ὄρασις, τοῖς δὲ γονεῦσιν ἡ κόρη ἀθιγῆς πάντη καὶ ἀνέπαφος ἀπεδίδοτο· καὶ δέος ἔκτοτε οὐ τὸ τυχόν ὑπεισῆει αὐτοῖς τε καὶ τοῖς τὴν ἀρπαγὴν οὕτω ποιησαμένοις τῆς κόρης καὶ πᾶσι ἄλλοις τοῖς προσοικοῦσι τῷ τόπῳ, ὥστε καὶ δι' εὐχῆς πάντα τίθεσθαι μηκέτι τοιοῦτόν τι διανοηθῆναι.

71. ἐπεισὶτω δὲ τοῖς ἄλλοις τοῦ μεγάλου θαύμασι καὶ ὁ πρὸ μικροῦ γεγένηται περὶ τὸν ἐξ ἀλλοδαπῆς ὀρμώμενον χώρας Ἰωάννην· ἐπεὶ καὶ τοῦτο οὐ φαῦλον οὐδὲ μικρὸν οὐδ' ὥστε παριδεῖν ἄξιον· ὁ γὰρ Ἰωάννης οὗτος εὐζωνος μὲν ἦν καὶ ἵπποκόμος καὶ αὐτὸ δὴ τὸ πωλοδαμνεῖν ἄριστα ἐξησκημένος. γυναίκα δὲ τινὶ τῶν λίαν μὲν πενεστάτων, ἐν τοῖς στεγονομίοις τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ φροντιστηρίου τὰς οἰκῆσεις ποιουμένων, ἄρτους πιπράσκοντι πορισμοῦ ζωῆς ἕνεκεν, χεῖρα ἐκεῖνος θεῖς πλεονεκτικὴν καὶ πρὸς τὸ βλάπτειν ἀφειδῶς ἔχουσαν, κέρματος δίχα τινὸς τοὺς ἄρτους ἀρπαλέους ἐποιεῖτο. τὸ γοῦν γύναιον στέγειν ὅλως τὴν ἀδικίαν μὴ δυνάμενον δι' ἀπονοίας ὑπερβολήν,

ὠδύρετό τε καὶ φωνὰς ἠφίει
 [p. 244] οἰκτρὰς· πρὸς γὰρ τῇ ἀφαιρέσει τῶν ἄρτων
 καὶ τῇ ἐν χερσὶ σειρομάστιγι παίειν αὐτὴν οὐκ
 ἠύλαβεῖτο ἐξ ἄκρας ἰταμότητος. ἐπεὶ δὲ τινες τῶν τῆς
 μονῆς τὸ μὴ καλῶς οὕτω δρώμενον μηδ' ὀσίως
 ἦσθοντο, ἐξῆλθον κατὰ σπουδὴν, ἡμῶν οἴκοι
 σχολαζόντων, ἀρωγὴν τινα δῆθεν τῇ γυναικὶ
 παρέξοντες, πολλὰς μὲν καὶ πυκνὰς ἦσαν ἐπάγοντες
 τὰς παραινέσεις τῷ παραπλησίως ἀλόγου ζῴου
 διακειμένῳ· ἀλλ' ἐκεῖνος καὶ ἄλλως μὲν πάροις ὢν
 καὶ ἔκφρων ὑπὸ τῆς ἄγαν οἰνοφλυγίας, τότε δὲ καὶ
 μάλιστα τῷ ἀλόγῳ θυμῷ πρὸς τελείαν βακχεῖαν
 ὑποσυρόμενος ἀσπίς ἦν βύουσα τὰ ὄτα, καὶ μηδ'
 ὀπωσοῦν ἀνασχόμενος εἴκειν ταῖς παραινέσεσιν, εἰ μὴ
 καὶ μείζονι μᾶλλον τῇ τόλμῃ χρώμενος καὶ ἀναιδείᾳ,
 τραχυτέραις ὕβρεσι τοὺς παραινούντας ἠμείβετο, ἀλλὰ
 καὶ δύσφημά τινα κατὰ τοῦ ὀσίου ἐξ ἀκολάστου καὶ
 πονηρᾶς γλώττης ὁ μάταιος προφέρειν οὐκ ἀπείδετο.
 εἶτα καί, ὡς αὐτῷ ἐδόκει, τοιαῦτα νεανιευσάμενος,
 ἀπήει, τῷ ἰδίῳ δεσπότη ἐπόμενος τύπτοντι αὐτὸν ὡς
 ἀτάσθαλον καὶ κακώτροπον· ἦν γὰρ κάκεῖνος ἐπιστάς
 τῷ τόπῳ οὐκ ἀθεεῖ, ὡς οἶμαι, εἰς ἐκδίκησιν τοῦ
 τολμήματος. ἔφθασε τέως καὶ ὁ μέγας τὰ παρ' ἑαυτοῦ
 κἀνταῦθα ἐνδεικνύμενος· οὐ πλείω γὰρ ἢ ὠρῶν πέντε
 διάστημα, καὶ σάλον αὐτῷ ἀοράτως τῆς καρδίας
 ἐπαφῆκε καὶ ὀλιγωρίαν καὶ φρενῶν ἔκστασιν, ὥστε
 πίπτειν χαμαὶ καὶ κραδαίνεσθαι καὶ βρύχειν τοὺς
 ὀδόντας καὶ πάντα ποιεῖν ὅσα τοῖς κορυβαντιῶσι

καθέστηκεν ἴδια· πρὸς τούτοις καὶ ὄφιν οἶά τινα ἰνδάλλετο ἐξιέναι τοῦ ἰδίου κόλπου καὶ περιδινεῖσθαι [p. 246] τῇ δεξιᾷ τούτου χειρὶ, ἣν πρὸ μικροῦ ἐξέτεινεν ἀφρόνως, ὥστε πόρρω ἀπωθεῖσθαι τοὺς τὰ δέοντα αὐτῷ ὑποτιθεμένους. καὶ ταῦτα μὲν ὁ δείλαιος ἐν ἀμέτρῳ θλίψει καὶ ὀδύνη ἀφορήτῳ ἰνδάλλετό τε καὶ ἐφαντάζετο· καὶ ἐλεεινὸν τοῖς πᾶσι προῦκειτο θέαμα. ἔνιοι δὲ τῶν τῆς δουκικῆς ὑπηρεσίας, νόμῳ φιλίας οἰκτεῖραντες τὸν ἄνθρωπον, ἐν τῷ θείῳ τοῦτον τεμένει τοῦ μάκαρος ἤγαγον, ἵν' ὅθεν ἐπλήγη τῇ συμφορᾷ ἐκεῖθεν εὖρη τοῦ κακοῦ φάρμακον.

72. ὅς καὶ τὴν θεραπείαν εὕρισκει τῆς ἐλπίδος μείζω· ὡς γὰρ τῇ τιμίᾳ καὶ θαυματοποιῷ ἀλύσει διεδεσμεῖτο, παρακρήμα ὁ χρηστὸς τῷ ὄντι καὶ ἀγαθὸς πρὸς πάντας, τῆς συνήθους χρηστότητος μὴ ἐπιλαθόμενος, μικροῦ καὶ τὴν αἴτησιν προελάμβανε καὶ ταχεῖαν ἐβράβευε τὴν θεραπείαν. ὅτι δὲ τοῖς ἐλαχίστοις αἰεὶ, καθὼς που εἴρηται, ἀλλ' οὐ τοῖς δυνατοῖς τὸ συγγνώμης ῥᾶστα ἀξιοῦσθαι· ἅμα γὰρ τῷ προσπαῦσαι τοῖς μέλεσι τοῦ πάσχοντος τὴν τιμίαν ἄλυσιν, εἰς ἑαυτὸν ἐπανιέναι ὠρᾶτο· καὶ ταλανίζων ἑαυτόν, τὸν ἅγιον ἐπεβοᾶτο καὶ συγγνώμην ἠτεῖτο τῆς κακονοίας. εἶτα καὶ ἐλέους τυχεῖν θερμῶς ἐξελιπάρει καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἠτεῖτο τοῦ τηλικούτου κακοῦ, τοῖσδε τοῖς ῥήμασι χρώμενος ἀκόμψως· «πολλῶ σοι ῥᾶον, ἅγιε, ἀγαθὸν ὄντα καὶ μιμητὴν, τοῦ βλάψαι τὸ θεραπεῦσαι. καὶ εἰ ἐκεῖνο ἐπήγαγες, ἐμοῦ τοῦ ἀθλίου τὴν αἰτίαν

δεδωκότος, πολλῶ μᾶλλον ῥᾶον ἔσται σοι καὶ τὴν ἴασιν δοῦναι καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν· δασιλῶς γὰρ οἶδας [p. 248] ἐκχέειν τὸ ἀγαθὸν ἐπὶ πᾶσι κατὰ μίμησιν τῆς πρώτης ἀγαθοδοτίδος θεαρχίας.» ταῦτα λέγων, καὶ ἐνωμότως συνετίθετο καὶ ἐπηγγέλλετο μηκέτι πρὸς τὴν τοιαύτην τόλμαν ὑποσυρῆναι καὶ αὐθάδειαν. οὕτως οὖν διακειμένου καὶ θαμινώτερον ἐπιχριομένου τῷ ἐκ τῆς φωταγωγῆς τῆς ἱερᾶς θήκης ἐλαίῳ καὶ ὕδατος μεταλαμβάνοντος, δι' οὗ εἶωθε σπόγγῳ ἀποσμήχεσθαι ἢ ἱερὰ αὕτη θήκη, οὐ πλείω ἢ τριῶν ἡμερῶν προθεσμία, καὶ αὐτὸς ἦν ὅλως ὑγιῆς καὶ νηφάλιος, πάσης τε συνέσεως καὶ μετριοφροσύνης καὶ εὐταξίας ἐκ τῆς τοιαύτης παιδείας ὡς ἐπίπαν ἠξιωμένος καὶ τὴν καλήν, ἴν' οὕτως εἶπω, ἀλλοίωσιν ἠλλοιωμένος καὶ τρανότερον πᾶσι διηγούμενος ἅ τ' ἐπεπόνθει καὶ ὅπως παραδόξως τῆς ἰάσεως ἔτυχε, κῆρυξ γεγονὼς τοῦ ἰασαμένου καὶ δυνάμεως καὶ χρηστότητος, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς παιδείας, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ σφάλματος θεραπείας, καὶ κοινὸν ὥσπερ παιδευτήριον προκείμενος πᾶσι καὶ διδασκάλιον, δεικνύων τῷ ὑποδείγματι ὅση τις ἐστὶ τοῖς δικαίοις ἢ πρὸς θεὸν παρρησία καὶ ὅτι ἀξίως πάντα ὑπόκειται τῷ θελήματι αὐτῶν.

73. ἡμεῖς δὲ μέχρι τίνος πειρώμεθα διηγῆσαι παραβαλεῖν τὰ καὶ πάσης ἀνθρωπίνης δυνάμεως κρείττω καλῶς εἰδότες ἐργῶδες εἶναι καὶ πάντη ἀμήχανον γραφῆ παραδιδόναι κατὰ μέρος τὰ καθ'

ἐκάστην τελούμενα θαύματα ὑπὸ τοῦ τρισμάκαρος, ναμάτων ἐπ' ἴσης ἀειρρύτων προχεόμενα· ἃ καὶ οὐδὲ στήσονται τῆς ἐπιρροῆς, ἕως ἐκεῖνος ὁ αὐτός ἐστι καὶ τοῖς αὐτοῖς κέκτηται σπλάγχνοις, ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς θεὸν διαπρεσβευόμενος. ἐνὸς δὲ τέως ἢ δύο ἐπιμνησθέντες τῶν ἑναγχος τελεσθέντων θαυμάτων, ἐν τούτοις τὸν λόγον περιγράψωμεν, γινώσκοντες εἶναι τὸν κόρον ἀκοῆς πολέμιον ἐφ' ἅπασιν.

[p. 250]

74. δύο τινὲς ὁμαίμονες κατὰ σάρκα, τὸ μὲν γένος Λατῖνοι, πατρίδα δὲ ἀνοῦντες τὴν Ἀκουϊλίαν, ἄρτι τῇ καθ' ἡμᾶς χώρα τῆς Λακεδαιμόνος ἐγχωριάσαντες ἐμπορίας χάριν, ἄτερος ἐξ αὐτῶν, ὃ Βιτάλιος ἦν ἡ κλῆσις, νόσῳ βαρυτάτῃ περιπεσὼν καὶ χρόνῳ συχνῶ τῇ νόσῳ προσομιλήσας, ὡς ἐπ' αὐτῇ πᾶσαν ἠττηθῆναι τέχνην Ἀσκληπιάδου, ἐπ' ἐσχάτου καὶ μανία ἐλήφθη, ὡς ἐκοτῆναι αὐτοῦ καὶ σαρκάζειν καὶ λυττᾶν καὶ ἄπτειν καὶ ἐφάλλεσθαι καὶ λάξ ἐντείνειν κατὰ παντὸς τοῦ προσπαύειν βουλομένου καὶ μηδένα γινώσκειν τῶν φίλων ἢ τῶν συνήθων. καὶ ὁ μὲν οὕτω πάσχων ἦν καὶ τὸ κινδυνεύειν ὄλως μὴ διαπιστούμενος. εἶχε δὲ καὶ τὸν συναίμονα σφοδρῶς ἄγαν ἀλγοῦντα καὶ ἀνιώμενον ἐπὶ τῷ ἀδοκῆτῳ τῆς συμφορᾶς, σχετλιάζοντά τε καὶ στένοντα καὶ Πάτροκλον, ἱστορικῶς εἰπεῖν, θρηνοῦντά τε καὶ ὀδυρόμενον. ὅτι καὶ ἔργον φιλανθρώπου ψυχῆς ἐνδεικνύμενοι, ἐνιοὶ τῶν τὰς οἰκῆσεις

ποιουμένων ἐπί τισιν ἀγχιθύροις οἰκήμασι τῆς τούτου καταγωγῆς προσελθόντες καὶ φάρμακα τοῦ πάθους ὥσπερ μηχανώμενοι, ἅμα μὲν λόγοις εὐστρόφοις καὶ ψυχαγωγικοῖς, οἷα φιλεῖ πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸ πολυπενθὲς ὑπέτεμνον αὐτῷ καὶ πολύδακρυ, ἅμα δὲ καὶ τὰς καθ' ἐκάστην τελουμένας ὑπὸ τοῦ ὀσίου παραδοξοποιίας εἰς μέσον παρήγον· εἶτα καὶ παρήνουν τῷ οὕτως ἀνιωμένῳ πάντα ἐν δευτέρῳ θέσθαι καὶ θᾶπτον καταλαβεῖν τὸν ἱερὸν αὐτοῦ οἶκον ἅμα τῷ πάσχοντι ἐφ' ᾧ τὴν τιμίαν καὶ παραδοξοποιὸν ἄλυσιν τῷ τένοντι αὐτοῦ ἐξαφθῆναι αὐτοῦ κατὰ τὸ σῦνηθες εἰς ἴασιν καὶ τελείαν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐνσκήψαντος αὐτοῖς οὕτω κακοῦ. καὶ οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· τῷ δὲ οὐ κενός τις ἦν ὁ ψόφος τῶν ὧτων

[p. 252] καταχεόμενος, ἀλλὰ πίστεως θερμότερας ὑπέκκαυμα καὶ γλυκείας ἐλπίδος ἐπίβασις· ἐπίσταται γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ταπεινοῦν καὶ περίστασις καὶ πρὸς πίστιν θερμότεραν ἐνάγειν ἀλαζόνα φύσιν καὶ βάρβαρον καὶ περὶ τὴν πίστιν ἀτελῆ καὶ ὑποσκάζουσαν. ἐδόκει δ' ὅμως ἐργῶδες εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ χαλεπὸν τῇ ἐρημίᾳ τοῦ κυβερνήσοντος, ὅτι μηδ' ἀσφαλὲς ἦν αὐτοῖς καὶ ὑποψίας πάσης ἐλεύθερον, ξένοις οὖσι καὶ οὐκ αὐτόχθοσι, χρονίζειν ἔξω τῆς ἰδίας καταγωγῆς, κύκλῳ γραφικῶς εἰπεῖν τῶν κακουργεῖν εἰδότην διόντων καὶ κλέμμασι χαίρειν καὶ συλᾶν ἀεὶ τὰ ἀλλότρια ἀκριβῶς ἐξησκημένων. εἰκὸς δ' ἦν ἴσως καὶ τοῖς ἐν τῇ μονῇ ἐπαχθὲς

νομισθῆναι τὸ πρᾶγμα τῆς προσηκούσης ὄν προμηθείας ἐκτός· οὐ γὰρ ἐφείται ἀεὶ τοῖς οὕτω μεμηνόσι καὶ ἔκφροσιν ἄτερ τῆς τοῦ κυβερνήσοντος προεδρίας τῷ θεῷ τεμένει παραμένειν. ἐπὶ δὲ ὑπὸ δυοῖν τούτοις ἐώρων ἐκεῖνον μεριζόμενον τὸν ἄνδρα καὶ ἀσχάλλοντα ἐντεῦθεν οὐ μετρίως, πρὸς ἑτέραν συμβουλήν ἔγνωσαν τραπέσθαι· καὶ θερμὴν αὐτῷ μήκοθεν τὴν ἰκεσίαν προσάγειν τῷ ὀσίῳ ὑπὲρ τοῦ συγγόνου παρήνουν· οὐδὲ γὰρ ἀγνώται ἦσαν τῆς ἐνεργούσης θαυματουργοῦ δυνάμεως τοῦ μεγάλου, καὶ ἐπ' αὐτοῖς δήπουθεν τοῖς πόρρωθεν αὐτὸν ἐπικαλουμένοις ἀεὶ. ὁ δὲ μηδὲ τοῦτο περὶ ἐλαχίστου θέμενος (κοῦφον γὰρ ἐδιδάσκετο ἐνώπιον κυρίου παράδοξα ἀεὶ

[p. 254] ἐκτελεῖν διὰ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ), τὸν ἱερὸν οἶκον κατελάμβανε τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ ἁγίῳ συχνὰς προσῆγε τὰς δεήσεις ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος. καὶ ὁ μὲν οὕτω θερμότερον ἐποτινιάτο ἐν συνοχῇ καρδίας, θεὸν δ' εἶχε λύοντα τὴν νύκτα τῶν συμφορῶν ὡς ὄρθρον ἔτοιμον, καθά φησιν ὁ προφήτης, καὶ τὴν ἴασιν βραβεύοντα διὰ τοῦ οἰκείου θεράποντος τῷ κακῶς οὕτω πάσχοντι. ὅπως δὲ καὶ τὸ τῆς ἰάσεως τερατουργεῖται, ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. προσήνεκτο ἡ δέησις τῷ ὀσίῳ παρὰ τοῦ συγγόνου ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος ὡς εἴρηται. ἐπεὶ δὲ τῇ ἐπιμόνῳ καρτερίᾳ καὶ προεδρίᾳ οὐδὲν ἦπτον τῷ πάσχοντι ἐκλελυμένον εἶχε τὸ σῶμα καὶ διαπεπονηκός, ὁ τὴν ἰκεσίαν προσάγων, ὀκλάσας μέσης ἡμέρας καὶ μετρίου ὕπνου

καὶ μικρᾶς βουλόμενος γεύσασθαι ἀναπαύλης. ὁ μὲν εἰς φρουρὰν τοῦ πάσχοντος προσεδρεύων καθάπαξ ἀπῆν, ἐκεῖνος δὲ ἀνάγκης νόμοις πειθόμενος κρατῆσαι ἔγνω τὸν πάσχοντα καὶ ὕπτιον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἀνακλίνας ἱμάσι τε καὶ σμηρίνθοις χεῖρας ἅμα καὶ πόδας, πρὸς δὲ καὶ ἅπαν τὸ σῶμα δεσμοῖς διαλαβεῖν ὡς ἐν ἀφύκτοις, καὶ αὐταῖς δὲ ταῖς θύραις κλεισὶ καὶ μοχλοῖς ἀσφάλειαν ἐνθεῖναι. οὗ δὴ καὶ γενομένου, αὐτὸς μὲν ἀπῆει τῷ ὕπνῳ χρησόμενος, γραῖδι τινὶ ἐφεστίῳ ἐπιτρέψας τὴν φυλακὴν τοῦ δωματίου. οὗ δὲ πλείω δὲ ἢ μιᾶς ὥρας διάστημα, καὶ ὁ θερμὸς τῶν ἐπικαλουμένων ἐπίκουρος, ἢ ταχεινὴ βοήθεια, ὁ μὴ μόνον τοῖς ἐγγύς ἀλλὰ καὶ τοῖς πόρρω φαιδρὰς καὶ τηλαυγεῖς τῶν θαυμάτων ἐπαφίεις τὰς ἀκτῖνας ἤκεν ἐπιτελῶν τὰ ἴδια· ἐν εἶδει γὰρ τῷ συνήθει καὶ σχήματι ἐπιστὰς τῇ κλίνῃ τοῦ πάσχοντος κατὰ τὸ αἰσθητὸν ἅμα καὶ ὁρώμενον (ὡ θείας προμηθείας, ὡ θεοῦ κριμάτων ὑπερφυῶν), οὗ μόνον τὸν κυκεῶνα τοῦ πάθους ἐκοίμησε καὶ σωφρονοῦντα δι' ὅλου καὶ ὑγαιίνοντα τοῦτον ἀπέδειξεν ἀλλὰ καὶ τῶν δεσμῶν ἀνῆκε καὶ χεῖρα ὄρεξε καὶ τοῦ σκίμποδος ἐξήγειρεν. εἶτα καὶ τὴν κλῆσιν καὶ ὅστις εἶη δηλώσας τῷ ἰαθέντι καὶ ὅτι αὐτὸς ἐστίν, ὃν πρὸ μικροῦ ὁ σύγγονος ἐπεβοᾶτο, ἐξ ὄψεως [p. 256] αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ ὁρώμενος ἦν οὐδαμοῦ. εἶπεν ἂν τις τὸ τηνικάδε ἐπικαίρως σὺν θάμβει πολλῷ τὰ τοῦ ἱεροψάλτου ἠθαυμαστὸς ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἠ καὶ αὐθις ἠτοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ

ἐθαυμάστωσεν ὁ κύριος πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς. Ἡ τοῦ τοίνυν παραδόξως οὕτω τὴν ἴασιν δεξαμένου τῇ θύρᾳ προσεγγίσαντος καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἠσυχῶ φωνῇ καλοῦντος καὶ ἡρεμαία, δέει ληφθεῖσα ἢ γραῦς τὸν κείμενον πρὸς τάχος διύπνιζεν. ὁ δὲ ἀναστὰς περιδεῆς καὶ σύντρομος τὰς χεῖρας διεπέτασε, τὸν δὲ σὺναιμον εὔρεν ὑγρὸν ὀρῶντα καὶ χαροποιόν, σὺν κόσμῳ τε πολλῷ ἰστάμενον καὶ δι' ὄλου ὑγιῆ καὶ ἔμφρονα καὶ καθαρᾶ τῇ γλώττῃ διηγούμενον κατὰ μέρος τὴν τε τοῦ ἀγίου ἐπιστάσιαν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς παραδοξοποιίας ἅπερ αὐτὸς τε ὁ σύγγονος τοῦ ἰαθέντος καὶ πάντες πρὸς οὓς ὑπ' αὐτοῦ διεπορεύθη τὰ τούτου τεράστια ἀκηκοότες τῷ τῶν θαυμασίων χάριν ὠμολόγουν θεῷ καὶ τῷ τούτου θεράποντι Νίκωνι.

75. ἀλλ' ἀκόλουθόν ἐστι πάντως, καθὼς ὁ λόγος ἐπηγγείλατο, καὶ πρὸς ἑτέραν ἔτι τὴν πρὸ βραχέος τελεσθεῖσαν μεταβῆναι παραδοξοποιίαν καὶ ῥήμασιν ἀκόμψοις τὰ περὶ αὐτῆς ἀμωσγέπως ἐκθέσθαι καὶ μνήμη παραδοῦναι τοῖς φιλοθέοις, ὅτι μηδ' ἢ Θουκυδίδου καὶ Ἡροδότου σχολὴ ἢ καὶ τὸ τῆς ἐκείνων γλώττης εὐρὸν ἡμῖν ἄνωθεν ἀπονενέμηται, ἵνα σὺν τῷ πλήθει τῶν νοημάτων καὶ τὸ γλαφυρὸν διαλάμπη τῆς [p. 258] λέξεως, καὶ κατ' ἄμφω τὰς τῶν ἀκουόντων καρδίας ἠδύνη. ἔχει δὲ τέως τὰ τοῦ θαύματος ὧδε. ἀλλὰ μοι διανάστηθι, ὦ φίλον ἀκροατήριον, καὶ δεῦτε

πάντες, ψαλμικῶς εἰπεῖν, οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν καὶ ἀκούσατε καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, θεοῦ ἡμῖν ἄνωθεν συναιρομένου, ἔργα ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς εἰς δόξαν τῶν αὐτῶ εὐηρεστηκότων ἁγίων· τὸ γὰρ ἓν τι μειρακίῳ τερατουργηθὲν πρὸ μικροῦ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ θαύματος καὶ γλώττης ἀγών, καὶ ἀκοῇ δὲ παραληφθῆναι κομιδῇ φρικωδέστατον. καιρὸς ἦν καθ' ὃν οἱ καρποὶ τῶν ὀπωρῶν προτίθενται ἐν τῇ ἀγορᾷ. τὸ δὲ μειράκιον τὸ ἐν τῇ ἱερᾷ μὲν μονῇ τοῦ ὀσίου παράσιτος ὑπῆρχε κατειλημμένον, λιχνῶδες πάνυ καὶ τῷ λαιμῷ ἀεὶ χαριζόμενον· παισὶ γὰρ ἀεὶ εἰς βρῶσιν ὀπῶραι τὸ χαριέστατον. ὁ δὲ καὶ τὰς ὄψεις ἐπιβαλὼν τοῖς προκειμένοις ὄνιοις, δαίμων αὐτῶ ὑπεισήει τῆς λαιμαργίας καὶ τῷ πάθει ὡς ἐπίπαν ἐάλω. ἐπεὶ δὲ κέρματος ὅλως οὐκ ἠύμοίρει, προῖκα δ' ὁ παρέχων οὐκ ἦν, τὸ δριμύ τε καὶ ἄμαχον τῆς ἐπιθυμίας ἐπίεζε· τὸ δὲ τῆς φύσεως ἀπαλὸν οὐκ οἶως εἶχε τῷ πάθει ἀντωπεῖν. ἔγνω λοιπὸν συνωθούμενος ὁ παῖς ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ δεινότερα πολιορκούμενος, πρὸς κλοπὴν ἀποβλέψαι καὶ συνεργὸν αὐτὴν χρήσασθαι εἰς θεραπείαν τοῦ πάθους· εὐμήχανον γὰρ ἀεὶ, πρὸς δὲ καὶ παράβολον ἅπαν τὸ πιεζόμενον. ἔνθεν τοι καὶ καιροφυλακεῖν προήγετο καὶ ἔλλοχᾶν τὰς κέλλας τῶν ἐν τῇ μονῇ ἀσκουμένων μοναχῶν, ἕως, καιροῦ τυχῶν τοῦ ζητουμένου, εἴσω τῆς κέλλης ἐνὸς τῶν μοναχῶν εἰσπηδήσας καὶ τοῦ κερματοφυλακίου δραξάμενος, ἐν τῷ κόλπῳ τὸ κέρμα ἐκένου· εἰ καὶ μὴ κατὰ γνώμην αὐτῶ ἐχώρει τὸ σπουδαζόμενον, οὐδὲ

[p. 260] τοῦ σκοποῦ τελείως ἀπάνατο· ἄφνω γὰρ ὁ μοναχὸς καταλαβὼν αὐτὸν καὶ ὃ τι βούλεται τὸ πρᾶγμα μὴ ἀγνοήσας, τὰς μὲν θύρας κατέκλεισε κατ' αὐτοῦ, κατασείσας αὐτοῦ τὴν διάνοιαν τῷ φόβῳ τῆς ἀπειλῆς, αὐτὸς δ' ἀπήει τοῖς λοιποῖς θιασώταις τὸ πρᾶγμα ἀπαγγεῖλαι. ὁ δὲ παῖς τῷ δέει ληφθεὶς καὶ λίαν ὑποπτῆξας, εἶτα καὶ σκαιότητι δαιμονίῳ κινηθεὶς, εἰς τοῦτο τόλμης ἐλήλυθεν, ὡς ἀφειδιάσαι αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς πρὸς μεσημβρίαν ἐν τῇ ἀγορᾷ ὀρώσης θυρίδος τῆς κέλλης κατὰ κεφαλῆς ἀδειας λαβόμενος καθεῖναι ἑαυτὸν. ἔνθα δὴ καὶ τοῖς τῆς παρακειμένης κλίμακος λιθοστρώτου σκληροῖς καὶ ἀκροτόμοις λίθοις προσαραχθεὶς, οὐκ ἔλαττον ἢ ἐξ οὐργίας τοῦ ὕψους διεστηκότος (ὃ θαυμασίῳ δημιουργῆ κυρίε), ἀπαθῆς κακοῦ διετηρήθη· καὶ ἦν ὄλως ἄρτιος καὶ ἀσινῆς τῇ ἐπικλήσει καὶ μόνη τοῦ σοῦ θεράπωντος Νίκωνος· πάντες γὰρ οἱ τῇ ἀγορᾷ προσμένοντες τὸν παῖδα ὡς ἐθεάσαντο ἀθλίως οὕτω καταφερόμενον, παλμῶ καρδίας ὑπὸ τοῦ δέους ληφθέντες, τὸν ἅγιον ἐπεβοῶντο. καὶ ὅς θᾶπτον ἢ λόγος ἔφθασε τὸν παῖδα παραδόξως λυτρούμενος. εἰ μὴ γὰρ ὁ μέγας τὴν ἀρωγὴν οὕτω παρέσχε, διεσκορπίσθη ἂν τὰ τοῦ μείρακος ὅστᾳ οὐ παρὰ τὸν ἄδην, καθὼς εἴρηται τῷ θεῷ Δαβίδ, ἀλλὰ παρ' αὐτὰς δήπου τὰς λιθώδεις βαθμίδας τῆς κλίμακος. καὶ ἠδέως ἂν διετίθει πᾶς τις ἐθελόκακος καὶ ἐπεκρότησαν ἐπὶ τῷ πτώματι οἱ βασκαίνοντες ἐς τὰ μάλιστα καὶ τῇ ἡμετέρα θλίψει καὶ ἀπωλείᾳ ἠδέως

διακείμενοι λίαν καὶ αὐταῖς δήπου ταῖς τοῦ ἁγίου
 παραδοξοποιαῖς τῷ περιόντι τῆς κακίας βασκαίνειν
 οὐκ ἀπειδόμενοι· λόγος γὰρ τέως ἐχώρει
 [p. 262] κατ' ἐκείνῳ τῆς ὥρας, ὡς πτῶμα γενέσθαι τὸν
 παῖδα ἐξαισίον καὶ ὡς συντριβῆναι καὶ πικρὰν αὐτῷ
 γενέσθαι τὴν τοῦ βίου καταστροφὴν. ὁ δὲ λόγος
 ὑπεῖχεν ὕλην τοῖς δυσμενέσι καὶ οἷς ἀεὶ ἢ τε κακία καὶ
 ἢ μοχθηρία ὑποκάθηται ἐν καρδίᾳ κάκεῖνα λέγειν ἢ,
 μᾶλλον εἰπεῖν, βατταρίζειν καὶ κωμωδεῖν, ὅσα δὴ τὸ
 ἐνιζάνον αὐτοῖς πάθος ὑπετίθει· εἰς τοῦτο γὰρ μετὰ τῶν
 ἄλλων αὐτοῖς ἔφερε καὶ τὸ οὕτω συνενεχθέν. πλὴν ἄλλ'
 οἱ μωροὶ μωρὰ λελακήκασι [λεγε· λελαλήκασι] κατὰ
 τὸν προφήτην καὶ ἡ καρδία αὐτῶν ἐνόησε μάταια·
 κύειν γὰρ οὗτοι πονηρὸν πόνον ἀεὶ καὶ τίκτειν
 ἀνομίαν ἴσασιν, ὧν τὸ στόμα, κατὰ τὸ γεγραμμένον,
 πλεονάζει ἀδικίας καὶ ἡ γλῶσσα περιπλέκει
 δολιότητος· ἄλαλα δὲ μένει τὰ χεῖλη τὰ δόλια τὰ
 λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν κατὰ τὸ
 γεγραμμένον, ὅπερ δὴ κἀνταῦθα ἦν ὁρᾶν εἰς ἔργον
 προβαῖνον τῆ τοῦ μάκαρος ταχεῖα βοήθεια. ἀλλ' ὁ μὲν
 παῖς οὕτω σῶος διετηρήθη, πλὴν τοῦ δεξιοῦ μηροῦ
 πληγέντος αὐτῷ κατὰ πρόνοιαν, δηλαδὴ οὐ καιρίως,
 ἀλλὰ μετρίως καὶ ὅσον τοῦ μὴ φαντασίαν νομισθῆναι
 τὸ σημεῖον, ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν. ὅς καὶ ἐπιθέμασί τισι
 καὶ καταιονήμασιν, οὐ πλείω ἢ πεντεκαϊδεκάτης
 ἡμέρας καὶ τελείας ἔτυχε τῆς ὑγείας, ἐλάφου δίκην
 ἄπτων τε καὶ ἀλλόμενος, οὐκ ἦττον ἢ πρότερον. ἡ δ' αὖ
 φήμη τοῦ θαύματος πολλή τις ἦν, καὶ ὀξεῖα ἢ

καινοτομία τοῦ πράγματος καὶ τῷ ῥαγδαίῳ τῆς φορᾶς, οἷα φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις· τὰ γὰρ [p. 264] παράδοξα τῶν πραγμάτων πολλοὺς ἔχει τοὺς περὶ αὐτὰ ἐπαγγέλλοντας. ἦν οὖν ἰδεῖν τότε παμπληθεὶ τῷ τόπῳ τοὺς ὄχλους συρρέοντας· οἱ καὶ τῷ τῆς θυρίδος ὕψει ἐνατενίζοντες, μάρτυρά τε τοῦ τεραστίου τὴν οἰκείαν ὄψιν ποιούμενοι καὶ τῷ φρικτῷ τοῦ θεάματος ὡσπερ ἰλίγγῳ, βαλλόμενοι καὶ παλλομένην ἔχοντες τὴν καρδίαν καὶ νύπτουσιν, οἱ μὲν τὸ «κύριε ἐλέησον» ἐπεφώνουν, οἱ δὲ τὸ «μέγας εἶ, κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου,» ἄλλοι τὰ τοῦ Δαβὶδ συνῆπτον, «τίς θεὸς μέγας,» λέγοντες «ὡς ὁ θεὸς ἡμῶν,» καὶ τὰ ἐξῆς· πρὸς τοῦτοις καὶ μιᾷ φωνῇ πάντες καὶ γλώσση χάριν ὁμολόγουν τῷ τῶν θαυμασίων θεῷ καὶ αὐτῷ δὴ τῷ τὴν αἴτησιν οὕτω προφθάσαντι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ παραδοξοποιίᾳ θεράποντι αὐτοῦ Νίκωνι τῷ πανολβίῳ. ἔνιοι δὲ τῶν τῆς μονῆς περιεργότερον διατιθέντες ἐπὶ τῷ πράγματι καὶ ἀπόπειραν ὡσπερ τούτου ποιούμενοι, οὐκ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὕψους τῆς θυρίδος, ἐξοχωτέρας οὔσης καὶ εἰς ὕψος πολὺ παρεκτεινομένης, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑποκειμένης καὶ ὑποβεβηκυίας τῷ ὕψει ἐπάλξεως ὀπώρας εἶδη τινὰ καθέντες κατὰ τῶν λιθοστρώτων βαθμίδων, ἐν οἷς ὁ παῖς προσαραχθεὶς ἀσινῆς διετηρήθη, οὕτω συνετρίβησαν καθάπαξ καὶ δίκην χοῦς ἐλεπτύνθησαν, ὡς μηδ' ὄλως σχεδὸν ἐντυπωθῆναι τῷ τόπῳ τι τῶν συντριβέντων.

76. ὅτι δὲ καὶ λίαν εὐμενῶς ὁ μέγας ἀεὶ καὶ φιλοστόργως διάκειται κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἐν πᾶσι τοῖς τὴν Σπαρτιάτιδα γῆν οἰκεῖν λαχοῦσι, καὶ πολλὴν ὄσσην ἐνδείκνυται κατὰ κοινοῦ τὴν κηδεμονίαν, φρουρῶν αὐτοὺς καὶ περιέπων καὶ παντοίων ἐπιφορῶν καὶ κινδύνων καὶ νόσων καὶ ὀδυνῶν ἀνηκέστων [p. 266] ῥυόμενος καὶ θερμὸς ἀντιλήπτωρ τοῖς πᾶσιν ὅσαι ὥραι γινόμενος κατὰ τε θάλασσαν καὶ τὴν ἥπειρον, αὐτοὶ πάντες οἱ Λακῶνων παῖδες ἴσασι, τῇ πείρᾳ διδασκόμενοι τὴν τοῦ ἀγαθοῦ τοῦδε μεσιτείαν, κἂν αὐτοὶ τὸν ἴσον πόθον καὶ τὴν πίστιν οὔτ' ἐν ἔργῳ οὔτ' ἐν λόγῳ ἀφοσιοῦσθαι τῷ ἀγίῳ βούλωνται διὰ ῥαθυμίαν τυχόν ἢ καὶ ὀλιγοπιστίαν. τὸ δὲ ἐξαιρετικόν, ὅτι οἱ ταῖς δημοσίαις διήρεσι καὶ τριήρεσι ἑαυτοὺς πιστεύοντες καὶ τὸν θαλάττιον πλοῦν βαίνοντες, τῷ βασιλικῷ συνταπτόμενοι στόλῳ, οὐκ ἀφανῶς μόνον αἰσθάνονται τῆς παρὰ τοῦ ὀσίου ἀρωγῆς καὶ βοηθείας, ἀλλὰ καὶ αἰσθητῶς ἐνίοτε ὀρῶσιν αὐτὸν ἐν τῷ ἰδίῳ σχήματι, ποτὲ μὲν πλωρῆα μιμούμενον, ποτὲ δὲ καὶ κατὰ πρύμναν ἰστάμενον καὶ κυβερνῶντα καὶ πηδαλιουχοῦντα τὰς τριήρεις καὶ κουφίζοντα μὲν ἐκεῖνας, θάρσους δ' ἐντεῦθεν ἐμπιπλῶντα τοὺς πλωτῆρας καὶ δέους παντὸς ἀπαλλάττοντα. ὅπερ ἐκεῖνοι ἥδιον ἀεὶ ἠγοῦνται, ὅλαις γλώσσαις ἀνακηρύττειν καὶ τοῖς πᾶσι τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας διηγεῖσθαι καὶ τὸ πλῆθος ὑφαπλεῖν τῆς ἐπ' αὐτοῖς τοῦ ὀσίου χρηστότητος.

77. ἀλλά γε τὸ τὸν λόγον οὕτω παρέλκειν καὶ τὰ ἐκείνῳ τερατουργηθέντα καὶ τερατουργούμενα πάντα κατὰ μέρος διεξιέναι ἀπειρόκαλόν τε ὁμοῦ καὶ ἀδύνατον· καὶ ἄθλος οὐκ εὐπετής, ὥσπερ αὖ πάλιν καὶ τὸ πάντα παραλιπεῖν ἀτέχνως ἐπιζήμιον· ῥᾶον γὰρ ἀστέρων πληθὺν ἀριθμεῖν καὶ ψάμμον παράλιον ἢ κυάθῳ πέλαγος ἐκμετρεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν ἐπιχειρεῖν ἀνηνύτων ἢ τὰ ἐκείνου πάντα λέγειν καὶ διηγεῖσθαι, [p. 268] ἃ μηδὲ λόγῳ ῥητὰ μηδ' ἀκοῇ χωρεῖ διὰ τὸ πλῆθος. τοιγαροῦν καὶ ἐκκλίνειν ὥσπερ βουλόμενοι, τὸ τε πολυσχεδὲς τοῦ λόγου καὶ τὸ παρέλκον, ἅτε μηδὲ τὴν γλῶτταν ἔχοντες διηγήμασι τοιούτοις καὶ θαύμασι συνυψουμένην, τέλος ἐπιθήσωμεν τῷ λόγῳ· ἀπόχρη γὰρ πάντως καὶ ταῦτα, ἅπερ ἐπιτροχάδην, ἀλλ' οὐ κατὰ μέρος διεξελθεῖν προήχθημεν, δεῖξαι ὅσης ὁ μέγας τῆς πρὸς θεὸν πεπλούτηκε παρρησίας καὶ ὅσης ἔτυχε τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, ἦν ἐμνηστεύσατο διὰ βίου καθαρότητα καὶ ἀρετῆς περιουσίαν· τὰ δ' ἄλλα, ἃ καὶ γραφῆς καὶ διηγήσεως ἐπέκεινα καὶ περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἐφίκοιτο λόγος, γλώσσαις ἐτέρων ὡς δυνατὸν κάκεινοις λέγειν ἢ καὶ φιλοπευστεῖν τὰ περὶ αὐτοῦ κατελείψαμεν. τὰ μὲν δὲ παρ' ἐμοῦ σοι, ὧ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή, ὡς ἐν συνόψει καὶ δι' ἐπιδρομῆς ταῦτα, εἰ μὲν καὶ τῆς ἀξίας ἐγγὺς οὐκ οἶδα, πλὴν καὶ τοῦτό σοι χάρις τῷ ταῦτά μοι οὕτω καὶ ὑποθεμένῳ καὶ ὑπαγορευέσονται. ἃ καὶ δέχοιο προσηνῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἱλεῶν μοι τὸν Χριστὸν τιθέμενος, ὃν αὐτὸς μὲν διαφερόντως ἠγάπησας, ἐγὼ

δὲ πλήθει παισμάτων ἀδιηγήτων (οἴμοι) παρώργισα.
εἷς δέ μοι καὶ προστάτης ἄνωθεν τῆς μονῆς, ἱερὲ
Νίκων, τὸ ἐμὸν ἐντρύφημα καὶ καλλώπισμα, ταῖς σαῖς
πρεσβείαις καὶ ταῖς ἄνωθεν φρουκτωρίαις περιλάμπων
μου τὸ ἡγεμονικὸν καὶ σῶζων με τὸν ἀχρεῖον ἰκέτην
σου ἐνταῦθα μὲν τῶν ἀδοκῆτων ἐπιφορῶν καὶ ἐχθρῶν
ἀοράτων καὶ ὄρωμένων τῶν ἀεὶ φθονούντων καὶ
ἐπιβουλευόντων μοι λόγους τέ μοι παντοδαπούς
ἐξαρτυόντων καὶ παντοίως ἐφηδομένων τῇ ἐμῇ
ἀπωλείᾳ, ἐκεῖθεν δὲ τῆς τοῦ
[p. 270] πυρὸς γέεννης καὶ ἀμυθήτων κολάσεων· οὐ
γὰρ κομψοεπίας ἀκάρπου οὐδ' αὖ κοσμικῆς
λογολεσχίας καὶ ψευδαρεσκίας καινὰ ταῦτα τὰ
λαρυγγεύματα, ἀλλὰ λιτότητος μὲν λέξεως ἐν
ἀκατασκευῷ καὶ ἀπλῶ διηγήματι, ἐξ ἀμούσου γλώττης
καὶ παχυτέρας διανοίας· θυμῆρης δ' ὅμως θεῷ ὁ
σκοπὸς καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐχόμενος· ἵνα γὰρ μὴ
λάθῃ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων καὶ ἐξίτηλα τῷ χρόνῳ
γένηται τὰ οὕτως τερατουργηθέντα, δυνάμει τοῦ ἐν
σοι ἐνοικήσαντος ἀγίου πνεύματος καὶ ἵνα ἔτι καὶ
ἐπίδηλος εἶη καὶ αὐτοῖς τοῖς μὴ εἰδόσιν ἢ σὴ πρὸς θεὸν
οἰκείωσις καὶ παρρησία, τοῦτο παρ' ἡμῖν ἐπινενόηται·
ταῖς δὲ σαῖς πρεσβείαις ἀξιώθειμεν ἅπαντες οἱ
σωτῆρα καὶ ῥύστην μετὰ πίστεως εἰλικρινοῦς σε
ἐπιγραφόμενοι ἀφέσεως ἀμαρτημάτων καὶ
χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας τῆς παρὰ Χριστοῦ τοῦ
θεοῦ ἡμῶν, οὗ τὸ ἔλεος ἄφατον καὶ ἡ ἀγαθότης
ἀνείκαστος· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ

μεγαλοπρέπεια σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῷ
παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, πάντοτε
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν
αἰώνων· ἀμήν.

